

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*: μία ανάγνωση»

Σκόνη Ειρήνη-Δέσποινα

Ρόδος, Ιούνιος 2021

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα εργασίας:

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*: μία ανάγνωση»

Όνοματεπώνυμο: Σκόνη Ειρήνη-Δέσποινα

A.M: 4112017234

Επιβλέπουσα: Χριστοδουλίδου Λουίζα

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας - Νεοελληνικής
Λογοτεχνίας της Κύπρου

Ρόδος, Ιούνιος 2021

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Γιατί πιστεύω πως τούτος ο σύγχρονος κόσμος όπου ζούμε, ο τυραννισμένος από τον φόβο και την ανησυχία, τη χρειάζεται την ποίηση. Η ποίηση έχει τις ρίζες της στην ανθρώπινη ανάσα – και τι θα γινόμασταν, αν η πνοή μας λιγόστευε;

Γιώργος Σεφέρης, Νόμπελ 1963
(από την ομιλία του στην απονομή του Νόμπελ)

«Έβγαιναν ωραία πράγματα και στο τέλος αποφάσισα να τα βγάλω, στην ηλικία τώρα τη μεγάλη, να ξαναγίνω παιδί, γιατί γινόμαστε παιδιά όσο γερνάμε, ξέρετε.»
(Χαραλαμπίδης, 2019)

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
Abstract.....	7
Ευχαριστίες.....	8
Πρόλογος.....	9
Εισαγωγή.....	10
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ.....	13
Θεωρητικό πλαίσιο.....	13
Κεφάλαιο 1 ^ο	13
1.1 Ο ορισμός του Παιδικού βιβλίου.....	13
1.2 Ο ορισμός της Λογοτεχνίας.....	14
1.3 Ο ορισμός της Παιδικής Λογοτεχνίας.....	15
1.4 Ο ορισμός της Ποίησης.....	16
1.5 Ο ορισμός της Παιδικής Ποίησης.....	17
1.5.1 Ιστορική αναδρομή της έννοιας.....	18
1.5.2 Παιδαγωγική αξία Παιδικής ποίησης.....	20
1.6 Το ποίημα.....	20
Κεφάλαιο 2 ^ο	21
2.1 Κυριάκος Χαραλαμπίδης: Εργοβιογραφία.....	21
2.2 Το ποιητικό έργο του Κυριακού Χαραλαμπίδη.....	22
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	23
Κεφάλαιο 3 ^ο	23
3.1 Σημασία και πρωτοτυπία έρευνας.....	23
3.2 Μεθοδολογία έρευνας.....	23
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ.....	24
Κεφάλαιο 4 ^ο	24
4.1 Σαλιγκάρι και φεγγάρι.....	24
4.2 Προσέγγιση των ποιημάτων.....	25

• «Σαλιγκάρι και φεγγάρι».....	25
• «Θαυμαστικό».....	26
• «Διάλειμμα».....	28
• «Άνω τελεία».....	29
• «Για τη μέλισσα»	30
• «Το τρελό Καρναβάλι» και «Του Καρναβαλιού (Μεταμορφώσεις)»...	32
• «Για το σέλινο».....	35
• «Μια γατούλα με αμνησία».....	37
• «Το πληγωμένο καρότο».....	38
• «Ο πόλεμος της Ωμεγαβήτας» και «Το Άλφα και το Ωμέγα».....	40
• «Αφροδίτη».....	41
• «Το σκυλάκι μου».....	44
• «Χιονάνθρωπος».....	45
• «Πέφτει τόπι».....	46
• «Το αστεράκι».....	47
• «Ζωή».....	48
• «Ευαγγελισμός».....	49
• «Το αγγελάκι».....	50
• «Αγγειοπλάστης».....	50
• «Μες σε κλουβάκι».....	51
• «Αμμόχωστος».....	53
• «Πάνω απ' την πόλη».....	55
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	57
Κεφάλαιο 5 ^ο	57
Συμπεράσματα.....	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	58
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	61

Περίληψη

Το θέμα της παρούσας πτυχιακής εργασίας «Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*: μία ανάγνωση» βασίστηκε στην πρώτη παιδική ποιητική συλλογή του πολυβραβευμένου και διεθνώς αναγνωρισμένου ποιητή Κυριάκου Χαραλαμπίδη, και είναι αφιερωμένη στους μικρούς αναγνώστες. Καταρχάς, επιχειρείται η παρουσίαση των βασικότερων σημείων τής παιδικής ποίησης. Στη συνέχεια θα σχολιάσουμε και δείξουμε ότι τα ποιήματα είναι γραμμένα με χιούμορ, παιδικότροπο ύφος, διανθισμένα με υπερρεαλιστικά στοιχεία, ικανά να δημιουργούν ένα παιγνιώδες ποιητικό περιβάλλον, στο οποίο επικρατούν σχήματα λόγου, όπως η μεταφορά και η προσωποποίηση. Επιπλέον, αναδεικνύονται στοιχεία προφορικότητας και θεατρικότητας, που ενισχύονται μέσω του ανιμισμού, προσδίδοντας στα ποιήματα παραστατικότητα και ζωντάνια. Παράλληλα, δίνεται έμφαση στον τρόπο με τον οποίο η ποίηση είναι σε θέση να δημιουργήσει έναν παράλληλο κόσμο που προκύπτει από την ώσμωση του φανταστικού και του πραγματικού στοιχείου.

Λέξεις-κλειδιά: Κυριάκος Χαραλαμπίδης, Παιδαγωγική αξία, Παιδικό βιβλίο, Παιδική Ποίηση, *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*

Abstract

The subject of this thesis is “Children’s Poetry from Kyriakos Charalampides *Snail and the Moon*: a reading” which is based on the first poetry collection of well-known and multi – award winning poet Kyriakos Charalampides, dedicated to his young readers. At first, there is a presentation about the basics of children’ s poetry. Furthermore, we comment on and demonstrate that these poems are written with an amusing, childish way, flourished with surrealistic elements, that are capable of weaving a playful poetic illustration, in which are noticeable, figures of speech such as metaphors and personifications. Moreover, elements of orality and theatricality are promoted, which are amplified by animation, in a matter which provides representation and liveliness. At the same time, this specific thesis emphasizes in the way that poetry is in such phase to create a parallel world, which comes as a result from the osmosis of the fantastic and realistic element.

Key Words: Kyriakos Charalampides, pedagogical value, children’s book, children’s poetry, *Snail and Moon*

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, θα ήθελα πρωτίστως, να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κ. Λουίζα Χριστοδουλίδου, αναπληρώτρια καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Ρόδου στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, η οποία υπήρξε καθηγήτριά μου στα μαθήματα της «Νεοελληνικής Λογοτεχνίας-Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Κύπρου 19^{ος} - 21^{ος} αιώνας», «Διδακτική της Λογοτεχνίας» και «Νεοελληνική Λογοτεχνία (19^{ος} - 21^{ος} αιώνας): Ποίηση και Πεζογραφία» και με ενέπνευσε να ασχοληθώ και να αγαπήσω τόσο τον Κυριάκο Χαραλαμπίδη όσο και την ποίηση και τη λογοτεχνία γενικότερα. Θεωρείται για μένα μία προσωπικότητα με σταθερή ηθική αλλά και με έμπρακτη υποστήριξη. Της απευθύνω λοιπόν, ιδιαίτερες ευχαριστίες για την καθοδήγησή της και την αδιάλειπτη ενθάρρυνσή της στην πανεπιστημιακή μου πορεία. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Ρόδου, το οποίο προσέφερε σε εμένα τη δυνατότητα να γνωρίσω νέες πτυχές του χαρακτήρα μου και να στοχεύω στο μέγιστο δυνατό. Βέβαια, δεν θα μπορούσα να παραλείψω την ευγνωμοσύνη μου στο πρόσωπο του σημαντικού δημιουργού κ. Κυριάκου Χαραλαμπίδη, ο οποίος μέσα από το έργο του με ώθησε στην ενασχόληση και μελέτη τής παιδικής ποίησης και τα οφέλη της. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, τους φίλους και τις φίλες μου, που με στήριξαν και με βοήθησαν με ποικίλους τρόπους. Στάθηκαν αρωγοί καθόλη τη διάρκεια των ακαδημαϊκών μου σπουδών με αγάπη και πραγματικό ενδιαφέρον. Μόνη μου θα κατάφερα πολύ λιγότερα.

Πρόλογος

Η ενασχόληση με την ανάδειξη της αξίας της ποίησης υπήρξε πάντα μια πρόκληση και βαθιά επιθυμία. Το γεγονός πως η ποιητική συλλογή του Κυριακού Χαραλαμπίδη με τίτλο: *Σαλιγκάρι και φεγγάρι* (2018, Καλειδοσκόπιο) επιλέχθηκε ως θέμα εργασίας στο επιλεγόμενο μάθημα «Νεοελληνική Λογοτεχνία (19^{ος} - 21^{ος} αιώνας): Ποίηση και Πεζογραφία» υπήρξε το έναυσμα για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας. Άξονας ήταν εξ αρχής και παραμένει η αγάπη για την ποίηση και η θέληση να παρουσιαστεί το βαθύτερο νόημα πίσω από τις λέξεις και ανάμεσα στις γραμμές. Απώτερος στόχος είναι να αποτελέσει αυτή η εργασία την αφετηρία για την υλοποίηση μακροπρόθεσμων στόχων.

Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εστιάζεται στην παιδική ποιητική συλλογή *Σαλιγκάρι και φεγγάρι* τού σημαντικού ποιητή Κυριάκου Χαραλαμπίδη, που κυκλοφόρησε στην Αθήνα από τις εκδόσεις Καλειδοσκόπιο,¹ το 2018. Πρόκειται για την πρώτη επιτυχημένη απόπειρα του ποιητή να δημιουργήσει ένα έργο με κύριους αναγνώστες τα παιδιά. Ας σημειωθεί ότι τα ποιήματα, που συμπεριλαμβάνονται σε αυτήν τη συλλογή έχουν γραφτεί εδώ και χρόνια και παρέμεναν στο συρτάρι τού ποιητή ως την έκδοσή τους. Η συλλογή, είναι αφιερωμένη στα εγγόνια του ποιητή, τα ονόματα των οποίων σημειώνονται στο εσώφυλλο του βιβλίου.

Η Παμπούδη σημειώνει εύστοχα, και ποιητικό τω τρόπω, ότι «Το *Σαλιγκάρι και φεγγάρι* είναι ένα πολύ φροντισμένο βιβλίο με εξαιρετική εικονογράφηση της Μαριλένας Μελισσηνού. Ένα πολλά πλούσιο βιβλίο, που μέσα του ο καθένας μπορεί να βρει ομορφιά, σαλιγκάρι και φεγγάρι, χάρη και μαργαριτάρι» (Παμπούδη, 2019).

«Το *Σαλιγκάρι και Φεγγάρι* έρχεται να σταθεί δίπλα στο παιδικό του Γιώργου Σεφέρη «Ποιήματα με ζωγραφιές σε μικρά παιδιά και του Οδυσσέα Ελύτη για πιο μεγάλα παιδιά «Τα Ρω του Έρωτα» (Πυλιώτου, 2019).

Ο Κούνιος μας παρακινεί: «Ανοίξτε, λοιπόν, το παράθυρο, ξεπλυθείτε με τη δροσιά της ανθισμένης αμυγδαλιάς και αφεθείτε, εν λευκώ, στις μοναδικές εμπνεύσεις τού Κυριάκου Χαραλαμπίδη» (Κούνιος, 2019).

Το *Σαλιγκάρι και φεγγάρι* αποτελείται από είκοσι-τέσσερα ποιήματα· τιμήθηκε τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο και αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης από πανεπιστημιακούς και κριτικούς. Η ώσμωση του πραγματικού και του φανταστικού κόσμου δημιουργούν ένα οικείο περιβάλλον για αναγνώστες που δεν είναι, κατ' αποκλειστικότητα, τα παιδιά,² εφόσον ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης «απευθύνεται στα παιδιά με την ίδια σοβαρότητα που γράφει για τους ενήλικες, μαγεύοντάς τα» (Αποστολάκη, 2019, όπως αναφέρεται σε Ζαχαριάδης, 2019).

Πρόκειται για «μια συλλογή που σε κάνει να γελάς, να σκέφτεσαι, να φαντάζεσαι, να δημιουργείς.» (Κούνιος, 2019). «Τα 24 ποιήματα τής συλλογής του Κυριάκου

¹ «Αυτές οι εκδόσεις εξειδικεύονται στην παιδική κυρίως λογοτεχνία, ποίηση, πεζογραφία κ.λπ., και όταν θέλησα, ύστερα από τόσα χρόνια που κατά καιρούς γράφω, έτσι ευκαιριακά, για την κόρη μου στην αρχή, όταν ήταν μικρή, για τα εγγόνια μου μετά – έχω δύο εγγόνια 6 και 9-10 χρονών – [...] έγραφα με κέφι» (Χαραλαμπίδης, 2019).

² «Πρόκειται για ένα βιβλίο υψηλής ποιότητας και αισθητικής που ακολουθεί την παράδοση των ποιητικών συλλαβών για ενήλικες» (Αποστολάκη, όπως αναφέρεται σε Ζαχαριάδης, 2019).

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Χαραλαμπίδη – όσα και τα γράμματα του αλφάβητου – έχουν στοιχεία από όλα αυτά, περασμένα από ένα ευγενές φίλτρο του ποιητή, ένα φίλτρο πλεγμένο από τρυφερότητα, σοφία και χιούμορ» (Παμπούδη, 2019).

Πρόκειται για «ένα ταξίδι που είναι γραμμένο με πολύ κέφι, αλλά και με την ποιητική δεξιοτεχνία του Χαραλαμπίδη, ο οποίος αναδεικνύεται σε αληθινό τεχνική του στίχου» (Κατσώνης, 2019: 33).

Τα ποιήματα της συλλογής χαρακτηρίζονται από παιδικότροπο ύφος, χιούμορ, υπερρεαλιστικά στοιχεία, καθώς και στοιχεία τού παραδοσιακού μοτίβου ποίησης. Ένα μοτίβο, το οποίο χαρακτηρίζεται με αφητηρία μια αρχική ιδέα και μετατρέπεται σε μια ιστορία, που πραγματεύεται θέματα της φύσης, του πόθου ελευθερίας και φιλοπατρίας. Το μέτρο, η ομοιοκαταληξία, ο σταθερός αριθμός συλλαβών σε κάθε στίχο και οι ποιητικοί κανόνες τού παραδοσιακού αυτού μοτίβου σμιλεύουν τους αναγνώστες στην ενασχόληση και μελέτη με την ποιητική τέχνη (Κουφαλάκη, 2015: 1). Είναι άλλωστε ποιήματα ικανά να εξοικειώσουν τα παιδιά-αναγνώστες με τον ποιητικό λόγο με μια χαμογελαστή διάθεση, απροσδόκητες εικόνες και μεταφορές (Πυλιώτου, 2019), δεδομένου ότι «τα παιδιά είναι σε θέση και να καταλάβουν και να νιώσουν την ποιητική δημιουργία, αρκεί να μάθουν να την προσεγγίζουν ελεύθερα και να συνομιλούν μαζί της με το μυαλό και την καρδιά» (Τσιαμπούση, όπως αναφέρεται σε Ζαχαριάδης, 2019).

Παραστάσεις από την καθημερινή ζωή ή τη μυθολογία αποτελούν θεμέλιο λίθο και αφορμή για γραφή και δημιουργία. Στην ποιητική συλλογή του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, ο έκδηλος ανιμισμός προσδίδει στα ζώα ανθρώπινες ιδιότητες και προβάλλει στοιχεία φανταστικά. Ο Γαβγής και ο Φτερούγας, οι δύο καλοί φίλοι, η γατούλα με την αμνησία και η διαμάχη μεταξύ του Α και του Ω, είναι ορισμένες από τις αναπαραστάσεις εκείνες, που αντιπροσωπεύουν ανθρώπινες καταστάσεις και πτυχές. Ο συνδυασμός όλων αυτών των στοιχείων ζωντανεύει εικόνες άγνωστες και ταυτόχρονα, γνωστές σε αναγνώστες και αναγνώστριες που εν τέλει μαγεύονται.

«Η εικονογράφηση της συλλογής δένει άψογα με το περιεχόμενο των στίχων, το χιούμορ, τις εικόνες και τα μηνύματά τους» (Πυλιώτου, 2019). Ο τίτλος της συλλογής, με την παρουσία δύο ουσιαστικών, *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*, παραπέμπει σ' έναν παράλληλο κόσμο. Το σαλιγκάρι ως ζώο, που έρπεται στο έδαφος με τη βοήθεια του σάλιου του, χαρακτηρίζεται από την έλλειψη δύναμης και ταχύτητας και θεωρείται μια ήσυχη και ταπεινή οντότητα. Από την άλλη, το φεγγάρι, ως το φωτεινότερο σώμα στην ουράνια σφαίρα μετά τον Ήλιο, θεωρείται μια δύναμη ασύγκριτη, που φωτίζει τη γη και τις νύχτες της, παρέα με τους μικρότερους αστερίες. Πρόκειται για ένα όνειρο αξεπέραστο, το να

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

μπορεί κανείς να πατήσει ξεκινώντας από τη γη σε έναν πλανήτη, που τα πάντα έχουν μηδενική βαρύτητα.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες αυτοί οι δύο κόσμοι και άλλοι πολλοί που ανιχνεύονται στα άλλα ποιήματα βρίσκονται σε κοινή τροχιά. Σε έναν φανταστικό κόσμο, όπου η ποίηση συνωμοτεί για τη συναίνεση εννοιών απομακρυσμένων από τη χρηστική σημασία τους θα συνυπάρχουν και θα αλληλοεπιδρούν με προθέσεις μυστήριες γι' αυτόν, που θα ταξιδεύει μαζί τους.

Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί μια απόπειρα ορισμού τού Παιδικού Βιβλίου, της Λογοτεχνίας, της Παιδικής Λογοτεχνίας, της Ποίησης και της Παιδικής Ποίησης. Για την καλύτερη δυνατή κατανόηση των συγκεκριμένων όρων, παρουσιάζονται τα βασικά εκείνα γνωρίσματα, που διαχωρίζουν και ταυτόχρονα, τονίζουν την αλληλεπίδρασή τους. Στο υποκεφάλαιο, που αφορά την έννοια της Παιδικής Ποίησης, γίνεται μια πιο διεξοδική ανάλυση με την ιστορική αναδρομή της έννοιας, διότι κυρίως στην κατηγορία αυτήν θα στηριχθούν τα επόμενα κεφάλαια.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά τον άνθρωπο και ποιητή Κυριάκο Χαραλαμπίδη. Αρχικά, παρατίθενται τα εργοβιογραφικά στοιχεία τού δημιουργού, τα βιώματα και οι εμπειρίες του, λαμβάνοντας υπόψη και τις προσωπικές του αντιλήψεις για τη ζωή, την τέχνη και το έργο άλλων καλλιτεχνών. Το κεφάλαιο συνεχίζεται με ένα υποκεφάλαιο ακόμη, αφιερωμένο στο ποιητικό έργο τού ποιητή.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στη μεθοδολογία και πρωτοτυπία τής εργασίας, μια σημαντική παράμετρο για όσα έπονται.

Προχωρώντας στο τέταρτο κεφάλαιο, προσεγγίζεται και σχολιάζεται το σύνολο των ποιημάτων τής συλλογής *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*.

Το πέμπτο κεφάλαιο αφορά τα συμπεράσματα. Στο τέλος καταγράφονται ορισμένες μελλοντικές ερευνητικές προκλήσεις.

Η πτυχιακή εργασία ολοκληρώνεται με την καταγραφή της βιβλιογραφίας και του παραρτήματος, στο οποίο παρατίθενται συμπληρωματικά στοιχεία.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Θεωρητικό πλαίσιο

Κεφάλαιο 1^ο

1.10 ορισμός του Παιδικού Βιβλίου

Παιδικό βιβλίο είναι το βιβλίο, το οποίο προορίζεται κυρίως για τους μικρούς αναγνώστες, τα παιδιά. Με λιτή και κατανοητή γλώσσα, προσιτή στα παιδιά εκφράζονται ιδέες και απόψεις μιας σύγχρονης πραγματικότητας, καλλιεργώντας έτσι, μια στάση ζωής και ένα πρότυπο συμπεριφοράς. Το παιδαγωγικό όφελος είναι η ενίσχυση του μορφωτικού χαρακτήρα και της φιλαναγνωστικής διάθεσης του ατόμου. Στόχος των δημιουργών του παιδικού βιβλίου είναι να ξεχωρίζει η συγκεκριμένη κατηγορία από τα υπόλοιπα και να αποτελούν επιλογή για τα παιδιά. Σύμφωνα με τον Ντελόπουλο (1995: 19), το παιδικό βιβλίο είναι μια ομάδα βιβλίων, που στοχεύει στο να ψυχαγωγηθεί το παιδί.

Ωστόσο, ο όρος «παιδικό βιβλίο» είναι μια έννοια, που προέκυψε από την έννοια της παιδικής ηλικίας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με έρευνες από ποικίλους επιστημονικούς κλάδους, η παιδική ηλικία δεν έχει όρια, διότι επηρεάζεται από διάφορους τομείς του ανθρώπινου βίου. Στην ίδια κατηγορία και το παιδικό βιβλίο ταξινομείται με στόχο την ετυμολογική προσέγγισή του. Όσο δύσκολο είναι λοιπόν, να οριστεί το εύρος τής παιδικής ηλικίας, τόσο δύσκολο είναι και να δοθεί ο ορισμός του παιδικού βιβλίου.

Επιπλέον, το παιδικό βιβλίο είναι μια κατηγορία βιβλίων τα οποία δεν αποτελούν προϊόν φαντασίας, αλλά καταγίνονται με θέματα επιστημών και τεχνών σε απλή μορφή και έκταση κατάλληλη για παιδιά (Ντελόπουλος, 1995: 19). Τα βασικά κριτήρια κατηγοριοποίησης του παιδικού βιβλίου είναι η μορφή, η ηλικία και το περιεχόμενο-είδος. Το πρώτο σχετίζεται με το σχήμα, τον όγκο και την εικονογράφηση, το δεύτερο με την ηλικιακή ομάδα και το τρίτο με το περιεχόμενο-είδος.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, τα παιδικά βιβλία διαχωρίζονται σε τρεις κατηγορίες, τα μη μυθοπλαστικά βιβλία γνώσεων (βιβλία γνώσεων), τα μυθοπλαστικά βιβλία γνώσεων και τα μεικτά βιβλία γνώσεων (Παπαδάτος, 2009: 49). Κάθε κατηγορία, σημαντική για τους δικούς της ξεχωριστούς λόγους και ικανή να καλλιεργήσει την κριτική σκέψη και να ενισχύσει τη δημιουργική σκέψη τού παιδιού-αναγνώστη.

1.2 Ο ορισμός της Λογοτεχνίας

Η απόπειρα να οριστεί η έννοια της λογοτεχνίας με σαφή και περιεκτικό τρόπο αποδείχθηκε στην πράξη ανεπαρκής, λόγω των πολλών οπτικών που περικλείονται στη λέξη. Αυτό αποτέλεσε αφορμή για ποικίλες έρευνες που κατέληξαν τελικά ότι η έννοια της λογοτεχνίας περικλείει μέσα της τη δημιουργική και πρωτότυπη γραφή. Έτσι, κατά κοινή ομολογία είναι ιδιαίτερα δύσκολο να απαντηθεί η ερώτηση τι είναι λογοτεχνία και να προσδιοριστεί επακριβώς η πολύπλευρη διάσταση της έννοιας. Πρόκειται για μια έννοια ανοιχτή, που μεταβάλλεται (Δεσποτίδης, 2007: 1.276).

Αρχικά, υπήρχε από τον Μεσαίωνα, ως έννοια, που χρησιμοποιείτο ελάχιστα, και οι λέξεις “literatus” ή “literator” δήλωναν όποιον μπορούσε να διαβάσει και να γράψει. Είχε διαφορετική σημασία, γνωστή ως «καλλιέπεια» ή «Καλές Τέχνες». Χαρακτηριζόταν ως λόγος με γλαφυρό και συναισθηματικά φορτισμένο ύφος που συνδέεται με την έννοια της τέχνης. Στην ελληνική ιστορία καθιερώνεται ο όρος κοντά στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και χρησιμοποιείται, για να εκφράσει έργα γραπτού λόγου, όπως θέατρο, μυθοπλασία, ποιήματα (Τζιόβας, 1987: 2)

Ένα λογοτεχνικό έργο στηρίζεται στη δημιουργική φαντασία και στην αλληλεπίδραση του πραγματικού και του φανταστικού. Γενικά, ως σύνολο συμπεριλαμβάνει γραπτά και προφορικά προϊόντα τού έντεχνου λόγου. Ένα σύνολο ιστοριών, που μεταδίδονται από άνθρωπο σε άνθρωπο με περιεχόμενο τέτοιο, ώστε να αλληλοεπιδρά και να διατηρεί ταυτόχρονα, έναν πρωτότυπο χαρακτήρα (Καρακάση κ.ά., 2015: 27). Επιπλέον, ως είδος θεωρείται μια σύνδεση διακειμενικών σχέσεων, οι οποίες εκτείνονται σε όλες τις πτυχές του πολιτισμού και γι’ αυτόν τον λόγο αποτελεί ένα ιδιαίτερο στοιχείο μνήμης.

Από την αρχαιότητα έως την Αναγέννηση, στον ευρωπαϊκό χώρο, ο όρος «λογοτεχνία» δεν είχε το σημερινό νόημα. Η ποίηση ξεχώριζε, λόγω της μορφής της (παρουσία στίχων), ενώ τα πεζά κείμενα συγγέρονταν με άλλα είδη γραπτού λόγου. Η ιδέα ότι υπάρχει η κατηγορία τής λογοτεχνίας ως τέχνης τού λόγου, που περιλαμβάνει την ποίηση και την πεζογραφία, χωρίς να αποβλέπει στην πληροφόρηση, στην πειθώ και στην επιχειρηματολογία, εδραιώθηκε τον 19^ο αιώνα, σε συνδυασμό με την καθιέρωση του σύγχρονου συστήματος των τεχνών (Τζιόβας, 1987: 21).

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η λογοτεχνία είναι αναπαράσταση, επινόηση και αφετηρία νέων προοπτικών και ιδεών που επηρεάζουν, κατασκευάζουν και ανατρέπουν στερεότυπα και προκαταλήψεις. Ένα σύνολο, που εστιάζεται σε αλληλένδετες σχέσεις τού

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

ατόμου με οτιδήποτε περικλείει και επηρεάζει την ψυχοσύνθεσή του, ενώ ταυτοχρόνως, εμπεριέχει έναν διδακτισμό, με έμμεσο και παιγνιώδη τρόπο. Βέβαια, η λογοτεχνία ως είδος διαθέτει ελευθερία και περιθώρια έκφρασης από τα υπόλοιπα είδη, γεγονός που ίσως γι' αυτό πολλές φορές φανερώνονται αλήθειες, που αιφνιδιάζουν (Καρακάση κ.ά. 2015: 27)

1.3 Ο ορισμός της Παιδικής Λογοτεχνίας

Παρόλο που η Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία, ως κλάδος τής Εθνικής μας Λογοτεχνίας, είναι ένα φαινόμενο που διαμορφώθηκε ιδεολογικά και αισθητικά αργότερα, εν τούτοις οι πρώτες ρίζες εντοπίζονται στα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό. Στη μετέπειτα πορεία της, και κάτω από αντίξοες συνθήκες, κατόρθωσε να δώσει σημαντικό έργο και μπόρεσε να αυτονομηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό (Δελώνης, 1990: 11)

Η παιδική λογοτεχνία είναι ένας ιδιόμορφος χώρος ο οποίος στη χώρα μας έχει «ιστορία» δύο αιώνων περίπου. Με τον όρο παιδική λογοτεχνία, δεν εννοούνται τα λογοτεχνήματα που έχουν γράψει ή που μπορούν να γράψουν τα παιδιά, αλλά αναφέρεται στα κείμενα εκείνα, τα οποία γράφονται για τα παιδιά και είναι αισθητικά δικαιωμένα να φέρνουν τον μικρό αναγνώστη σε επαφή με το φαινόμενο της τέχνης και ειδικότερα της Λογοτεχνίας (Παπαδάτος, 2009: 49).

Παιδική λογοτεχνία είναι γενικά, «ο χώρος μέσα στον οποίο συνυπάρχουν και λειτουργούν όλα εκείνα τα έργα λογοτεχνικά έργα, που απευθύνονται, άμεσα ή έμμεσα στις αισθητικές απαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα του παιδιού από τη νηπιακή έως και την εφηβική ζωή του, και αντικατοπτρίζονται στο αντιληπτικό, γλωσσικό και συναισθηματικό τους επίπεδο (Δελώνης, 1990: 12).

Η παιδική λογοτεχνία συμβάλλει περισσότερο στην αντιμετώπιση του παιδιού ως αυτόνομης μονάδας και στην απαίτηση να ικανοποιηθούν οι ανάγκες του, ο μορφωτικός χώρος και οι ιδιαίτερες κοινωνικές του σχέσεις. Για το αν η παιδική λογοτεχνία αποτελεί ιδιαίτερο κλάδο ή εντάσσεται στην καθόλου λογοτεχνία, έχουν γίνει πολλές συζητήσεις και υπάρχουν, επίσης, πολλές αμφισβητήσεις. Οι αντιλήψεις διαμορφώθηκαν από το γεγονός ότι, αρχικά, πολλά βιβλία, λόγω της ιδιαιτερότητας του δέκτη τής παιδικής λογοτεχνίας θεωρούνταν κατ' επίφαση απλοϊκά, και από το γεγονός ότι πολλά βιβλία, τα οποία είναι γραμμένα από συγγραφείς, που το περιεχόμενο των δημιουργημάτων τους απευθύνεται σε ενήλικους αναγνώστες και αναγνώστριες, διαβάζονται και από παιδιά.

Άλλωστε, τα όρια της παιδικής λογοτεχνίας και της λογοτεχνίας για εφήβους και ενήλικες είναι ασαφή.

Όλα αυτά βέβαια δεν την υποβαθμίζουν, αφού η παιδική λογοτεχνία στοχεύει, μέσω της μορφής και του περιεχομένου, στο αισθητικό αποτέλεσμα. Η παιδική λογοτεχνία, διαφέρει, αλλά δεν είναι κατώτερη από τις άλλες λογοτεχνίες». Αντίθετα, «προσφέρει μοναδικές προκλήσεις για την ερμηνεία της και την παραγωγή της. Υποστηρίζει γενικά, ότι τα κειμενικά χαρακτηριστικά της λογοτεχνίας δεν είναι αξιόπιστα, καθώς θεωρεί ότι η παιδική λογοτεχνία είναι ένα μη αναγνωρισμένο πολυσύστημα (Hunt, 2009: 44)

Επομένως, με τον όρο παιδική λογοτεχνία εννοείται το σύνολο των κειμένων, πεζών και ποιητικών, τα οποία είναι ικανά να φέρουν το παιδί-αναγνώστη, πιο κοντά στην ποιητική τέχνη. Τα λογοτεχνικά αυτά δημιουργήματα απευθύνονται άμεσα ή έμμεσα στην παιδική ηλικία και ανταποκρίνονται στο γλωσσικό, συναισθηματικό και αυθόρμητο επίπεδό του (Δελώνης, 1990: 12). Χαρακτηριστικό της γλώσσας της, είναι η λιτότητα και η έκφραση απόψεων, με γνώμονα τη φαντασία, που χαρακτηρίζουν το παιδί αντικατοπτρίζοντας έναν αισιόδοξο κόσμο.

1.4 Ο ορισμός της Ποίησης³

Όσο δύσκολο είναι να ορίσει κανείς τη λογοτεχνία και τη φύση της, ακόμη πιο δύσκολο είναι να δοθεί ένας βασικός ορισμός της έννοιας της ποίησης. Βέβαια, δεν παύει να θεωρείται ως λογοτεχνικό είδος, μια μορφή λογοτεχνίας, στην οποία αξιοποιούνται ιδιότητες και στοιχεία γλώσσας και μέτρου, που τη διαφοροποιούν από την πεζογραφία.

Ο ορισμός της ποίησης έως τον 18^ο αιώνα ταυτιζόταν με τον σύγχρονο όρο της λογοτεχνίας. Μετά από ποικίλες δοκιμές θεωρήθηκε συνώνυμο της λυρικής ποίησης, μια από τις σημερινές υποκατηγορίες της έννοιας. Η ιδιαίτερα φορτισμένη και γλαφυρή γλώσσα της σε συνδυασμό με τη μη λογική συνοχή των λέξεων είναι τα στοιχεία εκείνα, που καθιστούν το είδος αυτό, ξεχωριστό. Έτσι, μέσω των δεδομένων αυτών, η ποίηση χαρακτηρίστηκε ένα σύντομο και περιεκτικό κείμενο, γεμάτο από συναισθηματικές περιγραφές και αντίστοιχες με αυτά σκέψεις (Δεσποτίδης, 2007: 1.826).

³ Αναζητώντας στο *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* τού Μπαμπινιώτη (2005: 1.435) τη λέξη «ποίηση» σημειώνονται δυο βασικές έννοιες. Αρχικά, δηλώνεται ως η τέχνη της δημιουργίας ποιημάτων, η τέχνη της δημιουργίας ενός ποιητικού κειμένου, κάθε στοιχείο έντεχνου λόγου, που χαρακτηρίζεται από έντονη ποιητικότητα και έκφραση της πραγματικότητας με έναν ξεχωριστό τρόπο. Από την άλλη, η λέξη «ποίηση» έχει τις απαρχές της, στην αρχαία Ελλάδα και συγκεκριμένα από τον όρο ποίησις. Το ρήμα προέλευσής του είναι το ποιέω-ώ, που σημαίνει κάνω, δηλώνοντας, έτσι, πως συνδέεται με την κατασκευή και τη δημιουργία, καθώς γενικά, και με την καλλιτεχνική δημιουργία του ποιητή.

Αν και η ποίηση απαιτεί συνεχή προσήλωση και επεξεργασία των στοιχείων της από εκείνους, που πρόκειται να ασχοληθούν με τη διεξοδική μελέτη της, οι λάτρεις της ποίησης συνεχίζουν να δημιουργούν και να διακρίνονται μέσω των ποιητικών δημιουργημάτων τους, στον χώρο της τέχνης, καθώς και στο ευρύ κοινό (Χλωπτσιούδης, 2015:1)

Η ποίηση, ως τεχνική του λόγου, είναι δημιούργημα ενός καλλιτέχνη, ο οποίος επιτυγχάνει μέσω της χρήσης των υπερρεαλιστικών στοιχείων και σχημάτων λόγου να μνήσει τον αναγνώστη σε μία παράλληλη πραγματικότητα. Η συγκίνηση που προκύπτει μέσα από τα πραγματολογικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησης, μετασχηματίζει το νοηματικό περιεχόμενο και σε συνδυασμό με τους επικοινωνιακούς μηχανισμούς λαμβάνεται από τον αναγνώστη.

1.5 Ο ορισμός της Παιδικής Ποίησης

Ο όρος παιδική ποίηση ή ποίηση για παιδιά και νέους είναι κοινά αποδεκτός. Πρόκειται για την ποίηση που γράφεται, απευθύνεται και διαβάζεται κυρίως από παιδιά. Βέβαια, όπως επισημαίνει ο Ανδρέας Καρακίτσιος (2008) σχηματικά, ο όρος παιδική ποίηση συμπεριλαμβάνει ποιήματα για παιδιά, που ίσως να μη γράφτηκαν εξ' αρχής για αυτά αλλά για μεγάλους. Επιπλέον, στο πλαίσιο της ποίησης για παιδιά συμπεριλαμβάνονται και ποιήματα και ποιητικά μορφήματα της λαϊκής ποίησης, αφού θεωρούνται δημιουργήματα με παιδαγωγική βαρύτητα και περίσσιο ενδιαφέρον.

Η προσπάθεια προσδιορισμού της έννοιας αυτής και της ταξινόμησης των μορφών της συμπίπτει με την προσπάθεια προσδιορισμού του γενικότερου όρου της ποίησης. Υπάρχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά και γι' αυτό ο διαχωρισμός τους είναι ασαφής. Βέβαια, στο σώμα της παιδικής ποίησης συμπεριλαμβάνεται και ένας μεγάλος αριθμός ποιημάτων από τη Λαϊκή ποίηση, αφού συμπίπτουν σε γλωσσική μορφή (λεξιλόγιο, δομή, σύνταξη).

Στη σύγχρονη εποχή, η παιδική ποίηση θεωρείται ένα αυτόνομο λογοτεχνικό είδος με τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά να το συνοδεύουν. Λειτουργεί λιγότερο με γνώμονα τη νόηση και τη λογική και περισσότερο με τη φαντασιακή παραδήλωση των λέξεων. Η ποίηση, που απευθύνεται στο παιδί, έχει ως στόχο να αφυπνίσει όλες τις αισθήσεις του, στο πλαίσιο ενός περιβάλλοντος με ζωντανές εικόνες, λέξεις και ηχητικές αναπαραστάσεις. Συμπεριλαμβάνει στοιχεία, που εκφράζουν το ίδιο το παιδί ως οντότητα, με τον αυθορμητισμό, την τάση να κατασκευάζει μια δική του πραγματικότητα και φυσικά,

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

την παιγνιώδη διάθεση της ηλικίας του. Μία θεματολογία στην οποία κυριαρχούν τα ζώα, η φύση, τα έντονα συναισθήματα, το αντίθετο του καθημερινού και τα ζητήματα κοινωνικής και ηθικής υφής, επιδιώκει τη γλωσσική οικείωση των παιδιών, μέσω της «αισθητικής απόλαυσης», και τη δημιουργία μιας δικής τους πραγματικότητας. «Ειδικότερα, για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας η ποίηση εκλαμβάνεται και ως λόγος μητρικός ή πατρικός ενσωματωμένος στη μνήμη και τη φαντασία του παιδιού» (Καρακίτσιος, 2008: 36).

«Η ποίηση των Σεφέρη, Ελύτη, Ρίτσου, Βρεττάκου, Εμπειρικού, Εγγονόπουλου, Χαραλαμπίδη είναι αυτή που εξοικειώνει τους ανήλικους αναγνώστες με ποιητικό λόγο αισθητικά καταξιωμένο και συμβάλλει στη διεύρυνση του καλλιτεχνικού και πνευματικού τους ορίζοντα διαχρονικά [...] Γενικά, οι δημιουργοί εκκινούν συνήθως, από προσωπικά κίνητρα. Γράφουν για τα παιδιά τους ή τους φίλους των παιδιών τους, ασύνειδα, γράφουν όμως και για να εκφράσουν τον παιδικό εαυτό που κρύβουν μέσα τους ή και να παίζουν γράφοντας» (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2022).

1.5.1 Ιστορική αναδρομή της Παιδικής Ποίησης

Η πορεία τής παιδικής ποίησης κατά τη διάρκεια του χρόνου δεν χαρακτηρίζεται από έντονες αλλαγές και εξέλιξη. Φανερώνει κυρίως την προσπάθειά της να εδραιωθεί ως αυτόνομο είδος και να αποτελέσει αναπόσπαστο κομμάτι στο σώμα της ποίησης. Η ανάπτυξή της θεωρείται βραδεία, και ταυτόχρονα προοδευτική, αφού τα τελευταία χρόνια επηρεάστηκε αρκετά από τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και αλλαγές (Καρακίτσιος, 2008: 37).

Μέσω της σύντομης ιστορικής αναδρομής γίνεται φανερό πως η παιδική ποίηση προϋπήρχε από την αρχαιότητα τόσο ως δημοτική ποίηση από δημιουργούς της καθημερινότητας όσο και ως έντεχνη ποίηση από επώνυμους που ασχολήθηκαν με τη γραφή για παιδιά.

Το σίγουρο είναι ότι τα παιδιά, οι μικροί αναγνώστες, απέκτησαν την πρώτη τους επαφή με τη μητρική γλώσσα και τον ρυθμικό ήχο από την παραδοσιακή κοινωνία και τους παιδαγωγούς της πρώιμης παρέμβασης, που δεν είναι άλλοι από τις μαμάδες και τις γιαγιάδες τους. Σε διάφορα έργα γίνεται η παρουσία μιας έντονης προσωπικότητας, πλέον εξοικειωμένης με τον λόγο και ακόμη καλύτερα με τον λογοτεχνικό λόγο, που διδάσκει με τα λόγια της και μυεί τους ακροατές σε έναν νέο κόσμο, τον κόσμο τής τέχνης και του λόγου (Κανατσούλη, 2018: 71).

Δημοτική ποίηση

Μια κατηγορία που επηρέασε και συνεχίζει να επηρεάζει την παιδική ποίηση είναι τα δημοτικά τραγούδια, που κατασκευάστηκαν και έχουν αποδέκτη το παιδί. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα νανουρίσματα, τα σατιρικά ποιήματα και τα λιχνίσματα, όπου το καθένα για τους δικούς του ιδιαίτερους λόγους πρωταγωνιστεί στην καθημερινότητα και τις συνήθειες των μικρών παιδιών. Η απλή και παθητική μελωδία, το διασκεδαστικό περιεχόμενο και οι ήρωες (άνθρωποι και ζώα), που σκόπιμα πρωταγωνιστούν, στοχεύουν στο να ωθήσουν με παιδικότροπο ύφος τον ανήλικο, να παραδειγματιστεί και ταυτοχρόνως, να ψυχαγωγηθεί μέσω της ποίησης (Κανατσούλη, 2018: 71). Όλο αυτό φυσικά, αποτελεί σημαντική παράμετρο στην εξελικτική πορεία τής παιδικής ποίησης που θα ακολουθήσει, καθώς στη μορφή των ποιημάτων διαφαίνεται μια συνέπεια και επιρροή από το παρελθόν.

Έντεγνη ποίηση

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας διαπιστώθηκε πως υπήρξε μια πλούσια προφορική παράδοση ποιημάτων, που αν και δεν τραγουδήθηκε και δεν γράφτηκε αποκλειστικά για παιδιά, αγαπήθηκε από αυτά (Κανατσούλη, 2008: 73). Βέβαια, λίγο αργότερα, κατά την περίοδο 1821-1880 κάνουν την εμφάνισή τους ποιητές που είτε γράφουν για παιδιά, είτε δεν γράφουν μεν αποκλειστικά για παιδιά ποιήματα τα οποία μπορούν να διαβαστούν από παιδιά. Οι πρόδρομοι της παιδικής ποίησης έζησαν και έδρασαν εκείνη την εποχή, χαράζοντας τον δρόμο για την καθοριστική πορεία τού συγκεκριμένου λογοτεχνικού είδους (Κανατσούλη, 2018: 73).

Σύγχρονη παιδική ποίηση

Στη σύγχρονη παιδική ποίηση που αναπτύχθηκε μετά το 1970 σημειώθηκαν κύριες αλλαγές και μετασχηματισμοί κυρίως στη θεματολογία. Υπερισχύουν τα κοινωνικά θέματα και ζητήματα, όπως εκείνα της δικαιοσύνης, της φιλίας, της ειρήνης, στοχεύοντας αποκλειστικά στην ενίσχυση του κοινωνικού συναισθήματος και την ευαισθητοποίηση του ατόμου, ως πολίτη με δικαιώματα και υποχρεώσεις. Επίσης, η φύση και το περιβάλλον παίζουν καθοριστικό ρόλο, αφού μέσω της ποίησης το παιδί καλείται να συμφιλιωθεί με την πραγματικότητα και τον κόσμο, που τον περιβάλλει (Κανατσούλη, 2018: 77).

Ως προς τη μορφή, η σύγχρονη παιδική ποίηση έως το 1970 παρουσιάζεται ως παραδοσιακή με τα ιδιαίτερα γνωρίσματά της. Το μέτρο και η ομοιοκαταληξία επικρατούσαν σε όλη την έκταση των ποιημάτων, ενώ η πανομοιότυπη μορφή τους απέδιδε μια ομοιομορφία στο σύνολο. Βέβαια, μετά το 1970 καταργείται κατά ένα μέρος η βασική αυτή μορφή (μέτρο και ομοιοκαταληξία σε όλη την έκταση) από τους νεότερους ποιητές, που θέλησαν να ασχοληθούν με την παιδική ποίηση, ενώ το σουρεαλιστικό στοιχείο σε συνδυασμό με τις ηχητικές παρεμβάσεις αποτελούν τον καινοτόμο και σύγχρονο τρόπο προσέγγισης και ποιητικής γραφής. Ορισμένοι από αυτούς, επηρεάστηκαν κατά πολύ από τα limericks, που ήταν τραγούδια σατιρικά και αστεία με σημαντικό εκπρόσωπό τους τον Edward Lear (Κανατσούλη, 2018: 77).

1.5.2 Παιδαγωγική αξία τής Παιδικής Ποίησης

Η παιδαγωγική αξία τής Λογοτεχνίας και ειδικότερα της Ποίησης είναι αδιαμφισβήτητη, όχι μόνο για ένα παιδί αλλά για κάθε άνθρωπο. Βέβαια, το πώς επηρεάζει αυτή εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες. Το σίγουρο είναι πως ο ποιητικός λόγος με την ευχάριστη και παιγνιώδη χροιά του, ενισχύει το ενδιαφέρον τού παιδιού για την τέχνη και συμβάλλει στην καλλιέργεια του εσωτερικού κόσμου, καθώς και στην αναγνώριση του αισιόδοξου κλίματος και της μαγείας που κρύβει τελικά η ζωή.

Βασικός σκοπός της ποίησης είναι η κυριάρχηση του ουτοπικού στοιχείου στο πλαίσιο του ρεαλιστικού κόσμου. Παρουσιάζει και αναδεικνύει πως πίσω από την πεζή πραγματικότητα, υπάρχει ένας κόσμος ξεχωριστός, γεμάτος αισιοδοξία, ομορφιά και ευαισθησία. Μέσω τής ποίησης μεταδίδεται η μαγεία τής φύσης και η δύναμη πίσω από τις έννοιες και τις σχέσεις που την περικλείουν.

1.6 Το ποίημα

Τα δημιουργήματα της ποίησης έχουν τα δικά τους ξεχωριστά μορφολογικά στοιχεία, δική τους γλώσσα, ύφος και θεματολογία. Κύριο στοιχείο τού ποιήματος αποτελεί το μέτρο του και η έκτασή του. Συντίθεται από στίχους, που συνδέονται ρυθμικά και παράγουν μια μορφή, που το διακρίνει εν τέλει μορφολογικά από την πεζογραφία. Κάθε γραμμή/στίχος δεν ολοκληρώνεται στο τέλος της τυπωμένης σελίδας, όμως διατηρεί τον ήχο και τη μελωδία του (Δεσποτίδης, 2007: 1.827).

Κεφάλαιο 2^ο

2.1 Κυριάκος Χαραλαμπίδης: Εργοβιογραφία

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης γεννήθηκε στις 31 Ιανουαρίου του έτους 1940 στην Άχνα Αμμοχώστου της Κύπρου, όπου και μεγάλωσε. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, παρακολούθησε μαθήματα Θεάτρου και ειδικεύτηκε σε θέματα Ραδιοφωνίας στο Μόναχο της Γερμανίας. Εργάστηκε στη Μέση Εκπαίδευση και για τρεις δεκαετίες στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου, από το οποίο αφυπηρέτησε ως Διευθυντής Ραδιοφωνίας.

Ο ποιητής έχει βραβευτεί πολλές φορές, τόσο από το ελληνικό και το κυπριακό κράτος, όσο και από διεθνείς φορείς. Το 2007 τιμήθηκε με το Αριστείο Γραμμάτων, Τεχνών και Επιστημών από την Κυπριακή Δημοκρατία. Το 2013 αναγορεύτηκε Επίτιμος Διδάκτωρ του τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και εξελέγη αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών στον κλάδο Λογοτεχνίας (Ποίησης) στην Τάξη των Γραμμάτων και των Καλών Τεχνών. Το 2019 η Ακαδημία Κύπρου τον εξέλεξε τακτικό μέλος της. Το 2020 αναγορεύτηκε Επίτιμος Διδάκτωρ τού Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Η σχέση του με την ποίηση ξεκίνησε από την παιδική του ηλικία. Μικρός είχε έρθει σε επαφή με έργα τού Βασίλη Μιχαηλίδη, ενώ η μητέρα και η θεία του τού διάβαζαν στίχους από τη «Χιώτισσα». Στο Γυμνάσιο έδειξε το ταλέντο του στη γραφή και γι' αυτό τον ξεχώρισαν οι δάσκαλοί του. Επίσης, δηλώνει τον θαυμασμό του για τον έλληνα ποιητή Κωνσταντίνο Καβάφη, τον οποίο αποκαλεί, σε ποίημά του, «και του Καΐρου ο καλύτερος ποιητής [...] μα και του Νείλου - ο καλύτερος κροκόδειλος», υπονοώντας όμως την υποκρισία των ανθρώπων (βλ. κροκοδείλια δάκρυα) απέναντι στους σπουδαιότερους ποιητές, ανάμεσα στους οποίους βρίσκεται και ο ίδιος.

Το ποιητικό του έργο, κατά κύριο λόγο, εστιάζεται στην εσωτερική θλίψη του για την κατεχόμενη Κύπρο, την πατρίδα του, καθώς και σε φιλοσοφικά θέματα και υπαρξιακά θέματα, τον αρχαίο ελληνικό μύθο, την ιστορία, τη σύγχρονη εποχή, τις αγωνίες του για την ανθρωπότητα κ.λπ.

Εξέδωσε δεκατρείς ποιητικές συλλογές, μερικές από τις οποίες μεταφράστηκαν σε άλλες γλώσσες. Ασχολήθηκε, επιπλέον, με το δοκίμιο και τη μετάφραση. Η σύνθεση παιδικών ποιημάτων μαρτυρεί τη λαχτάρα του να αντικρίσει ο άνθρωπος τον κόσμο με τα μάτια ενός παιδιού, για να μην καταργείται το όνειρο και η ποιητική «αφέλεια». Η πρώτη

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

ποιητική συλλογή του αφιερωμένη στα παιδιά έχει τίτλο *Σαλιγκάρι και φεγγάρι* και εκδόθηκε το 2018 στην Αθήνα.⁴

2.2 Το ποιητικό έργο του Κυριάκου Χαραλαμπίδη

Οι ποιητικές συλλογές του ποιητή Κυριάκου Χαραλαμπίδη είναι οι ακόλουθες:

- *Πρώτη πηγή*, Αθήνα 1961
- *Η άγνοια του νερού*, Αθήνα, Ίκαρος, 1967
- *Το αγεϊό με τα σχήματα*, Λευκωσία 1973
- *Αχαιών Ακτή*, Λευκωσία 1977 - Άγρα, Αθήνα 2003
- *Αμμόχωστος Βασιλεύουσα*, Ερμής, Αθήνα 1982 - Αθήνα, Άγρα 1997
- *Θόλος*, Αθήνα Ερμής, 1989
- *Μεθιστορία*, Αθήνα Άγρα, 1995, 2000
- *Δοκίμιν*, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2012
- *Αιγιαλούσης επίσκεψιν - ένα ποίημα και ένα σχόλιο*, Αθήνα, Άγρα, 2003
- *Κυδώνιον μήλον*, Αθήνα, Άγρα 2006
- *Ίμερος*, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2012
- *Στη γλώσσα της υφαντικής*, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2013
- *Ηλίου και Σελήνη άλωσ*, Αθήνα, Ίκαρος, 2017

⁴ Η επίσημη ιστοσελίδα για τον Κυριάκο Χαραλαμπίδη, εμπεριέχει πλήρες βιογραφικό του ποιητή <https://web.archive.org/web/20161005233815/http://k-charalambides.com.cy/>

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Κεφάλαιο 3^ο

3.1 Σημασία και πρωτοτυπία έρευνας

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση έδειξε πως σε Ελλάδα και Κύπρο δεν έχει πραγματοποιηθεί εκτενής έρευνα για την προσέγγιση τής ποιητικής συλλογής του Κυριάκου Χαραλαμπίδη *Σαλιγκάρι και Φεγγάρι*. Υπάρχουν, βέβαια, σκόρπια δημοσιεύματα και κριτικές για το έργο, με προεξάρχον το επίμετρο που έγραψε η Α. Κατσίκη-Γκίβαλου στο τέλος της ποιητικής συλλογής, που αποτέλεσαν και τη βάση για την εν λόγω εργασία.

Η πρώτη μου επαφή με το *Σαλιγκάρι και Φεγγάρι* πραγματοποιήθηκε στο μάθημα «Νεοελληνική Λογοτεχνία (19^{ος} - 21^{ος} αιώνας): Ποίηση και Πεζογραφία» στη διάρκεια του οποίου εκπόνησα εργασία εξαμήνου, με σχετικό θέμα, η οποία αποτέλεσε και το έναυσμα για τη συνέχεια.

3.2 Μεθοδολογία έρευνας

Σχετικά με την παρούσα εργασία αρχικά, επιλέχθηκε το θέμα, δηλαδή η κεντρική ιδέα τής έρευνας, που εστιάστηκε στην παιδική συλλογή ποιημάτων του Κυρ. Χαραλαμπίδη που απαρτίζεται από ένα σύνολο παιδικών ποιημάτων με διαφορετική θεματολογία, βασισμένη στη μυθολογία, π.χ. το ποίημα «Αφροδίτη», τη σύγχρονη ιστορία, π.χ. τα ποιήματα «Πάνω απ' την Πόλη» και «Αμμόχωστος», τη γραμματική «Θαυμαστικό», «Άνω τελεία» και φυσικά, τα ποιήματα με ήρωες ζώα και φηγούρες, που αντικατοπτρίζουν μια ανθρώπινη πραγματικότητα με χιούμορ, όπως π.χ. τα τρία ενδεικτικά ποιήματα, «Αγγειοπλάστης», «Μια γατούλα με αμνησία» και «Ζωή».

Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε η βιβλιογραφική ανασκόπηση. Παρουσιάστηκαν λογοτεχνικές έννοιες, όπως «Παιδικό βιβλίο», «Λογοτεχνία», «Παιδική Λογοτεχνία», «Ποίηση» και «Παιδική Ποίηση», εν είδει ανασκόπησης και θεωρητικού πλαισίου τής εργασίας που διευκόλυναν την κατανόηση του περιεχομένου των ποιημάτων.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Κεφάλαιο 4^ο

4.1 Σαλιγκάρι και φεγγάρι

Το *Σαλιγκάρι και φεγγάρι* είναι η μόνη, έως σήμερα, ποιητική συλλογή του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, που απευθύνεται σε παιδιά. Ο ίδιος ο δημιουργός χαρακτήρισε τη συλλογή «ένα βιβλίο ωριμότητας υπό την έννοια ότι για να φτάσεις να γράψεις ποίηση για παιδιά πρέπει να είσαι ώριμος πια συγγραφέας» (Στράτη, 2019: 36).

Πρόκειται για μια έκδοση, που κυκλοφόρησε το 2018 από τις εκδόσεις «Καλειδοσκόπιο», με ένα περίτεχνο εξώφυλλο της Μαριλένας Μελισσηνού και με Επίμετρο της Άντας Κατσίκη - Γκίβαλου (Κατσώνης, 2019: 3). Τιμήθηκε σε Ελλάδα και Κύπρο, έχοντας αποτελέσει αντικείμενο μελέτης από πανεπιστημιακούς και κριτικούς (Κατσίκη - Γκίβαλου, 2018: 46).

«Ο τίτλος τής συλλογής με το συνταίριασμα δύο λέξεων, *σαλιγκάρι και φεγγάρι*, που εκφράζουν δύο πραγματικότητες φαινομενικά απομακρυσμένες μεταξύ τους, παραπέμπει στον υπερρεαλισμό και στις νέες σημασιολογικές χρήσεις που αποκτούν οι λέξεις σε ένα γλωσσικό περιβάλλον όπου φαντασία και πραγματικότητα γίνονται ένα. Τα δύο ουσιαστικά του τίτλου, απομακρυσμένα από την καθημερινή χρηστική τους σημασία, τοποθετημένα το ένα δίπλα στο άλλο αποκτούν νέες δυνατότητες συσχετισμών. Η συνάντησή τους συντελείται μέσα σε ένα “μαγνητικό πεδίο” όπου η αμοιβαία έλξη τους καθορίζεται αντικειμενικά από συνειρμούς που δημιουργούν μιαν αλληλουχία.» (Γκίβαλου, 2018: 46)

Το σαλιγκάρι και το φεγγάρι μας χαράζουν τη διάσταση ενός κόσμου, που ξεκινά από τη γη, για να καταλήξει στον ουρανό. Και τα δυο αυτά μαζί, το ταπεινό και το υψηλό, χαράζουν μια κοινή πορεία.

Η ποιητική συλλογή αποτελείται από είκοσι τέσσερα ποιήματα, που αναφέρονται στον κόσμο τού παιδιού, στη σχολική και κοινωνική ζωή του, στα ενδιαφέροντά του και στις καθημερινές του συνήθειες. Ταυτοχρόνως, προβάλλει πανανθρώπινες αξίες και ιδανικά (Κατσίκη - Γκίβαλου, 2018: 47). Πρωταγωνιστές, καθώς και δευτερεύοντα πρόσωπα των ποιημάτων είναι τα ίδια τα παιδιά, φιγούρες από το φυτικό και ζωικό βασίλειο, θεοί του Ολύμπου αλλά και γράμματα της αλφαβήτου και σημεία στίξης τα οποία αποκτούν ανθρώπινες ιδιότητες και χαρακτηριστικά, δρώντας ως ανθρώπινες οντότητες.

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα των χαραλαμπίδειων παιδικών ποιημάτων είναι το χιούμορ, η λεπτή ειρωνεία, το υπερρεαλιστικό στοιχείο, η αντιστροφή της πραγματικότητας με την άλογη χρήση των λέξεων και ο έκδηλος ανιμισμός, όπου σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως τα ποιήματα «Διάλειμμα», «Το τρελό Καρναβάλι», «Το πληγωμένο καρότο» και «Μια γατούλα με αμνησία» ακολουθούν τα μέτρα και τα σταθμά της παραδοσιακής ποίησης Επιπλέον, διαμορφώνεται ένα ευχάριστο και παιγνιώδες κλίμα, όπου η διασκέδαση και η γνώση οδηγούν στην καλλιέργεια τής κριτικής και δημιουργικής σκέψης τού παιδιού-αναγνώστη. Το παιδί - αναγνώστης σε ένα τόσο οικείο ποιητικό περιβάλλον νιώθει ελεύθερο και, έτσι, επιτυγχάνεται η καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής του σκέψης.

«Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης στη συλλογή αυτή παίζει με τις λέξεις⁵ και την πολυσημία τους, προσκαλώντας τούς μικρούς αναγνώστες μέσα από τις «εκκλήσεις» που προκαλούνται από τα κενά της αφήγησης, την απροσδιοριστία ή την καταληπτότητα των στίχων τής συλλογής» (Κατσίκη-Γκίβαλου: 2022).

Ευελπιστούμε ότι το *Σαλιγκάρι και Φεγγάρι*, ίσως, γίνει αφορμή για τη δημιουργία και άλλων χαραλαμπίδειων ποιημάτων για τα παιδιά, που θα αποτελέσουν σταθμό στην παιδική ποίηση και την ανανέωσή της.

4.2 Προσέγγιση/Σχολιασμός των ποιημάτων

«ΣΑΛΙΓΚΑΡΙ ΚΑΙ ΦΕΓΓΑΡΙ»

Ένα σαλιγκάρι και ένα φεγγάρι ταξιδεύουν μαζί, για να ανακαλύψουν τη μαγεία τού γαλαξία. Στο συγκεκριμένο ποίημα το οποίο φέρει και τον τίτλο τής συλλογής, το σαλιγκάρι και το φεγγάρι, πλέον, αποκτούν έναν συγκεκριμένο ρόλο.

«Σαλιγκάρι και φεγγάρι
είναι δυο καλοί κουμπάροι».

⁵ «Οι λέξεις έχουν, πέρα από τον δικό τους ήχο, μια αισθητική αυτονομία που ωστόσο υπάγεται στην προσωπική του καθενός εξέλιξη» (Χαραλαμπίδης, 2021). «Το ποίημα απαρτίζεται από λέξεις που η σειρά και η συναρμογή τους –η σύνταξη– είναι μη αναμενόμενη ή έστω ελαφρά διαφορετική από τον καθημερινό λόγο ή και από τον λόγο της πεζογραφίας. Αυτό και μόνο, αμέσως αμέσως, δίνει την αίσθηση μιας άλλης οπτικής, ενός “κουνημένου” ή διπλοτραβηγμένου ενσταντανέ» (Παμπούδη, 2019).

Ο ποιητής παρομοιάζει αυτούς τους δύο ήρωες σαν δυο καλούς κουμπάρους, για να τονίσει την ιδιαίτερη σχέση τους. Το φεγγάρι με το φως του το βράδυ ζωγραφίζει τον λαμπερό δρόμο και πλημμυρίζει με μαγεία το σκοτάδι. Σε αντίθεση με αυτό, το σαλιγκάρι με το σάλιο του χαράζει μια πορεία στο έδαφος, αφήνοντας το στίγμα του. Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης με τον στίχο «Στρώνει ασημί μετάξι» ωραιοποιεί το σάλιο και το χαρακτηρίζει ως μετάξι, ένα υλικό ποιότητας, πολυτελείας και κάλλους. Αλληλεπίδραση συνεργασίας και δημιουργίας. Το ιδιαίτερο αυτό ποίημα τελειώνει με έναν συμβολικό στίχο. Οι δυο πρωταγωνιστές ζωγραφίζουν μια πεταλούδα. Φυσικά, δεν πρόκειται για σύμπτωση. Η πεταλούδα από τη φύση της είναι ικανή, να φτάσει από τη γη στον ουρανό και να πετάξει ψηλά. Αποτελεί την ελπίδα της συνύπαρξης και της ένωσης ενός σαλιγκαριού και ενός φεγγαριού. Ζωγραφίζουν την ελπίδα. Το ρήμα: «Τραγουδά» αντιπροσωπεύει την ώθηση, την επανάσταση. Ίσως, πρόκειται για την ελπίδα ενός κόσμου που δεν υπάρχει.

«ΘΑΥΜΑΣΤΙΚΟ»

Μια ιδιαίτερη κατηγορία ποιημάτων, πολύ ελκυστική για τους μικρούς αναγνώστες, είναι εκείνη, που ως βασικό θεματικό της άξονα γραμματικά και λεξιλογικά φαινόμενα. Αποτελεί προσπάθεια προβολής θεωριών εκπαιδευτικού περιεχομένου με τέτοιο τρόπο, ώστε να διασκεδάσει και, ταυτόχρονα, να μυεί το παιδί προς τη γνώση. Ένας παιγνιώδης τρόπος παρουσίασης γραμματικών φαινομένων, που σκοπό έχει όχι την αποστήθιση αλλά την κατανόηση και ορθή εφαρμογή από τον μαθητή.

Σε αυτήν, λοιπόν, την κατηγορία ανήκει το ποίημα με τίτλο «Θαυμαστικό», με το οποίο εισάγεται ο μικρός αναγνώστης στην εν λόγω ποιητική συλλογή. Ήδη, από τον τίτλο προσδιορίζεται το περιεχόμενο και η θεματική του ποιήματος. Στο ποίημα ο Χαραλαμπίδης στοχεύει στην παρουσίαση του θαυμαστικού, ως σημείου στίξης, μέσω μιας ιδιαίτερης μεθόδου. Όπως σημειώνει η Στράτη, «το ποίημα “Θαυμαστικό” αποτελεί την αφορμή, για να εξοικειωθούν οι μαθητές με τη λειτουργία των σημείων στίξης μέσα από αισθητικά καταξιωμένο ποιητικό λόγο» (Στράτη, 2019: 42).

Σύμφωνα με τη γραμματική της ελληνικής γλώσσας, σημεία στίξης θεωρούνται εκείνα τα σύμβολα-σημάδια, τα οποία τοποθετούνται στο τέλος των προτάσεων ή μεταξύ των λέξεων, ώστε να διευκολύνουν τον αναγνώστη. Με λίγα λόγια, σχετίζονται με τον

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

επιτονισμό του κειμένου (πώς διαβάζω ένα κείμενο), το αίσθημα, που εκφράζεται και η διάρκεια, που οφείλει να έχει σε κάθε περίπτωση η διακοπή και η ανάσα.

Στην περίπτωση του συγκεκριμένου ποιήματος, το σημείο στίξης, που προτάσσεται, είναι το θαυμαστικό. Σύμφωνα με τη Γραμματική και τους κανόνες τους οποίους διδάσκεται το παιδί ήδη από την πρώτη Δημοτικού, το θαυμαστικό εντοπίζεται έπειτα από επιφωνήματα και επιφωνηματικές εκφράσεις και στο τέλος των προτάσεων, όπου εκδηλώνονται έντονα συναισθήματα. Ο φόβος, ο ενθουσιασμός, η λύπη, η χαρά, η ελπίδα, καθώς και η προσταγή και η απογοήτευση, που ίσως να κάνουν την εμφάνισή τους, ως συναισθήματα, στις προτάσεις και τις αναφορές, λαμβάνουν νόημα με το θαυμαστικό (!).

Ο αναγνώστης έρχεται σ' επαφή με τα γνωρίσματα και τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου είδους. Η ζευγαρωτή και οξύτονη ομοιοκαταληξία δημιουργούν ένα οικείο και ιδιαίτερα ενδιαφέρον περιβάλλον, συμβάλλοντας στην πληροφόρηση του αναγνώστη για το θαυμαστικό. Στόχος τού δημιουργού είναι εξαρχής να αποτελέσει η εικόνα ενός συμβόλου και στοιχείου ενός κειμένου αιτία για σμίλευση της γνώσης με την τέχνη.

Η κάθετη γραμμή, η οποία συμπληρώνει το θαυμαστικό παρουσιάζεται στον πρώτο στίχο, ως μπαστούνι μαγικό. Από την αρχή κιόλας το παιδί-αναγνώστης μυείται σε έναν φανταστικό κόσμο, όπου τα σημεία στίξης αποκτούν άλλη όψη και συνήθειες. Αυτό το μπαστούνι χαρακτηρίζεται μαγικό, απομακρυσμένο από τους κανόνες τής φύσης και ορίζεται από όλους ως θαυμαστικό. Έτσι, δίνεται ο ορισμός και αναδεικνύεται το πρωταγωνιστικό στοιχείο.

Η φαντασμαγορική περιγραφή του πρωταγωνιστή συνεχίζεται και στους επόμενους στίχους, ολοκληρώνοντας την εικόνα του. Η τελεία τοποθετείται στο τέλος τής κάθετης γραμμής στο πάνω μέρος τής ήδη υπάρχουσας από το τετράδιο γραμμής. Ως σημείο στίξης η τελεία αντιπροσωπεύει την παύση στην ανάγνωση, αιτιολογώντας έτσι, την τελευταία λέξη του ποιήματος:

« Σαν κατηφορίζει τη γραμμή, βρίσκει μια τελεία, τη σιωπή».

Τέλος, η αναφορά στο «διάφανο μετάξι» δεν είναι τυχαία, εφόσον μέσω αυτής προβάλλεται η κενή σελίδα, χωρίς κείμενο. Οι λέξεις αποτελούν το ακριβό υλικό, που θα πλημυρίσουν τις σελίδες από μετάξι. Βέβαια, σημασία αποκτά και ένα σημάδι, που το χαρακτηρίζει και το αναδεικνύει. Σε ένα δημιούργημα από μετάξι, στολίδι μπορεί να θεωρηθεί μια σειρά από κατάλευκες πέρλες ή και οποιοδήποτε πολύχρωμο κόσμημα, που

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

συνοδεύουν και ολοκληρώνουν την κομψή εικόνα. Το ίδιο συμβαίνει και με την παρουσία του θαυμαστικού στο κατάλευκο χαρτί και ειδικότερα, στο κείμενο, που συνοδεύει.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, το θαυμαστικό είναι ένα σημείο στίξης, που τονίζει τα έντονα συναισθήματα, ενώ αποτελεί στολίδι τής κάθε πρότασης που συνοδεύει. Το χαραλαμπίδειο ποίημα θα μπορούσε να αποτελέσει μέρος της διδασκαλίας στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, με γνωστικό στόχο την κατανόηση και χρήση του θαυμαστικού ως σημείου στίξης.

Το «Θαυμαστικό» μελοποιήθηκε. Πρόκειται για ένα από τα τραγούδια, που ανήκουν στο άλμπουμ: «Η Γραμματική σε τραγούδια» στη σειρά των παιδικών τραγουδιών με εκπαιδευτικό περιεχόμενο: *Λάχανα και Χάχανα*, στο οποίο πραγματεύονται θεματικές ενότητες της Γραμματικής. Αναφέρεται σε μαθητές και μαθήτριες πρώτης, δευτέρας, και τρίτης τάξης του Δημοτικού και στοχεύει στην εξοικείωσή τους με το σημείο στίξης, το θαυμαστικό.

Ας σημειωθεί ότι στο κεφάλαιο «Πώς να διδάξετε τη στίξη με διασκεδαστικό τρόπο (με την παιδική ποίηση του Κυρ. Χαραλαμπίδη)» του άλμπουμ, *Γραμματική σε Τραγούδια*,⁶ το οποίο συνοδεύεται από εικονογραφημένο βιβλίο με 65 ειδικά δομημένες παιδαγωγικές ασκήσεις, εμπεριέχεται το χαραλαμπίδειο ποίημα «Θαυμαστικό». Ο Ιωαννίδης σημειώνει: «Προσεγγίζω κάθε τραγούδι σαν μια ταινία μικρού μήκους, όπου θέλω το παιδί να συμμετέχει συναισθηματικά, να γίνεται συμπρωταγωνιστής. Να ενεργοποιείται η συναισθηματική του νοημοσύνη. Με αυτό τον τρόπο, το επιλεγμένο γνωστικό αντικείμενο του κάθε τραγουδιού⁷ καταγράφεται ανεξίτηλα στη μνήμη του παιδιού, χωρίς αυτό να προσπαθεί να θυμάται. Με τις ειδικά δομημένες ασκήσεις του βιβλίου, αυτό εμπεδώνεται ακόμα περισσότερο.» (Ιωαννίδης, 2020). Έτσι κατορθώνει να προκαλέσει το ενδιαφέρον του παιδιού και με τη μουσική.

«ΔΙΑΛΕΙΜΜΑΑΝΩ ΤΕΛΕΙΑ»

Η αντιστροφή της πραγματικότητας είναι ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά της ποιητικής συλλογής, που σε συνδυασμό με τον ανιμισμό και τη λεξικοπλαστική δύναμη

⁶ Πρόκειται για έναν εύκολο και ψυχαγωγικό τρόπο για την κατανόηση των κανόνων τής Γραμματικής και τη λειτουργία τής γλώσσας.

⁷ Ποίηση: Κυρ. Χαραλαμπίδης, Μουσική: Τάσος Ιωαννίδης, Τραγούδι: Τραγούδι: Τάσος Ιωαννίδης, Θεοδωρής Κοτονιάς, Σοφία Τσέρου, Αλκμήνη Μπασακάρου και ο «Ατσίδας» Συμμετέχει η Χαχανένια, Παιδική Χορωδία Σπύρου Λάμπρου. Το τραγούδι πραγματεύεται τη γραμματική ενότητα: Σημεία στίξης.

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

του δημιουργού, προσφέρουν μια απροσδιόριστη φρεσκάδα, προκαλώντας γέλιο⁸ και διευρύνοντας τα όρια της φαντασίας (Κατσίκη- Γκίβαλου, 2018: 38, Κατσώνης, 2019: 33)

Δημιουργείται μια απτή πραγματικότητα, όπου συνηθισμένα αντικείμενα και καταστάσεις μετατρέπονται σε μαγικές συνθήκες ενός παράξενου και άγνωστου κόσμου, που επιθυμεί ο καθένας να γνωρίσει. Όπως φαίνεται και στο ποίημα «Διάλειμμα», η κάθε λέξη δε φαίνεται να χρησιμοποιείται με την καθημερινή συμβατική σημασία της. Ο κάθε στίχος αποτελεί μια απόπειρα δημιουργίας ενός κόσμου με απρόβλεπτες εικόνες, που στη ζωή μας, ίσως, να μην είχαν κανένα κοινό σημείο επαφής.

«ΑΝΩ ΤΕΛΕΙΑ»

Πώς θα μπορούσε ένα σημείο στίξης να αποτελέσει αφορμή για ποίηση; Η απάντηση είναι πως πάντοτε δίνεται αφορμή για δημιουργία και τέχνη, απλώς στην περίπτωση, που το περιεχόμενο του δημιουργήματος προέρχεται από τους κανόνες γραμματικής, η παιδαγωγική του διάσταση δίνει μια άλλη αξία στο σύνολο.

Η άνω τελεία (·), ως σημείο στίξης, σύμφωνα με τη Γραμματική της ελληνικής γλώσσας χρησιμοποιείται με στόχο τον διαχωρισμό δύο προτάσεων στενού νοηματικού συνδέσμου μέσα σε μια φράση. Επίσης, σε σχέση με άλλα σημεία στίξης, μπορεί να χαρακτηριστεί από μεγαλύτερη παύση από εκείνη που χαρακτηρίζει το κόμμα (,) αλλά από μικρότερη παύση από εκείνη της τελείας (.). Με αυτόν τον τρόπο, δηλώνεται στον αναγνώστη πως στο σημείο αυτό του κειμένου, οφείλει να κάνει μια μικρή στοχευμένη, για διάφορους λόγους, παύση (Γεωργιαφέντης κ.ά., χ.χ: 52-53).

Πιο συγκεκριμένα, η χρήση της γίνεται κυρίως για τρεις διαφορετικές περιπτώσεις. Η μια περίπτωση σχετίζεται με τον χωρισμό περιόδων, αντιθετικών τμημάτων, η άλλη με τον χωρισμό τμημάτων, που βρίσκονται σε άμεση συνάφεια, αλλά ενδέχεται μια μικρή παύση και τέλος, η τρίτη περίπτωση, ως περισσότερο δυσνόητη για τον χρήστη, παρουσιάζει την άνω τελεία να διαχωρίζει ομάδες και ακολουθίες λέξεων ή προτάσεων. Οι ακολουθίες αυτές, συνδέονται με ιδιαίτερη σχέση, που κάλλιστα θα ήταν εφικτό να γίνει ο χωρισμός τους και με την παρουσία του κόμματος, αλλά αυτό ίσως, έχει ως αποτέλεσμα την ασάφεια και γι' αυτό προκύπτει η αντικατάσταση αυτή (Τσίκνας, 1997: 34).

⁸ «Έγγραφα έτσι με το κέφι και γελώντας» (Χαραλαμπίδης, 2019).

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Ωστόσο, η άνω τελεία, ως σημείο στίξης, φαίνεται πως δεν χρησιμοποιείται συχνά στον γραπτό λόγο, τόσο από τους μαθητές και τις μαθήτριες, όσο και από τους μεγαλύτερους.

Το ποίημα με τίτλο «Άνω τελεία» ακολουθεί την ίδια γραμμή, θέτοντας τους δικούς του στόχους δημιουργίας. Μέσω των εναλλαγών της ζευγαρωτής και πλεκτής ομοιοκαταληξίας, που χαρακτηρίζουν τα ζεύγη και μέσω του τόνου (παροξύτονη ομοιοκαταληξία), ο ποιητής επιχειρεί να προκαλέσει, με κάθε τρόπο, το ενδιαφέρον τού αναγνώστη. Οι στίχοι υιοθετούν τους κανόνες της γραμματικής, χωρίς να παρερμηνεύουν και να αμφισβητούν τη σπουδαιότητά της. Ο στίχος «Μοιάζει σταλίτσα στον ουρανό της», παραπέμπει, ενδεχομένως, σε ένα αστέρι στον ουρανό που ξεχωρίζει και έχει λόγο ύπαρξης. Η τοποθέτησή της στα ψηλά συνδηλώνει την κατάκτηση της υψηλότερης θέσης («Ψηλά στη σκάλα»).

Η ζωντανή περιγραφή της άνω τελείας συνεχίζεται με μια ερώτηση («Τι να γυρεύει»), όπου ο ποιητής μοιάζει να προτρέπει τον αναγνώστη να αναγνωρίσει τη χρησιμότητα της άνω τελείας στον γραπτό λόγο.

Το ποίημα ολοκληρώνεται με μια ζωντανή εικόνα, όπου η άνω τελεία ενδέχεται να προσγειωθεί και να εγκαταλείψει την αρχική της θέση της.

«Τρέμω από φόβο
Μην πέσει κάτω, χάσει το θρόνο
Και σπάσει πιάτο.»

«ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑ»

Ο ποιητής Κυριάκος Χαραλαμπίδης, σε ομιλίες και συνεντεύξεις, που έχει δώσει κατά καιρούς, δηλώνει συχνά και χωρίς δισταγμούς την αγάπη του για το θείο δημιούργημα και τις ομορφιές του, τη φύση, παραδείγματος χάριν. Όπως σημειώνει ο ίδιος, αναφορικά με τον φωτογράφο Σιερεπεκλή, «καταγράφονται τα αποτυπώματα της φύσης στον παλμογράφο της ψυχής» (Χαραλαμπίδης, 2009: 168). Σε πολλά από τα έργα του παρουσιάζεται με έκδηλο τρόπο το πώς επηρεάζει η ομορφιά του πρασίνου, τη σκέψη και τη γραφή του καλλιτέχνη. Το φυσικό στοιχείο είναι ικανό να αποτελέσει αφορμή για τέχνη. «Η φύση αποκτά την πληρότητά της μέσα από τα μάτια μας.» (Χαραλαμπίδης, 2009: 170)

Έτσι, αυτή του η αντίληψη δεν εκλείπει και από την παιδική του συλλογή, όπου σε όλη αυτή τη στοχοθεσία προστίθεται και η απόπειρα να διδαχθεί έμμεσα το παιδί τους κανόνες και την ηθική του φυτικού και ζωικού βασιλείου. Έτσι, μέσω της ποίησης προβάλλονται πτυχές του ανθρώπινου βίου και ο λόγος ύπαρξης μιας μέλισσας.

Η αφορμή για τη δημιουργία τού παρόντος ποιήματος ήταν το τότε εφτάχρονο κοριτσάκι τού Χαραλαμπίδη, η Δάφνη,⁹ η οποία, ύστερα, από προτροπή της δασκάλας της, κλήθηκε να παρουσιάσει στην ολομέλεια του σχολείου ένα ποίημα, βασισμένο στη μέλισσα και στα προϊόντα που παράγονται από το μέλι.

Πώς όμως, η μέλισσα αποτελεί αιτία για τη δημιουργία ενός ποιήματος ανάλογου περιεχομένου και πώς γίνεται η σύγκριση με επιστημονικές πηγές αναφερόμενες στο έντομο αυτό; Το σίγουρο είναι ότι η μέλισσα, ήδη από την αρχαιότητα, δεν έπαψε ποτέ να γοητεύει τους ανθρώπους. Ως παρουσία, συνδέεται με τη ζωή και τη μακροζωία και η ομορφιά της φύσης είναι άρρηκτα συνυφασμένη με αυτήν. Διαφημίσεις, αφίσες, ποιήματα και επιστημονικές αναφορές προβάλλουν τη σπουδαιότητα και την καταστροφή που θα επιφέρει η εξαφάνιση αυτού του είδους.

Πιο συγκεκριμένα, στο ποίημα με τίτλο «Για τη μέλισσα», οι κανόνες της φύσης και η ζωή μιας μέλισσας περιγράφονται μέσω μιας αναπαράστασης, που το παιδί ταυτόχρονα πληροφορείται και ψυχαγωγείται. Η πρώτη στροφή, που αποτελεί και την εισαγωγή στο ποίημα, περιγράφει με χιουμοριστικό τρόπο την αφορμή δημιουργίας τού ποιήματος. Η ιστορία διαδραματίζεται σε μια κυψέλη που βρίσκεται σε ένα αμπέλι. Η εικόνα ζωντανεύει στα μάτια τού αναγνώστη και της αναγνώστριας, και η ανάγνωση συνεχίζεται.

Στο ποίημα, λοιπόν, πρωταγωνιστεί, μια μέλισσα εργάτρια, η οποία με το βουητό της, ως ένα κάλεσμα, ωθεί τον άλλον να την ακολουθήσει και να γευτεί τη μαγεία του σπιτικού της. Στολισμένη με λουλούδια και με κυκλικές κινήσεις αποθηκεύει το νέκταρ, διότι, έτσι, αντιπροσωπεύει την ταυτότητα και τον ρόλο, που της αποδίδεται στην κυψέλη. Η τρίτη στροφή ολοκληρώνεται με την αναφορά στη βασίλισσα, τη σημαντικότερη παρουσία στην κάθε κυψέλη, όπου η εργάτρια τονίζει και εκφράζει τον θαυμασμό και την αξία τής αρχηγού. Ακολουθείται ο κανόνας της ιεραρχίας στον κόσμο των μελισσών, στον οποίο η κορυφή της πυραμίδας εμπνέει σεβασμό από τα κατώτερα στρώματα.

⁹ Το ποίημα γράφτηκε με σκοπό να το απαγγείλει η τότε εφτάχρονη Δάφνη Χαραλαμπίδη, κόρη τού ποιητή, κατά παραγγελία τής δασκάλας της, στο Δημοτικό Σχολείο Αγίου Αντωνίου στη Λευκωσία (*Σαλιγκάρι και φεγγάρι*, 2018: 13).

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Προχωρώντας στην ανάγνωση των στίχων, διαβάζουμε για τη ζωή της μέλισσας. Η βασίλισσα και ο σύντροφός της, κηφήνας, τοποθετούνται στο προσκήνιο του δημιουργού που στοχεύει στο να αναδείξει την ταυτότητα των ειδών. Ο επιθετικός προσδιορισμός «Τον τεμπέλαρο κηφήνα», χαρακτηρίζει κάλλιστα το αρσενικό είδος μέλισσας, το οποίο έχει περιορισμένες ικανότητες και σε ορισμένες φάσεις τής ζωής του είναι ανεπιθύμητος. Η βασίλισσα τον χρειάζεται μόνο για τη διαδικασία της αναπαραγωγής και, κατ' επέκταση, τη συνέχεια του είδους και της αποικίας της. Στη συνέχεια, δεν επιθυμεί να παραμείνει δίπλα της, καθώς έχει τη δυνατότητα επαφής και με άλλους κηφήνες ή επιλέγει να μείνει μόνη της. Εξάλλου, τα αβγά της δε χρειάζονται το πατρικό ένστικτο και την προστασία, εφόσον προστατεύονται από τους φρουρούς της αρχηγού «με κεντρί». Έτσι, με παιγνιώδη και αρκετά παραστατικό τρόπο, έχουν τονιστεί όλα εκείνα τα στοιχεία, που οφείλει το παιδί να γνωρίζει και αυτό επιθυμούσε και η δασκάλα η οποία παρότρυνε τη μικρή Δάφνη.

Ύστερα, από την τελευταία αναφορά στο όπλο τής μέλισσας, ο ποιητής, μιλώντας σε πρώτο πρόσωπο, εστιάζεται στο κεντρί, αφιερώνοντάς του μία ολόκληρη στροφή.

«Το κεντρί αυτό το βλέπεις
Έχω μάλιστα και εγώ.
Σε τσιμπώ για να προσέχεις
Από τέτοιο κυνηγό»

Η μέλισσα τσιμπά και χρησιμοποιεί το κεντρί, για να σωθεί από τον εχθρό. Βέβαια, σε αντίθεση με άλλα είδη του ζωικού βασιλείου, η μέλισσα στην προσπάθειά της να σωθεί, αυτοθυσιάζεται. Ειδικότερα, η μέλισσα, μόλις χρησιμοποιήσει το όπλο της ψοφά, αφήνοντας το ως αποδεικτικό στοιχείο και αιτία τού θανάτου της. Έτσι, πρόκειται για μία πράξη αυτοθυσίας από ένα είδος το οποίο καθόλη την πορεία τής ζωής της ζει και εργάζεται για τη συνέχεια του είδους και την ομαλή συμβίωση των μελών της αποικίας.

«ΤΟ ΤΡΕΛΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ» και «ΤΟΥ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΟΥ (Μεταμορφώσεις)»

Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της σύγχρονης κοινωνίας είναι ότι οι αξίες εκφυλίζονται και σταδιακά εκλείπουν σε ό, τι αφορά την πλειοψηφία των ανθρώπων.. Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσονται και εκείνα τα στοιχεία τής εθνικής ή της τοπικής παράδοσης

διαφόρων λαών από τα οποία ορισμένα μένουν άθικτα και ανεπηρέαστα, με την πάροδο των χρόνων, είτε στην πρωτογενή τους μορφή, είτε εκσυγχρονισμένα, ενώ άλλα χάνονται. Σύμφωνα με μελέτες, αποδείχθηκε πως ο λαός εκείνος που θα χάσει την ιστορική του παράδοση και σταδιακά θα προσκολληθεί σε ένα ενιαίο πλαίσιο κινδυνεύει, ίσως, να αφανιστεί.

Στο σύνολο των λαϊκών εθίμων (εθιμοτυπικών δρωμένων) τής Λαογραφίας, εντάσσεται οτιδήποτε σχετίζεται με τα αποκριάτικα έθιμα και τις καρναβαλικές εκδηλώσεις, γνωστές σε κάθε γωνιά του κόσμου.

Στα δυο ποιήματα της παιδικής συλλογής που αφιερώνονται στην Αποκριά, προβάλλονται με γρήγορο ρυθμό εικόνες μπροστά από τα μάτια του παιδιού-αναγνώστη. Φαίνεται να ζωντανεύει μια ολόκληρη πορεία με άρματα, όπου το καθένα έχει τη δική του θεματική, προκαλώντας γέλιο στους θεατές. Καμία από τις ενδυμασίες δεν επιλέχθηκε τυχαία και η ιστορία της κάθε ενδυμασίας είναι ακόμη πιο σημαντική.

Στα συγκεκριμένα ποιήματα μαρτυρείται η επιθυμία τού πομπού/ποιητή να συνδεθεί με τον αναγνώστη/δέκτη με φυσικό και αυθόρμητο τρόπο αφορμώμενος από μία πολύ γνωστή εορτή. Γι' αυτό χρησιμοποιεί στοιχεία προφορικού λόγου και απλή και κατανοητή γλώσσα.

Αρχικά, στο ποίημα «Το τρελό καρναβάλι»,¹⁰ που αποτελείται από δέκα τετράστιχες στροφές, αναδύεται αυτό το αίσθημα της περιέργειας και της μαγείας. Οι λέξεις συνδέονται μεταξύ τους με μια άλογη μέθοδο, δημιουργώντας στον αναγνώστη έναν χείμαρρο εικόνων, που αν και παρουσιάζονται χιουμοριστικά, πίσω από τις μάσκες επικρατεί ένας ιδιαίτερος προβληματισμός (Καρακίτσιος, 2008: 219).

Και στο παιδικότροπο αυτό ποίημα πρωταγωνιστούν ο Πιερότος, η Κολομπίνα, ο ντυμένος Νύχτα, η Βροχή, ο κύριος Ξύστρας και η Ρίγα¹¹, όπου ο καθένας ξεκινά και τελειώνει ένα δικό του πέραςμα, αφήνοντας το περιθώριο της υπονόμησης και της απορίας, για το ποιος είναι ο πραγματικός χαρακτήρας. Εντύπωση προκαλεί και η κυρία Σοκολάτα, μια πολύ αγαπημένη παρουσία, που ο ποιητής επιλέγει ως έναν ακόμη μασκοφόρο της ποιητικής εκδήλωσης. Βέβαια, και εδώ η χαραλαμπίδια ποίηση δεν διστάζει να αποκτήσει παιδαγωγικό χαρακτήρα με τον περιπαικτικό σχολιασμό του Κύκλωπα και τη σύνδεση ποίησης και ιστορίας (Στράτη, 2019: 51).

¹⁰ Carne lavare: carne=κρέας και vale=απέχω .

¹¹ Ρίγα = χάρακας

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Ο Κύκλωπας κρατώντας μια πέτρα κυνηγάει τον εχθρό του Οδυσσέα. Ένα γνωστό στιγμιότυπο της μυθολογίας, που περιγράφεται στο ποίημα με παραστατικότητα και υπερρεαλιστικές διαθέσεις

«Πιο πέρα ο Κύκλωπας κρατάει
μια πέτρα από πολυστερίνη
Τον Οδυσσέα κυνηγάει...
Αυτός, ω Δία θα απογίνει».

Μοιάζει με μια μικρή παράσταση, που ζωντανεύει μπροστά στα μάτια των υπόλοιπων μελών της λαμπρής εορτής, ενώ ο αναγνώστης εκτός από τη ζωντανή εικόνα, ξαναθυμάται και τον μύθο. Τέλος, μέσω τής επίκλησης στον θεό και αρχηγό του Ολύμπου, Δία, δίνει τη δυνατότητα στον αναγνώστη να συμμετάσχει και εκείνος στα δρώμενα και να γίνει συνδημιουργός στο ποίημα (Στράτη, 2019: 51)

«Πιο πέρα ο Κύκλωπας κρατάει
μια πέτρα από πολυστερίνη.
Τον Οδυσσέα κυνηγάει....
Αυτός, ω Δία, τι θ' απογίνει;»

Ωστόσο, μια άλλη καθημερινή αναπαράσταση αποκτά ποιητικό νόημα και χρησιμοποιείται για την ολοκλήρωση του ποιήματος. Ο ποιητής από τον Μύθο καταφεύγει στη Γεωγραφία. Μοτίβο στην περίπτωση αυτή είναι το ηλιακό σύστημα. Ο ήλιος φωτίζει τη Γη η οποία επειδή είναι σφαιρική και περιστρέφεται γύρω από τον άξονά της, δεν φωτίζεται ολόκληρη την ίδια ώρα. Φωτίζεται μόνο η μισή, δηλαδή το τμήμα το οποίο βρίσκεται απέναντι από τον Ήλιο. Το μέρος αυτό έχει φως, ενώ το άλλο μισό δεν φωτίζεται. Με αυτό τον τρόπο, περιγράφεται στο σχολικό εγχειρίδιο η ημερήσια εξαφάνιση του ήλιου από τον δυτικό ορίζοντα. Έτσι, η αναπαράσταση μιας πραγματικότητας φαίνεται να αποκτά κάποιες πλευρές φανταστικές και αυθαίρετες.

«Ο Ήλιος γέρνει προς τη Δύση, επάνω σ' ένα Ασανσέρ.»

Οι λέξεις χρησιμοποιούνται απομονωμένες από τη βασική ιδιότητά τους. Οι αναπαραστάσεις τής καθημερινότητας συνεχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους, με ακόμη

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

ένα σκηνικό παρμένο από τους αγρούς και τη γεωργία. Ποια η σχέση ενός Σκιάχτρου και ενός κυνηγού; Μια σχέση που τα παιδιά, συνήθως, γνωρίζουν από παραμύθια, από πρωταγωνιστικούς ρόλους, στα κινούμενα σχέδια με τα οποία ψυχαγωγούνται κ.ά. Έτσι, δεν θα μπορούσε να λείπει μια τέτοια μεταμόρφωση, μια τόσο γνωστή μεταμπίεση από «Το τρελό Καρναβάλι». Το σκιάχτρο τρομάζει τον κυνηγό και προσπαθεί μερόνυχτα να προστατέψει τις καλλιέργειες του αφεντικού του. Σίγουρα, για το παιδί αυτή είναι η πρώτη σκέψη, μα σίγουρα η διάθεση για προβληματισμό είναι βαθύτερη.

Η λαμπρή γιορτή ολοκληρώνεται με μια στροφή με ιδιαίτερη θεματική. Το τέλος και η αρχή, δύο έννοιες, που αντικατοπτρίζουν και επηρεάζουν τη ζωή του ανθρώπου, με τη μετάβασή του σε μια άλλη πραγματικότητα μεταμφιέζονται. Ωστόσο, ο καταληκτήριος στίχος προσδίδει χιουμοριστικό ύφος σε μια παρουσία τρόμου, που ως όπλο του στο καρναβάλι, δεν θα μπορούσε να έχει κάτι περισσότερο από το πολύχρωμο κομφετί.

«Ο Χάρος με τα κομφετί»

Η κάθε λέξη γράφεται με κεφαλαίο γράμμα,. Η επιλογή αυτή γίνεται σκόπιμα, διότι δεν πρόκειται για λέξεις, που αντιπροσωπεύουν αντικείμενα του καθημερινού βίου αλλά μασκαράδες τής καρναβαλικής πορείας. Το κεφαλαίο γράμμα δηλώνει πρόσωπα, επομένως, προσωποποιείται το αντικείμενο.

Όλη αυτήν την παιγνιώδη διάθεση της ποίησης, βασισμένη σε μια από τις πιο χαρούμενες εορτές του χρόνου, ο ποιητής την επεκτείνει και στο επόμενο ποίημα με τίτλο «Του Καρναβαλιού (Μεταμορφώσεις)», το οποίο προσεγγίζει με μια διαφορετική οπτική.

«ΓΙΑ ΤΟ ΣΕΛΙΝΟ»

Η διατροφή για τον άνθρωπο, ανεξαρτήτου ηλικίας, είναι το Α και το Ω. Η σωστή και ισορροπημένη διατροφή σε συνδυασμό με την καθιερωμένη φυσική άσκηση έχουν ως συνακόλουθο την υγεία και τη μακροζωία. Βέβαια, τα τελευταία χρόνια, λόγω τής αλλαγής του τρόπου ζωής του ανθρώπου με τις πολλαπλές υποχρεώσεις και τον μειωμένο ελεύθερο χρόνο για αναθεωρήσεις και προγραμματισμούς, οι άνθρωποι αναγκάζονται να παραμελούν την υγιεινή διατροφή. Η σωστή διατροφή όμως έχει μεγάλη σημασία στη διατήρηση τόσο της σωματικής όσο και της ψυχικής υγείας τού ατόμου.

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Η ποίηση, μέσω μιας παιγνιώδους διαδικασίας, θα μπορούσε να συμβάλει, έμμεσα, σε αυτό, χωρίς διδακτισμό. Μέσα από τη ζωντανή γλώσσα και τις εικόνες που δημιουργεί τη φαντασία τού παιδιού, είναι σε θέση να οδηγήσει το παιδί σε αναθεωρήσεις και σκέψεις.

Στην κατηγορία αυτήν ανήκει και το ποίημα με τίτλο «Για το σέλινο», το οποίο επίσης δημιουργήθηκε «κατά παραγγελία».¹²

«Με λεν Ειρήνη Έλληνα και αγαπώ τα σέλινα.»

Στο πρόσωπο της Ειρήνης αντικατοπτρίζεται κάθε παιδί που αγαπά και οφείλει να τρέφεται υγιεινά με φρούτα και λαχανικά. Δεν είναι καθόλου τυχαία η επιλογή του ποιητή να ταυτοποιήσει και να κάνει αναφορά στο πραγματικό όνομα του κοριτσιού που θα απαγγείλει το ποίημα, που είναι και εγγονή του.

Μέσα από το ποίημα σημειώνονται, με παιχνιδιάρικο τρόπο, τα οφέλη τού συγκεκριμένου λαχανικού, καταγράφονται τα μέταλλα και τα ιχνοστοιχεία τού σέλινου, το οποίο στη συνέχεια παρομοιάζεται με ένα «αληθινό ηφαίστειο» που αν εκραγεί είναι γεμάτο λάβα συστατικών. Επίσης, αναφορά γίνεται στις βιταμίνες Α και C, απαραίτητες για την ανάπτυξη και τη σωστή λειτουργία τού ανθρώπινου σώματος. Έτσι, επιχειρείται να πείσει το κοριτσάκι το κοινό της, και συνακόλουθα ο ποιητής τους αναγνώστες και τις αναγνώστριες του δημιουργήματός του. Αντιπαραβάλλοντας τα “αποδεικτικά” στοιχεία κατά τα οποία κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη του σέλινου στις καθημερινές διατροφικές επιλογές, “πείθει” τους αναγνώστες, ανεξαρτήτου ηλικίας, να συμπεριλάβουν την εν λόγω διατροφική συνήθεια στο πρόγραμμά τους.

Άλλη μια στροφή, που αποτελεί βασική παράμετρο για την επιλογή του σέλινου ως βασικής τροφής, είναι εκείνη που αναφέρεται στα οφέλη κατά την αντιμετώπιση των νοσημάτων. Ασθένειες, που πλήττουν το άτομο καταπολεμούνται, ενώ παράλληλα, ενισχύεται και η διαδικασία του ύπνου, που συμβάλλει στην ορθή λειτουργία όλων των συστημάτων.

«Να δεις πως κρυολόγημα
και άσθμα, νεφροπάθεια,
χωρίς πολλή προσπάθεια

¹² Το ποίημα γράφτηκε με σκοπό να το απαγγείλει η εφτάχρονη Ειρήνη Έλληνα, εγγονή του ποιητή, στο Δ΄ Δημοτικό Σχολείο Αγλαντζιάς, ύστερα από παραγγελία τής δασκάλας της. Στόχος ήταν η ετοιμασία διαφημιστικού για τις ευεργετικές ιδιότητες του σέλινου (Σαλιγκάρι και φεγγάρι, 2018: 17).

τα διώχνουν. Δίνουν νόημα
και στην καρδιά, τη βοηθούν
να ρίχνει και την πίεση
απ' τα πολλά μαθήματα
και τ' άλλα της παθήματα.
Κι αν θες να πας ανάλαφρα κι εσύ
να κοιμηθείς,
φάε λιγάκι σέλινο και θα με θυμηθείς»

Έτσι, το ποίημα «Για το σέλινο» μεταλαμπαδεύει στο παιδί βασικές πληροφορίες, για τα οφέλη και τα συστατικά μιας πλούσιας σε ίνες τροφής. Ο Χαραλαμπίδης, μέσω της ποιητικής οδού και με έναν ιδιαίτερα, ξεχωριστό τρόπο, το κατευθύνει έμμεσα σε υγιεινές επιλογές.

«ΜΙΑ ΓΑΤΟΥΛΑ ΜΕ ΑΜΝΗΣΙΑ»

Το ποίημα «Μια γατούλα με αμνησία» έχει ιδιαίτερη συναισθηματική αξία για τον δημιουργό. Το ποίημα αυτό αποτελεί στιχουργική απόδοση μιας ιστορίας, που έγραψε η εγγονή του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, η Ειρήνη (Ηρώ). Είναι μια προσπάθεια του μικρού κοριτσιού να αποτυπώσει μία φανταστική ιστορία με εσωτερικό νόημα και ομορφιά. Παραδειγματίζεται από τον παππού της που είχε και ο ίδιος από μικρός ποιητικά ερεθίσματα και ακούσματα, λάτρευε την ποίηση και συνεχίζει, κατά κάποιον τρόπο, το έργο του.

Στην ιστορία πρωταγωνιστεί μια γατούλα που έχει αμνησία, που δε θυμάται το όνομά της, όπως και άλλες σημαντικές πληροφορίες της ζωής της. Προσπαθεί με τη βοήθεια άλλων να θυμηθεί, διότι εξαιτίας της ασθένειάς της αδυνατεί να ανταπεξέλθει και να δώσει απαντήσεις. Συνομιλεί με έναν λαγό, μία κουκουβάγια, επικαλείται την Παναγία και στο τέλος, η γριά σοφή χελώνα της δίνει την απάντηση. Ονομαζόταν Ερώτηση, και όπως αναφέρει και ο ποιητής στον στίχο του «ήταν όνομα και πράγμα». Περιγράφεται μία μια πτυχή της καθημερινότητας. Πρόκειται για σύντομες “ιστορίες”, οι οποίες αφηγούνται τη ζωή του ανθρώπου, δίνοντας έμφαση τόσο στα εύκολα όσο και στα δύσκολα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση γίνεται αναφορά στην απώλεια μνήμης (άνοια, αλτσχάιμερ), όπου ένα ζώο, και συγκεκριμένα μία γάτα προσωποποιείται και ενέχει θέση παθόντος· τα ζώα έχουν ανθρώπινες ιδιότητες.

Τα ζώα πρωταγωνιστούν και “διδάσκουν” με τον δικό τους τρόπο. Το χιούμορ συμπληρώνει το έμμεσο “διδακτικό” στοιχείο τού ποιήματος και επιτρέπει στα παιδιά να εμπλακούν στη μαγεία τής ποίησης, με ευφάνταστο τρόπο. Ο κόσμος των ζώων, με τους δικούς του κανόνες και υποσύνολα ειδών, φαίνεται να έχει σημεία τομής με την ίδια την κοινωνία των ανθρώπων. Αυτό ίσως, να είναι η αιτία επιλογής ζώων ως πρωταγωνιστών σε περιγραφές ανθρωπίνων καταστάσεων και διλημάτων.

«Είναι γνωστό ότι το ζώο έχει θρέψει τη λογοτεχνική φαντασία ήδη από την Αρχαιότητα, που έχει μετατρέψει συχνά αυτόν τον παράξενο και, μερικές φορές, τόσο οικείο Άλλο, σε ένα alter ego του συγγραφέα» (Χριστοδουλίδου, 2010: 179). Έτσι, τα ζώα παρουσιάζονται να αποκτούν ανθρώπινες ιδιότητες. Μιλούν, φέρονται, σκέφτονται και αντιδρούν στις δυσκολίες, όπως οι άνθρωποι, έχοντας χαρακτηριστικά πονηριάς αφέλειας και εξυπνάδας.

«Συμπερασματικά, η αναζήτηση τής ταυτότητας τής “Γατούλας με αμνησία” γίνεται μέσα σε ένα ανιμιστικό - παραμυθικό περιβάλλον επενδυμένο με χιούμορ, για να οδηγήσει στη φιλοσοφική/πλατωνική θέση, ότι λέξεις που σημαίνουν πρόσωπα, όπως και έννοιες, δεν είναι αυθαίρετες επιλογές γραμμάτων και συλλαβών, αλλά παραπέμπουν στη βαθύτερη ουσία των πραγμάτων, ονομάτων ή εννοιών που παριστάνουν» (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2022).

«ΤΟ ΠΛΗΓΩΜΕΝΟ ΚΑΡΟΤΟ»

Ποιο είναι το σημείο τομής της ποίησης και του παραμυθιού; Πώς το ένα θα μπορούσε να επηρεάσει το άλλο και κατά πόσο είναι θετική και δημιουργική αυτή η αλληλεπίδραση; Το ερώτημα αυτό, θα μπορούσε να απαντηθεί κάλλιστα από το ποίημα: «Το πληγωμένο καρότο», όπου η ποίηση φαίνεται να υιοθετεί χαρακτηριστικά γνωρίσματα από το παραμύθι, μια από τις πιο επιθυμητές μορφές αφήγησης για τα παιδιά.

Το ποίημα, φαίνεται να ακολουθεί την τυπολογία των λαϊκών παραμυθιών.¹³ Πιο συγκεκριμένα, ο κόσμος τού παραμυθιού είναι ολότελα φανταστικός, απουσιάζει η αληθοφάνεια και οι φυσικοί νόμοι δεν ισχύουν. Τα λαϊκά παραμύθια, επίσης, δεν αναφέρονται σε έναν συγκεκριμένο χρόνο και χώρο. Η παραμυθιακή ιστορία εκτυλίσσεται «μια φορά και έναν καιρό», «κάποτε σε έναν τόπο», ενώ οι ήρωες έχουν ονόματα

¹³ Το λαϊκό παραμύθι είναι διήγηση φανταστική, που κινείται στον κόσμο του υπερφυσικού και του μαγικού, και έχει για σκοπό του την τέρψη των ακροατών. Συναφή προς το παραμύθι είναι κάποια είδη της λαϊκής παράδοσης από τα οποία πρέπει να το ξεχωρίζουμε: οι μύθοι, οι θρύλοι και οι ευτράπελες διηγήσεις (Κανατσούλη, 2018: 82-83).

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

συμβολικά, που προκύπτουν από κάποιες φανερές ιδιότητές τους. Επιπλέον, το παραμύθι δεν έχει διδακτικό χαρακτήρα. Δεν έχει ρόλο διδακτικό και συμβολικό αλλά κυρίως ψυχαγωγικό και ηθικό, αφού πηγάζει από την ηθική συνείδηση του λαού (Κανατσούλη, 2018: 82).

Κάποια από τα παραπάνω χαρακτηριστικά φαίνεται να τα υιοθετεί και ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης στο ποίημα «Το πληγωμένο καρότο». Ωστόσο, παρά την κοινή αφετηρία με τον άγνωστο χωροχρόνο «Μια φορά και έναν παππού» και «Μια φορά και μια γιαγιά, κάτω στην ακρογιαλιά», που χρησιμοποιείται κατά τη μυθοπλασία, δεν είναι παραμύθι. Βέβαια, το θέμα, το οποίο αναπτύσσεται είναι οικείο προς τον αναγνώστη και την αναγνώστρια, καθώς οι ήρωές του είναι ο παππούς και η γιαγιά, που ζουν σε ένα περιβάλλον, που μοιάζει με το χαρούμενο σπίτι στο λιβάδι. Έτσι, ξεκινά μια ιστορία με αρκετό χιούμορ και ζωντανές εικόνες. Ζώα και άνθρωποι συμπλέουν και συνεργάζονται.

Τα έντονα υπερρεαλιστικά στοιχεία όπως «το κουνελάκι, που κρατούσε καθρεφτάκι» και «η αλεπού που φορούσε τα γυαλιά, να θυμίζει τη γιαγιά» σε συνδυασμό με το χιούμορ, τη λεπτή ειρωνεία, την αντιστροφή της πραγματικότητας και τον αιφνιδιασμό του απρόοπτου, συμβάλλουν στην επίτευξη του βασικού στόχου τού δημιουργού που είναι η ευχαρίστηση και η διασκέδαση του δέκτη (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2018: 47).

Η παρουσία δύο προσώπων, του παππού και της γιαγιάς, σημαντικών και ιδιαίτερα, αγαπημένων στα παιδιά, δημιουργεί ένα κλίμα ευχάριστο. Χαίρεσαι να συνεχίσεις την ανάγνωση και να ολοκληρώσεις την ιστορία που ζωντανεύει μέσω της ποίησης. Μια στροφή με έντονο συναίσθημα, χάρη στην παρουσία των αγαπημένων πρωταγωνιστών, περιεχόμενο και αξία, υπενθυμίζει, πως ο ποιητής συνηθίζει να γράφει με γνώμονα και αφορμή ό,τι γνωρίζει και συμβαίνει γύρω του. Καθετί είναι σημαντικό και αποτελεί έμπνευση.

Το γνωστό παιδικό τραγούδι «Αχ κουνελάκι» φαίνεται να αποτελεί αφορμή για ποιητική γραφή και στοιχείο έλξης τού παιδικού ενδιαφέροντος.

«Είχε κι ένα κουνελάκι
Που κρατούσε καθρεφτάκι,
Έτρωγε κι ένα καρότο
Τυλιγμένο με τσιρότο.»

Το κουνελάκι τρέφεται με καρότα, μια οικεία εικόνα, που υπερισχύει σε εικονιστικές αναπαραστάσεις τού συγκεκριμένου ζώου. Βέβαια, στο ποίημα, το καρότο μοιάζει να φορά

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

τσιρότο, εξαιτίας της πληγής, που του προκάλεσε το δάγκωμα του κουνελιού. Ένα από τα υπερρεαλιστικά στοιχεία που αντιπροσωπεύει τη δόκιμη ποιητική τέχνη τού ποιητή (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2018: 47).

Σε πολλά ποιήματα παρατηρείται η ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία, στροφές με ίδιο αριθμό στίχων και ισοσυλλαβία. Τα θέματα επικεντρώνονται σκόπιμα στα παραδοσιακά πορτραίτα τού παππού και της γιαγιάς που απεικονίζουν μία απτή πραγματικότητα, διότι έτσι τα προσεγγίζει το παιδί, εφόσον αποτελούν οικείες φιγούρες. Αυτό επιθυμεί το παιδί - αναγνώστης να λάβει από το δημιούργημα. Μια καθημερινή εικόνα αποτελεί αφορμή, για να ψυχαγωγήσει αλλά και να προβληματίσει.

«Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΩΜΕΓΑΒΗΤΑΣ»¹⁴ και «ΤΟ ΑΛΦΑ ΚΑΙ ΤΟ ΩΜΕΓΑ»

Δύο από τα ποιήματα που ανήκουν στην κατηγορία των ποιημάτων που στόχο έχει να μετατρέψει την πληροφορία τής γραμματικής σε παιχνίδι, είναι τα ποιήματα με τίτλο «Το Άλφα και το Ωμέγα», καθώς και «Ο πόλεμος του Ωμεγαβήτα».

Στα δύο αυτά ποιήματα πρωταγωνιστούν γράμματα της Αλφαβήτου που παρουσιάζουν μια ιστορία, γεμάτη νοήματα και διδάγματα. Πρόκειται για ένα παιχνίδι εικόνων που συμβάλλουν στο να εντυπωθούν ανάλαφρα και “παιδαγωγικά” στο παιδί κανόνες γραμματικής, τονίζοντας ταυτόχρονα αξίες της ζωής και ταπεινότητα.

Συγκεκριμένα, στο ποίημα «Το Άλφα και το Ωμέγα» που το διακρίνει, μεταξύ άλλων και το χιούμορ,¹⁵ ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης ορίζει ως “ήρωες” το πρώτο και το τελευταίο γράμμα της Αλφαβήτου. Μοιάζει να παρουσιάζει μια διαμάχη ανάμεσα σε εκείνον, ο οποίος θέλει να κερδίσει και αυτόν που βρίσκεται στην κορυφή. Το Άλφα που βρίσκεται στην κορυφή δείχνει μια διάθεση φιλική απέναντι στην εχθρικότητα γύρω από το όνομά του. Το Ωμέγα, ως τελευταίο στη σειρά, νιώθει αδικημένο και προσπαθεί να κερδίσει μια καλύτερη θέση, δημιουργώντας μια μάχη με συμμάχους και τα υπόλοιπα γράμματα εναντίον του πρώτου. Βέβαια, απέναντι σε αυτήν την αλαζονεία, το Άλφα αντιδρά με λογική και σύνεση. Δεν ανταποκρίνεται στην εχθρικότητα και τονίζει τη δύναμη της ειρήνης και της αλληλεγγύης. Ύστερα, από αυτήν την περιγραφή φαίνεται πως τα γράμματα αντιπροσωπεύουν τον ανταγωνισμό και τον φθόνο των ανθρώπων απέναντι

¹⁴ Διασκευή στηριγμένη στο ομώνυμο έργο του Ευγένιου Τριβιζά, για τις ανάγκες παιδαγωγικής παρουσίασης ηρώων από παιδικά βιβλία στο Δ' Δημοτικό Σχολείο Αγλαντζιάς (Σαλιγκάρι και φεγγάρι, 2018: 23).

¹⁵ «Το ποίημα, πέρα από την προφανή πρώτη ανάγνωση, προκαλεί τον αναγνώστη να ανιχνεύσει έννοιες και αξίες που καλύπτονται άλλοτε κάτω από την πολυσημία των λέξεων και άλλοτε κάτω από την ειρωνεία ή το χιούμορ» (Στράτη, 2019: 44).

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

σε εκείνον, που κερδίζει με την αξία του την πρωτιά. Ο πραγματικός νικητής διδάσκει την πραγματική αξία και το νόημα της ζωής. «Πρόκειται για τη διαφορά μεταξύ του Άλφα και του Ωμέγα – η διαφορά ή μήπως η απόσταση;-» (Κούνιος, 2019).

«Όποιος νεράκι πίνει
Απ' τη δικιά μου κρήνη,
Στο τέλος, να το ξέρει,
Θα με φωνάζει Ειρήνη»

Ένα ιδιαίτερο στοιχείο τού συγκεκριμένου ποιήματος είναι ο ίδιος ο τίτλος του «Το Α και Ω». Ο τίτλος θα μπορούσε να συνομιλεί με την Καινή Διαθήκη. Η παράθεση των γραμμάτων Α και Ω αποτελεί θρησκευτικό συμβολισμό. Ο Ιωάννης, ο μαθητής του Ιησού Χριστού, όταν διαπιστώθηκε πως σώθηκε μετά την απόπειρα δηλητηρίασης, γεγονός που συνέβη στη Ρώμη, κατέφυγε στην Πάτμο. Εκεί, ξεκίνησε να γράφει το τελευταίο μέρος τής Καινής Διαθήκης την *Αποκάλυψη*. Στην αρχή της *Αποκάλυψης* του Ιωάννη, υπάρχει η φράση «Εγώ ειμί το Α και το Ω, η αρχή και συνάμα το τέλος» και η φράση «ο ών και ο ήν και ο εσόμενος». Οι φράσεις αυτές αποτέλεσαν λόγια του ίδιου του Θεανθρώπου, που ήρθε στη γη ως άνθρωπος, για να διδάξει το θέλημά του Θεού Πατέρα του. Τονίζει, λοιπόν, πως αυτός είναι η αρχή και το τέλος, αυτός που υπάρχει, που υπήρχε και που θα υπάρχει.

«ΑΦΡΟΔΙΤΗ»

Στο δοκιμιακό και ποιητικό έργο τού Κυριάκου Χαραλαμπίδη, γίνονται πολλές αναφορές στη μυθολογία.

Στη συλλογή *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*, όπως και σε αρκετές από τις συλλογές του (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2022) τοποθετείται στο επίκεντρο η θεά Αφροδίτη¹⁶ με την ασύγκριτη ομορφιά της, όπου θεές και θνητές γυναίκες αδυνατούν να τη συναγωνιστούν. Συμβολίζει και την Κύπρο. Το νησί τιμούσε στην αρχαιότητα την Αφροδίτη ως προστάτιδά του, καθώς προς τιμήν της υπάρχει και ναός με το όνομά της, στην Πάφο. Σε αυτό στηρίζονται και οι άλλες ονομασίες, οι οποίες αποδίδονται ως προς το πρόσωπό της, Παφία ή κύπρια θεά, Κύπρις, κ.ά. Άλλωστε ο μύθος τη συνδέει με την εκεί γέννησή της, Η κύπριδα θεά, πέρα

¹⁶ Η Αφροδίτη απασχόλησε πολύ τον ποιητή Κυριάκο Χαραλαμπίδη σε όλο το έργο του και κυρίως στις συλλογές του *Ήμερος και Ηλίου και σελήνης άλω*. Τα είκοσι ποιήματα του πρώτου μέρους τής συγκεκριμένης συλλογής είναι αφιερωμένα σε αυτήν τη θεά (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2022).

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

από σύμβολο του νησιού, καθιερώνεται και ως έμβλημα του αισθητικού κάλλους, της ασύγκριτης ομορφιάς:

«Είτε αρχαία είτε νέα,
είναι πάντοτε ωραία.»

Σύμβολα της θεάς είναι το ρόδο, το μήλο, το τριαντάφυλλο και το περιστέρι:

«Κοίτα και το περιστέρι
που 'χει στο δεξί της χέρι.
Χάιδεψέ το, η Αφροδίτη
πριν το κάνει αποσπερίτη.»

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης έχει ιδιαίτερη αδυναμία στη θεά Αφροδίτη στην οποία δίνει συχνά τον πρωταγωνιστικό ρόλο στα ποιήματά του.¹⁷ Στο σημείο αυτό γίνεται η εικαστική αναπαράστασή της με τα ιερά όντα, τα περιστέρα, καθώς και στην προσωνυμία της ως «αποσπερίτη».

Επιπρόσθετα, στο συγκεκριμένο ποίημα, που πρωταγωνιστεί η θεά ο ποιητής επιθυμεί να περιγράψει την εξωτερική εμφάνιση της θεάς με τον τρόπο, που την φαντάζεται ένα παιδί. Οι μεταφορές και οι προσωποποιήσεις συμπληρώνουν την περιγραφή και ζωντανεύουν τη μορφή της.

Ωστόσο, η θεά Αφροδίτη, αν και θεωρείται σύμβολο του αρχαίου κόσμου, στη συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί και στοιχείο του σύγχρονου κόσμου. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην εισβολή του τουρκικού στρατού το 1974 στο νησί της.

«Για τον κάθε Κυπριώτη»

Στον στίχο αυτόν, αναδεικνύεται η σημασία της Αφροδίτης για το νησί, ενώ στον στίχο «μη μου πεις πως δεν τη ξέρεις και στο νου σου δεν τη φέρεις» υπαινίσσεται με τρόπο παιχνιδιάρικο και ειρωνικό, πως το σύνολο των αναγνωστών γνωρίζουν τη θεϊκή αυτή

¹⁷ «Το στόλισμα της Αφροδίτης», «Η Αφροδίτη για τις νέες οικονομικές ρυθμίσεις», «Γήρας Αφροδίτη», «Αφροδίτη ευπάθεια», «Αφροδίτη άγνοια», «Ποικιλόθρονη Αφροδίτη», «Αφροδίτη μόνη» κ.λπ.

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

ύπαρξη. Το ποίημα ολοκληρώνεται με την περιγραφή μιας καθημερινής συνήθειας θεών με προϊόντα βασιλικής προέλευσης

«Τρύγουν μέλι, στάζουν γάλα..»

Έχοντας ως σημείο αναφοράς την Αφροδίτη τού Κυριάκου Χαραλαμπίδη σε ποίημα απευθυνόμενο στα παιδιά, επιχειρούμε μία συσχέτιση με ένα άλλο ποίημα του ίδιου δημιουργού, που απευθύνεται όμως, στο ενήλικο κοινό. Σύμφωνα με τη Λουίζα Χριστοδουλίδου, η θεά του κάλλους, «η πανίσχυρη Αφροδίτη, στο ποιητικό έργο τού Χαραλαμπίδη, συμβολίζει και την ευπάθεια. Δηλωτικός άλλωστε ο τίτλος τού ποιήματος «Αφροδίτης ευπάθεια» (*Ήμερος*) στο οποίο ο ποιητής απεκδύει τη θεϊκή της υπόσταση, κατακρημνίζοντάς την από το βάθρο της, γιατί την θέλει ανθρώπινη. Ας μην ξεχνάμε ότι ενίοτε την συνέχουν ανθρώπινα και τρυφερά αισθήματα: ερωτεύτηκε τον Άδωνι, τον Άρη, τον Αγκίστη, παντρεύτηκε τον Ήφαιστο, εξ ου και η παρείσδυση των ερωτικών στοιχείων στα χαραλαμπίδεια ποιητικά κείμενα. Την συνέχουν άλλωστε όλα τα συναισθήματα που ορίζονται από τις δύο στήλες της ζωής και του θανάτου.¹⁸ [...] Ωστόσο, η ευπάθεια της κυπρογέννητης οδηγεί συνειρμικά και στο ευπαθές σώμα της Κύπρου.» (Χριστοδουλίδου, 2019: 87-88).

Επιπλέον, «ο Χαραλαμπίδης θέλει να εντάξει την ευνοούμενη ηρωίδα του σε ανώτερες πνευματικές σφαίρες, μετατρέποντάς την από πάνδημη σε θεϊκή, ουράνια Αφροδίτη. Ως γνωστόν, στη θεά συνυπάρχουν δύο κυρίαρχες όψεις: η πάνδημος, πορνική Αφροδίτη, που παραπέμπει στο κατώτερο στοιχείο της, τα κατώτερα ένστικτα του ανθρώπου και η ουρανία, που μας κατευθύνει στο ανώτερο στοιχείο της, το αιθερικό, το πνευματικό που άπτεται της ψυχής και του νου. Συμβολίζοντας τη ζωή και τις χαρές της, από τη μια πλευρά είναι ερωτική και παραπέμπει στον έρωτα και τη γονιμότητα και γι' αυτό είναι υλική, από την άλλη πλευρά, βέβαια, είναι και πνευματική, για να μπορέσει να υπάρξει και σε άλλα επίπεδα.» (Χριστοδουλίδου, 2019: 97).

Συνοψίζοντας, και στα δυο ποιητικά δημιουργήματά του, ο ποιητής δίνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο στη θεά Αφροδίτη.

¹⁸ Βλ. Λουίζα Χριστοδουλίδου (2019). «Η “τρομερή θεά” Αφροδίτη και η ποιητική του θανάτου» και «“Το στόλισμα της Αφροδίτης” και “Ο μεγάλος ύμνος στην Αφροδίτη” (ΥΙ.): διακειμενικές αναγνώσεις», *Όψεις του αρχαιοελληνικού μύθου στην ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη*, Αθήνα: Επιφανίου, 83-93, 95-103.

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Πιο συγκεκριμένα, στο ποίημα «Αφροδίτη» στόχος του ποιητή είναι να κάνει τους μικρούς αναγνώστες να γνωρίσουν τη θεά, “προστάτιδα” του νησιού της Κύπρου και κατ’ επέκταση, να αγαπήσουν την ποίηση. Στην περίπτωση των ποιήματος «Το στόλισμα της Αφροδίτης» και «Ο μεγάλος ύμνος της Αφροδίτης» φαίνεται, πως ο ποιητής δίνει διαφορετικές προεκτάσεις στα γεγονότα. Στόχος του είναι να τονίσει τη διπλή φύση της θεάς Αφροδίτης. Περιγράφει μια θεά, που από τη μια έχει ανθρώπινα συναισθήματα και αντιδρά σαν μια ερωτευμένη γυναίκα και από την άλλη δε ξεχνά τη θεϊκή ταυτότητά της.

Εν κατακλείδι, μπορεί να διαπιστώσει κανείς πόσο δύσκολο είναι το έργο ενός ποιητή. Η αφετηρία κοινή, ο δρόμος διαφορετικός, η μαγεία τής γραφής παρούσα σε κάθε του βήμα.

«ΤΟ ΣΚΥΛΑΚΙ ΜΟΥ»

Στην ποιητική συλλογή *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*, ο ποιητής φαίνεται να χειρίζεται, με λυρισμό, θέματα της καθημερινής ζωής, όπως τη σχέση των παιδιών με τα ζώα, εφόσον και σε αυτά παρεισδύουν συναισθήματα αγάπης και αποδοχής του διαφορετικού (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2018: 49). Τα περισσότερα παιδιά από τη φύση τους αγαπάνε τα ζώα και απολαμβάνουν τη συντροφικότητά τους. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι ένας σκύλος ή μια γάτα το μόνο, που θα φέρουν στο σπίτι είναι χαρά και πολλά ψυχικά οφέλη.

«“Το σκυλάκι μου”, ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης, το έγραψε το 1959, όταν δεν είχε ακόμα απομακρυνθεί πολύ από την παιδική του ηλικία» (Παμπούδη, 2019).

Στο εν λόγω ποίημα περιγράφεται μέσα από τα μάτια ενός παιδιού το σκυλάκι του. Η σύνδεση και η αγάπη τού ζώου, και εν προκειμένω ανάμεσα στον σκύλο και τον άνθρωπο είναι συχνό φαινόμενο στη ζωή. Ο σκύλος θεωρείται ο πιο πιστός φίλος και έχει έναν ιδιαίτερο τρόπο να εκφράζει την αγάπη του.

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης χρησιμοποιεί ως ήρωα της ιστορίας ένα σκυλάκι. Περιγράφει την εξωτερική εμφάνισή του, διότι πρόκειται για θέμα που θα κεντρίσει το ενδιαφέρον και την προσοχή των παιδιών. Παράλληλα, όμως, επιδιώκει να υπενθυμίσει στα παιδιά και άλλες αξίες, όπως την αξία τού διαφορετικού και της ενσυναίσθησης.

«Με το φίλο του το γάτο»

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Ο ποιητής καταργεί το στερεότυπο της διαμάχης των δυο ειδών, όπου η φιλία είναι απαγορευμένη. Η σύνδεση με το διαφορετικό αποτελεί ξεχωριστό είδος αγάπης που οδηγεί σε πιο δυνατούς δεσμούς.

«ΧΙΟΝΑΝΘΡΩΠΟΣ»

Οι τέσσερις εποχές του χρόνου, ως βασικές παράμετροι της ανθρώπινης ζωής, καθώς επηρεάζουν όλες τις πτυχές της, αποτελούν θεματικό μοτίβο. Ο δημιουργός αξιοποιεί τη “φιγούρα” τού χιονάνθρωπου, δίνοντάς του διαφορετική όψη και αποδίδοντάς του ανθρώπινες ιδιότητες. Ο ποιητής έθεσε τον χιονάνθρωπο μία από τις βασικές και αγαπημένες φιγούρες τού Χειμώνα, στο επίκεντρο του ποιήματος.

Τα παιδιά είτε ζουν σε περιοχές που σκεπάζονται τις κρύες ημέρες και νύχτες με χιόνι είτε ζουν σε περιοχές με το όνειρο να δουν μια χιονονιφάδα, λατρεύουν τον χιονάνθρωπο. Είναι η φιγούρα, που πρωταγωνιστεί σε εικονιστικές αναπαραστάσεις στις ζωγραφιές τους και, συχνά, ένα από τα στολίδια του χριστουγεννιάτικου στολισμού στο σπίτι τους. Η συμπαθητική του όψη, τα αξεσουάρ του είναι η αιτία που τα παιδιά τον λατρεύουν.

Ο «Χιονάνθρωπος» κεντρίζει το ενδιαφέρον τού μικρού αναγνώστη. Επικρατούν τα υπερρεαλιστικά στοιχεία (π.χ. ο Χιονάνθρωπος) δρα ως άνθρωπος και ζει σε σπίτι τον χειμώνα. Βέβαια, από το ποίημα δεν απουσιάζει ο λυρισμός ο οποίος απευθύνεται στον συναισθηματικό κόσμο και την ψυχοσύνθεση τού παιδιού. Εξάλλου, τίποτα από αυτά δεν επιλέγεται με τυχαία κίνητρα, διότι στόχος είναι να ανασυρθούν οι εσωτερικές διαθέσεις τού παιδιού. Είναι μια παρουσία, που ποτέ δεν χάνεται, αλλά αντιθέτως, ζει και ξαναζεί κάθε χρόνο, ακόμη και μετά το λιώσιμό του (Στράτη, 2019: 46-46)

Πρωταγωνιστής στο ποίημα, λοιπόν, είναι ένας χιονάνθρωπος. Πλήθος εικόνων τον περιβάλλουν, δημιουργώντας έντονες αναπαραστάσεις ενός παγωμένου τοπίου. Το κρύο που αναζωπυρώνει την επιθυμία για ζεστασιά σε ένα σπιτάκι είναι μια τυπική εικόνα σε ορεινά χωριά.

«Ο χιονάνθρωπος κρυώνει
από το πολύ το χιόνι.
Μπαίνει μέσα στο σπιτάκι
Για να ζεσταθεί λιγάκι.»

Ο χιονάνθρωπος αποκτά ανθρώπινες ιδιότητες και αντίθετες με τις συνηθισμένες συνθήκες, αφού παρουσιάζεται να κρυώνει και να αναζητά ένα ζεστό καταφύγιο, όπως οι άνθρωποι τον χειμώνα. Το καπέλο, η σάρπα, το καρότο, και η σκούπα αρκούν, για να αποκτήσει χρώμα το ολόλευκο χιόνι και να ολοκληρωθεί το δημιούργημα.

«Κόκκινη κλωστή δεμένη»

Ένας στίχος - αφηγηρία των παραδοσιακών παραμυθιών και ποιημάτων κάνει ξάφνου την εμφάνισή του, προσδίδοντας μια νέα νότα στο δημιούργημα. Το οικείο περιβάλλον και η ευχάριστη διάθεση εντυπωσιάζουν το παιδί και τονίζουν την αξία της ποίησης «Κόκκινη κλωστή δεμένη», όπως ξεκινούν τα παραδοσιακά παραμύθια.

«ΠΕΦΤΕΙ ΤΟΠΙ»

Η παιδικότερη ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη προσφέρεται για πολλαπλές αναγνώσεις, που διαφοροποιούνται ανάλογα με τις εμπειρίες του παιδιού, την ηλικία και τις ανάγκες του (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2018: 47). Βέβαια, υπάρχουν κάποια στοιχεία, τα οποία στιγματίζουν όλα τα παιδιά, όπως για παράδειγμα το πρώτο παραμύθι, το πρώτο τους τραγούδι, το πρώτο γράμμα της Αλφάβητου που έμαθαν να γράφουν, η πρώτη λέξη που συλλάβισαν. Με βάση το σχολικό εγχειρίδιο της Α΄ Δημοτικού, τα παιδιά μπαίνοντας στην τάξη με τετράδια, πλέον, και μολύβια, ερχόμενοι από το νηπιαγωγείο, καλούνται να εξοικειωθούν στη διαδικασία της γραφής και της ανάγνωσης. Οι πρώτες τους λέξεις, κοινές για όλα τα μέλη της τάξης, είναι «το τόπι» και «το παπί». Έτσι, ο ποιητής δεν θα μπορούσε να μην το συμπεριλάβει στην ποιητική του συλλογή *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*.

Το τόπι ήδη από τα παλαιότερα χρόνια είναι το αγαπημένο παιχνίδι των παιδιών, που συνοδεύει τη νηπιακή ηλικία και την επιθυμία για ψυχαγωγία και σωματική άσκηση.

Το ποίημα επίσης θέτει ερωτήματα, που προκαλούν γέλιο και συμβολίζουν μια μορφή αυτονομίας και ελευθερίας (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2022). Η αντιστροφή λογικής χρήσης των λέξεων προκαλεί έκπληξη και ενδιαφέρον, εφόσον αναδύονται απροσδόκητες εικόνες ή μεταφορές, που προσδίδουν παραστατικότητα και ζωντάνια.

«Αν σου δώσω ένα τραγούδι

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

θα μου πεις ένα λουλούδι;»

Προκειμένου να καταστεί σαφέστερο, μια λογική χρήση των λέξεων θα ήταν η εξής:

«Αν σου δώσω ένα λουλούδι

θα μου πεις ένα τραγούδι;»

Αυτή όμως η αντιστροφή το καθιστά ακόμη πιο ιδιαίτερο και ξεχωριστό σε σχέση με άλλα παιδικά ποιήματα, όπου οι δημιουργοί τους επιλέγουν τη λογική χρήση των λέξεων και των φράσεων.

Τέλος, στην τελευταία στροφή αναπτύσσεται μία υποτιθέμενη συνομιλία ανάμεσα στον δημιουργό και τον αναγνώστη. Ειδικότερα, ο δημιουργός, σκόπιμα, επιθυμεί να εγείρει τη φαντασία του παιδιού και το αφήνει ελεύθερο να ερμηνεύσει τους στίχους, όπως εκείνο θέλει. Με αυτήν την περιπλοκή των εννοιών, δίνει στον αναγνώστη την ευκαιρία προσωπικής επεξεργασίας και ερμηνείας του ποιήματος.

«Περιπλέκοντας τις λέξεις θα σ' αφήσω να διαλέξεις»

«ΤΟ ΑΣΤΕΡΑΚΙ»

Ήδη, στην ιστορική αναδρομή της έννοιας της παιδικής ποίησης, που προηγήθηκε, έγινε αναφορά στη μέγιστη σημασία και επιρροή των δημοτικών τραγουδιών, τα οποία κατασκευάστηκαν με αποδέκτες τα παιδιά. Η ποίηση με τα νανουρίσματα και τα ταχταρίσματα είναι το πρώτο λογοτεχνικό είδος με το οποίο έρχεται σε επαφή το παιδί από τη βρεφική ηλικία και αυτό δεν είναι τυχαίο. Τα νανουρίσματα και τα ταχταρίσματα, ως μελωδία, με την οποία έρχεται σε επαφή το βρέφος είναι γεγονός πως αποτελεί βάση και θεμέλιο λίθο της ποίησης (Κατσίκη- Γκίβαλου, 2018: 45)

Με βάση, λοιπόν, την εν λόγω αναφορά, πηγή έμπνευσης για τον ποιητή, πέραν όλων των άλλων, αποτελούν και τα δημοτικά παιδικά τραγούδια. Ο τίτλος του ποιήματος «Αστεράκι», καθώς, και οι συνδηλώσεις των λέξεων παραπέμπουν στο γνωστό δημοτικό τραγούδι με τίτλο «Αστεράκι μου λαμπρό».

Το τραγουδάκι «Αστεράκι μου λαμπρό» είναι ένα από τα πρώτα ακούσματα και μελωδίες της νηπιακής ηλικίας. Έτσι, το παιδί συμμετέχει ενεργά και με έκδηλο

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

ενθουσιασμό στο άκουσμα στίχων με απόηχους γνωστών τραγουδιών που μεγάλωσαν
γενιές επί γενεών

«Ζωηρούτσικο αστεράκι
έπεσε κάτω στη Γη
και το πήρε ένα παιδάκι
το πρωί με την αυγή
και του δένει τα μαλλιά του
Πριν το δώσει στη μαμά του
Που γυρεύει να το βρει.»

«ΖΩΗ»

Ο ποιητής επιλέγει, μέσα από τους στίχους του, να μιλήσει στην ψυχή του παιδιού. Επιχειρεί, μέσω της άλογης, ενίοτε, σύνδεσης των λέξεων σε συνδυασμό με την παιδικότροπη διάθεση, που αναδύεται από κάθε στροφή, να συγκινήσει, να ενημερώσει, αλλά και να καλλιεργήσει την κριτική και τη δημιουργική σκέψη τού παιδιού μέσω των εικόνων. Οι εικόνες αυτές, παρά τη ρεαλιστική λογική, που τις συνοδεύουν είναι συναισθηματικά φορτισμένες και ωθούνται προς την ανιμιστική λογική.

Η αξία τής ζωής είναι μοναδική. Δεν δύναται να μετρηθεί. Από τη στιγμή της γέννησής του ο άνθρωπος έως τη στιγμή της τελευταίας του πνοής, αποτελεί ένα ατελείωτο, ταξίδι αναζήτησης με διαφορετικό προορισμό. Ο κάθε ένας από εμάς, έχει να εκπληρώσει το δικό του επίγειο έργο και τη δική του αποστολή. Η διαδρομή της είναι σχεδόν πάντα άγνωστη, άλλοτε συναρπαστική και άλλοτε οδυνηρή.

Αυτό, που κάνει τη ζωή μας σπουδαία είναι οι ομορφιές της. Ο ήλιος, η φύση και το χρώμα του ουρανού, η απέραντη θάλασσα δίνουν στον άνθρωπο μια μικρογραφία τού παραδείσου που ονειρεύεται. Το σίγουρο είναι ότι το δικαίωμα να απολαμβάνεις τη ζωή και να ευτυχείς ανήκει σε όλους. Ο καθένας με τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά έχει αναπόσπαστο δικαίωμα, να χαμογελά απέναντι σε αυτό το αγαθό.

Στην ομορφιά αυτήν, και στο δικαίωμα κάθε ατόμου να τη θαυμάζει, παρά τις διαφορές, στηρίχθηκε το ποίημα «Ζωή».

Ο Φτερούγας, το σκυλάκι και ο Γαβγής, το πουλάκι προβάλλουν και τονίζουν, με τη φωνή τού ποιητή, την αξία τής διαφορετικότητας και της αγάπης. Οι διαφορές εκμηδενίζονται μπροστά στη δύναμη της φύσης που προσκαλεί όλους να τη θαυμάζουν

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

αντάμα. Η ζωή είναι από μόνη της μια γιορτή, ένα πανηγύρι, μια ομορφιά. Ένα δίδαγμα για μικρούς και μεγάλους. Η ζωή είναι το σημαντικότερο δώρο στον άνθρωπο, αλλά αυτό δεν είναι για όλους αυτονόητο.

«ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ»

Η χαρμόσυνη είδηση, για την επικείμενη γέννηση του Θεανθρώπου που αποτελεί την αρχή του Χριστιανισμού, είναι γνωστή στην Καινή Διαθήκη με τον όρο «Ευαγγελισμός». Ένα λοιπόν, από τα ποιήματα της ποιητικής συλλογής αφιερώθηκε σε αυτό το γεγονός.

Ωστόσο, ο τίτλος του ποιήματος με τους στίχους, που ακολουθούν δεν είναι αυτό, που, εκ πρώτης όψεως περιμένει να διαβάσει ο αναγνώστης. Κυρίαρχο ρόλο έχει η φύση, με τις ομορφιές της και τα φαινόμενα, που επικρατούν και προκαλούν έκπληξη στον άνθρωπο. Το χαρμόσυνο μήνυμα της γέννησης του Χριστού συναρμονίζεται με τον χαρμόσυνο ερχομό τόσο της αυγής όσο και της άνοιξης. Βέβαια, υπάρχουν ορισμένα στοιχεία με θρησκευτική χροιά, όπως «τα πετεινά»¹⁹ και «ο όρθρος».²⁰

Παρατηρούμε ότι στο συγκεκριμένο ποίημα απουσιάζουν τα σημεία στίξης, δεν υπάρχει λογική οργάνωση των στίχων, γιατί αρέσκεται ο ποιητής σε αυτό και, συγκριτικά με όσα ποιήματα έχουν προηγηθεί, είναι περισσότερο δυσνόητοι για το παιδί - αναγνώστη. Ο ποιητής δεν σκιαγραφεί τα γεγονότα με τα μάτια ενός μικρού παιδιού ούτε με δεδομένο και με βάση την Καινή Διαθήκη, βιβλίο αφιερωμένο στη ζωή του Θεανθρώπου. Οι εικόνες έρχονται αποσπασματικά, η μια μετά την άλλη, και ζωντανεύουν σκηνές της φύσης, όταν αυτή βρίσκεται στην πιο όμορφη φάση της, όπως είναι το ξημέρωμα και η άνοιξη. Και οι στίχοι με αυτόν τον τρόπο μοιάζουν με ψαλμωδία. Το ποίημα ξεκινά με χαρακτηριστικές αναπαραστάσεις μιας πραγματικότητας, βασισμένης στην πορεία του ήλιου.

«Όταν η Χαρά δένει και ξεδένει τον ήλιο π' όλη νύχτα κρυμμένος στων δέντρων τις
φυλλωσιές ξαγρυπνά για ν' ακούσει του γρύλου το κουπί στ' ανοιχτά»

¹⁹ Κατά Ματθαίον 6,26 «Εμβλέψατε εις τα πετεινά του ουρανού, ότι ου σπειρούσιν ουδέ θερίζουσι ουδέ συνάγουσιν εις αποθήκας, και ο πατήρ υμών ο ουράνιος τρέφει αυτά», μτφ. «Δείτε τα πουλιά που ούτε σπέρνουν, ούτε θερίζουν, ούτε αποθηκεύουν σε αποθήκες, αλλά ο ουράνιος Πατέρας σας τα τρέφει.»

²⁰ Όρθρος: Το χρονικό διάστημα προτού ανατείλει ο ήλιος. Στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας, με τον όρο «όρθρος» εννοείται η πρωινή ακολουθία, που τελείται πριν από τη Θεία Λειτουργία.

Συχνά, τα παιδιά επιθυμώντας να ερμηνεύσουν τον κόσμο γύρω τους, προσπαθούν στηριζόμενοι στις ελάχιστες γνώσεις τους αλλά και μέσω της δύναμης τού ανιμισμού, να δώσουν τις δικές τους εξηγήσεις στον κόσμο. Αρχικά, η Χαρά, ως από μηχανής Θεός, χωρίς να δίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην πραγματική της ταυτότητα, παρουσιάζεται να δένει με έναν σπάγκο τον ήλιο και να τον τραβάει από τη νύκτα στη μέρα. Η εικόνα έχει την αφετηρία της στη νύκτα και ολοκληρώνεται την αυγή. Η ανατολή τού ήλιου αποτελεί ένα θαύμα τής ζωής, που τα παιδιά, ενδεχομένως, αδυνατούν να συλλάβουν και να κατανοήσουν ουσιαστικά. Πού πηγαίνει ο ήλιος τη νύκτα και πώς επιστρέφει το πρωί;

Η προσέγγιση της πραγματικότητας, με στοχαστική διάθεση, συμπληρώνεται και από την προβολή ενός κόσμου άγνωστου για τον άνθρωπο, που ζει όμως, με την ελπίδα να γνωρίσει. Ο Ευαγγελισμός, ως είδηση, που ένας άγγελος μετέφερε, αντικατοπτρίζεται στους αντίστοιχους στίχους, όπου μέσα από συνειρμικές εικόνες, προβάλλεται ο κόσμος των αγγέλων. Η γη των αθανάτων, μια πραγματικότητα, που ο άνθρωπος εμπειρικά και με γνώμονά του την παράδοση, επιθυμεί να γνωρίσει σε μια μετά θάνατον ζωή.

Πρόκειται, λοιπόν, για ένα ποίημα, που οδηγεί σε αναστοχασμό και αναθεωρήσεις.

«ΤΟ ΑΓΓΕΛΑΚΙ»

Οι άγγελοι αποτελούν υπερφυσικές οντότητες, που κυρίως, συνδυάζονται με πολλά θρησκευτικά συστήματα, παραβολές και βιογραφίες. Συνηθίζουν να έχουν συμπληρωματικό και πρωταγωνιστικό ρόλο στις θρησκευτικές αφηγήσεις και αποτελούν ένα διαμεσολαβητικό μέσο για την απαγγελία μιας είδησης.

Ο ποιητής επιθυμεί να αφιερώσει ένα από τα ποιήματά του, σε μια προσφιλή παρουσία στη ζωή του παιδιού, αφού, πέρα από προστάτης, θεωρείται και μια μαγική ύπαρξη.

«ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΗΣ»²¹

Με τον όρο «αγγειοπλάστης» εννοείται ο τεχνίτης, που κατασκευάζει πήλινα αγγεία. Ο αγγειοπλάστης ασχολείται με μία από τις πιο παλαιές και διαδεδομένες σε όλον τον κόσμο μορφές τέχνης, την ονομαζόμενη αγγειοπλαστική. Τα αντικείμενα της εν λόγω

²¹ «Γραμμένο για τα παιδιά του Δ' Δημοτικού Νηπιαγωγείου Αγλαντζιάς, όταν εξοικειώνονται με την έννοια τής αγγειοπλαστικής» (Σαλιγκάρι και φεγγάρι, 2018: 37).

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

τέχνης θερμαίνονται σε υψηλές θερμοκρασίες, ώστε η θερμότητα να επηρεάσει τη σύσταση του υλικού και να γίνει σκληρότερο και πιο ανθεκτικό.

Σε γενικές γραμμές, ο αγγειοπλάστης δημιουργεί στέρεα προϊόντα, τα οποία τόσο στο παρελθόν, όσο και στο παρόν χρησιμεύουν για την αποθήκευση και τη μεταφορά τροφίμων και ποτών. Βέβαια, τα αγγειοπλαστικής προέλευσης τεχνάσματα θεωρούνται στολίδι τού σπιτικού, ενώ ορισμένα με υπέροχες αγγειογραφίες να τα διακοσμούν, αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι τής ιστορίας και του πολιτισμού.

Στο ποίημα, με τίτλο «Ο αγγειοπλάστης» η τέχνη τού αγγειοπλάστη συνδυάζεται με εκείνη τού ζαχαροπλάστη. Και οι δύο τέχνες δημιουργούν προϊόντα, όμορφα και ευφάνταστα.

«Ήθελα να ‘μουν αγγειοπλάστης
κι εσύ να ήσουν ζαχαροπλάστης.»

Δύο επαγγέλματα, το πρώτο λιγότερο γνωστό και το δεύτερο αγαπημένο και πασίγνωστο στους μικρούς αναγνώστες, αλληλοεπιδρούν. Οι κανάτες, ως προϊόν τέχνης τού αγγειοπλάστη, έχουν την ίδια αξία με τις σοκολάτες τού ζαχαροπλάστη.

«Μάτια του δράκου, μη και τις πάρει
χέρι γλυκόδοντο και σαλπάρει»

Στον στίχο αυτό φαίνεται η επιρροή του Κυριάκου Χαραλαμπίδη από τα παραμύθια. Η φιγούρα τού δράκου στα παραμύθια είναι γνωστή και τα παιδιά τη συνδέουν με τον κακό και σκοτεινό κόσμο. Συνήθως, τα μεγάλα κάστρα και τα μεγάλα μυστικά των φανταστικών ιστοριών φυλάγονταν από την παρουσία του δράκου.

Μέσω της διασύνδεσης των δυο επαγγελμάτων καθίστανται ευκολότερη η γνωριμία και η εξοικείωση των παιδιών με ένα από τα παλαιότερα επαγγέλματα, την αγγειοπλαστική.

«ΜΕΣ ΣΕ ΚΛΟΥΒΑΚΙ»

Η σχέση ανάμεσα στον άνθρωπο και το ζώο έχει έναν ιδιαίτερο κώδικα επικοινωνίας, βασισμένο σε μια στενή σχέση από κανόνες. Μια σχέση αλληλεπίδρασης με

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

οφέλη, που επηρεάζει όλες τις πτυχές του ανθρώπινου βίου. Ο ένας κερδίζει από τον άλλον και ανοίγει νέους προορισμούς.

Η ανάγκη τού παιδιού να αγαπά και να νιώθει πως ζει σε έναν παράλληλο κόσμο με εκείνον των φανταστικών πλασμάτων ή των πλασμάτων της φύσης, που έχουν όμως, ανθρώπινες ιδιότητες. Η ανάγκη των παιδιών να νιώσουν ελεύθερα, τα ωθεί πολλές φορές, ώστε να συγκρίνουν τη ζωή τους και να εύχονται να είχαν την ευκαιρία να ζουν και να δράσουν σαν ένα πουλί.

Αυτή η αμοιβαία αγάπη φαίνεται να ζωντανεύει και στην περίπτωση του ποιήματος «Μες σε κλουβάκι». Πρωταγωνιστές είναι ένα πουλάκι κι ένα παιδάκι. Το σημείο τομής αυτών των δύο είναι η ανάγκη τής ελευθερίας και η απουσία των ορίων. Το κλουβάκι, που αποτελεί και στοιχείο του τίτλου, συμβολίζει το όριο, το εμπόδιο, το οποίο περιορίζει και φυλακίζει τις επιθυμίες και προσδοκίες τού καθενός.

Το πουλάκι από τη φύση του είναι ελεύθερο να πετάει μακριά και να ανακαλύπτει διάφορα μέρη, που θα το φιλοξενήσουν. Συχνά, όμως, φυλακίζεται, χωρίς τη θέλησή του. Αναγκάζεται να ζει παγιδευμένο και με περιορισμούς. Παρομοίως και το παιδί εκ φύσεως αναζητά την ελευθερία και καθώς μεγαλώνει, επιθυμεί να ανακαλύπτει συνεχώς, νέους δρόμους και ορίζοντες.

«Το ένα τ' άλλο,
Πουλί, παιδάκι,
Βάλαν στο μάτι
Τη λευτεριά.»

Όπως ένα πουλί ανοίγει τα φτερά του, για να πετάξει ψηλά, έτσι, και ένα παιδί ανοίγει τα φτερά του, για να ανακαλύψει τον κόσμο και να πραγματοποιήσει τα όνειρά του. Όμως, πολλές φορές και στη ζωή των παιδιών εμφανίζονται εμπόδια που τα περιορίζουν και τους θέτουν όρια.

«Αμμόχωστος» και «Πάνω απ' την Πόλη»²²

²² «Δίπλα και μαζί με τα παιχνιδιάρικα αυτά ποιήματα του δροσερού ποιητικού λόγου, όπου οι σίχοι ρέουν σαν ένα ασταμάτητο γάργαρα ποτάμι, που σε ταξιδεύει στον όμορφο μαγικό κόσμο της ποιητικής έμπνευσης και της ονειροφαντασίας, ο ποιητής δεν ξεχνά» (Κατσώνης, 2019: 34).

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

«Και τα δύο [χαραλαμπίδεια] ποιήματα της συλλογής: «Αμμόχωστος» και «Πάνω απ’ την πόλη». μαρτυρούν το τραύμα τής απώλειας της πατρικής γης και το πανάρχαιο θέμα τού νόστου που τον έχει επανειλημμένα απασχολήσει στο έργο του. Και στα δύο αποκαλύπτονται η ιδιαίτερη αγάπη του προς τη γενέτειρα πόλη, καθώς και η νοσταλγία και η ελπίδα που τρέφει γι’ αυτήν» (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2022).

«ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ»

«Στο ποίημα “Αμμόχωστος” κυριαρχεί η πρόσκληση της πόλης προς τον πρόσφυγα- συνομιλητή να την επισκεφθεί, και κυρίως να επισκεφθεί τη γειτονιά του, το σπίτι και τον κήπο του με το γιασεμί, μοτίβα που συναντάμε σε πολλά ποιήματά του» (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2022). Πρόκειται για μία από τις μεγαλύτερες πόλεις τού νησιού, που είναι αρκετά δύσκολο να προσδιοριστεί η υφισταμένη κατάστασή της, αφού βρίσκεται υπό κατοχή με ένα “περίεργο” καθεστώς. Ο χρόνος ελευθερίας για την πόλη της Αμμοχώστου έληξε το 1974, ύστερα, από την τουρκική εισβολή και τον διωγμό των νόμιμων κατοίκων της. Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης κάνει αναφορές στη σύγχρονη ιστορία τής Κύπρου και ιδιαίτερα, στην εισβολή του 1974, την απώλεια και ερήμωση της Αμμοχώστου.²³

Ειδικότερα, στο ποίημα με τίτλο «Αμμόχωστος», το οποίο γράφτηκε, για να το απαγγείλει η οκτάχρονη Δάφνη στη σχολική γιορτή του Δημοτικού Σχολείου Αγίου Αντωνίου στη Λευκωσία, προσωποποιείται η Αμμόχωστος.²⁴

{Βλέπω την πόλη κι έρχεται
και μου μιλά και χαίρεται:
«Τι κάνεις, φίλε; Είσαι καλά;
Μάθε τα νέα του μαχαλά»}

Η Αμμόχωστος, η γενέτειρά του, στο ποίημα μεταμορφώνεται σε μια κόρη, που συνομιλεί με τον ποιητή, ο οποίος τη νοσταλγεί.²⁵ Όπως σημειώνει η Χριστοδουλίδου,

²³ «Για μένα η Αμμόχωστος δεν είναι πόλη-φάντασμα είναι πόλη-όραμα, έχει κάτι το υπερουράνιο, το ανέγγιχτο, το αμιάντο. Αν δεν την νιώθεις έτσι, τότε δεν είσαι εντός της πόλης.» (Χαραλαμπίδης, 2019)

²⁴ Η Αμμόχωστος βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του νησιού, στον κόλπο, που φέρει και το όνομά της. Τον Αύγουστο του 1974 κατελήφθη από τα τουρκικά στρατεύματα, που είχαν εισβάλει στην Κύπρο, ενώ οι Ελληνοκύπριοι κάτοικοί της κατέφυγαν ως πρόσφυγες στο ελεύθερο κομμάτι του νησιού. Αναφέρεται με το όνομα αυτό, που σημαίνει κυριολεκτικά την πόλη, που είναι χωμένη στην άμμο, από τον 4^ο μ. Χ αιώνα. Και πράγματι, η Αμμόχωστος υπήρξε παγκόσμια γνωστό τουριστικό θέρετρο μεταξύ του 1960 και 1974, λόγω της αμμόδους παραλία της.

²⁵ «Μπορώ να μιλήσω ασφαλώς για την Αμμόχωστο ανά πάσα στιγμή - άλλωστε εκεί έχω τη μόνιμη κατοικία της ψυχής μου – αλλά παρακαλώ, χωρίς μεζούρα λέξεων και νάρθηκα χρόνου» (Χαραλαμπίδης, 2021).

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

αναφορικά με την ποιητική του συλλογή, *Αμμόχωστος Βασιλεύουσα*, «ο κύπριος ποιητής, ένας σύγχρονος ταξιδιώτη, “άνθρωπος-σύνορο”, “άνθρωπος-μνήμη” θα επιτύχει, με έναν ιδιότυπο τρόπο, την προσπέλασή του στη γενέτειρά του και θα καταγράψει τον εσωτερικό του νόστο» (Χριστοδουλίδου, 2009: 93).

Πολλοί οι πολιορκητές του τόπου αυτού. Στο συγκεκριμένο ποίημα καταγράφεται η εισβολή του τούρκου κατακτητή και το βαθύ άλγος που προξένησε στους κατοίκους. Ο ποιητής, «με συγκρατημένη συγκίνηση και εύκολα αναγνωρίσιμα από το παιδί-αναγνώστη σύμβολα, τον μυεί σε μια από τις συγκλονιστικότερες στιγμές της ιστορίας μας» (Γκίβαλου, 2018: 49).

«Το Εβδομήντα τέσσερα,
Αυγούστου δεκατέσσερις,
μήκαν οι Τούρκοι κι έσπασαν την κλειδαριά
και γκρέμισαν το γιασεμί, τα δέντρα μας»

Στις 14 Αυγούστου το 1974 οι Τούρκοι πολιορκήσαν την Αμμόχωστο. Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης, μέσω του ποιήματος, παρουσιάζει το ιστορικό γεγονός, το οποίο επιθυμεί να γνωρίζουν τα παιδιά, τονίζοντας τη σκληρότητα του κατακτητή.

«Και κλέψαν το χαρταετό που φύλαγες από μικρός »

Ο χαρταετός είναι στοιχείο οικείο στην ποίηση και την πεζογραφία. Θεωρείται αντικείμενο ελευθερίας και απελευθέρωσης. Μέσω αυτού του στίχου τονίζεται η απώλεια της αθωότητας και της ξεγνοιασιάς του παιδιού από το οποίο ο κατακτητής αφαιρεί το δικαίωμα της παιδικότητάς του. Ας σημειωθεί ότι στο έργο *Κλειστές Πόρτες* τού Κώστα Μόντη, σε άλλα συμφραζόμενα, βέβαια, που αφορούν τον αγώνα τού 1955-59 των Ελλήνων της Κύπρου εναντίον τής Αγγλοκρατίας για ελευθερία και ένωση, γίνεται μνεία στους χαρταετούς που υψώνονται στον ουρανό ελεύθεροι.

Από τη στιγμή που ο Τούρκος εισέβαλε στην Κύπρο και κατέλαβε εδάφη της, ο δικός τους τόπος έγινε ξένος. Όσοι ζούσαν στην Αμμόχωστο αναγκάστηκαν να αφήσουν πίσω το σπίτι και την περιουσία τους και να φύγουν. Η αλήθεια αυτή περιγράφεται στους στίχους τού ποιήματος.

«Καλή μου πόλη δεν μπορώ
να 'ρθω, τ' απαγορεύουνε.»

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης κλείνει αισιόδοξα το ποίημα με ένα αίσθημα ελπίδας για την ελευθερία της Αμμοχώστου μέσω της ανασύστασης της ιστορίας.

Κοινά θεματικά μοτίβα με το παρόν ποίημα καταγράφονται και σε άλλα ποιήματά του από τη συλλογή *Αμμόχωστος Βασιλεύουσα* (1982). «Η πραγματικότητα συμπλέκεται με τη φαντασία και το όνειρο, ο μύθος συνείρεται με την ιστορία, η έμπνευση με την ποίηση και να η *Αμμόχωστος Βασιλεύουσα*, μέσα από την οποία ο ποιητής επιχειρεί να ανιχνεύσει τη θέαση της πραγματικότητας με τα δικά του μορφικά ανανεωτικά ποιητικά στοιχεία» (Χριστοδουλίδου, 2009: 91) .

«ΠΑΝΩ ΑΠ' ΤΗΝ ΠΟΛΗ»

Ο ποιητής γενικά, σε όλα σχεδόν τα ποιήματα της εν λόγω ποιητικής συλλογής μιλά για τα στοιχεία της φύσης, προσωποποιεί ζώα, αποδίδοντάς τους ανθρώπινα χαρακτηριστικά και εξυμνεί την ομορφιά του κόσμου.²⁶ Το ίδιο επιχειρεί να κάνει και στο παρόν ποίημα, με τη διαφορά πως, πλέον, στο επίκεντρο δεν υιοθετεί τη χαρούμενη πλευρά της ζωής που παρουσιάζεται με παιδικότροπο ύφος αλλά τη μνήμη μιας τραγικής ιστορίας, της ιστορίας τής πόλης του, της Αμμοχώστου.

Συγκεκριμένα, το τελευταίο ποίημα της συλλογής *Σαλιγκάρι και φεγγάρι, που* φέρει τον τίτλο «Πάνω από την Πόλη», χρησιμοποιεί μια πιο ρεαλιστική νότα αντιμετώπισης τού κόσμου και συνδέει το παρόν με το παρελθόν, το οποίο δε θέλει να ξεχάσει.

«Είναι πια κάτοικος της ιστορίας
Δεν τρέφει σύννεφα μυθοπλασίας.»

Πίσω από κάθε περιγραφή τα νοήματα είναι βαθύτερα για κάθε Έλληνα. Η λέξη «πόλη», ίσως, να έχει και διττή σημασία και να παραπέμπει και στην Κωνσταντινούπολη.

²⁶ «Είναι εκπληκτικό πώς ο ποιητής αφήνεται κυριολεκτικά σ' αυτό το ποιητικό παιχνίδισμα της σκέψης στο οποίο διακινείται ένας ολόκληρος κόσμος από παιδιά, γιαγιάδες, παππούδες, ζώα, έντομα, πουλιά, αγγελάκια, και αστεράκια, γράμματα κι άλλα πολλά, που είναι οι πρωταγωνιστές σ αυτό το ποιητικό ταξίδι» (Κατσώνης, 2019: 33).

«Πουλάκι πέταγε, πουλί πετούσε,
Την πόλη έβλεπε και τη θωρούσε.»

Το πουλί παίζει καθοριστικό ρόλο στην πλοκή και στην ιστορία και αντιπροσωπεύει το μάτι, που βλέπει από ψηλά, και είναι και αυτό που μπορεί να πετά ελεύθερα.

Τα ρήματα «έβλεπε» και «θωρούσε» πέρα από την κυριολεκτική σημασία τους, μπορεί να σημαίνουν και νιώθει και στοχάζεται, αντίστοιχα. Εξάλλου, «για να μπορέσει ο άνθρωπος να δει τα πράγματα πέρα από τη δυνατότητα του ματιού, χρειάζεται να μετατρέψει αυτό που βλέπει σε μνήμη και φαντασία» (Χριστοδουλίδου, 2009: 103).

Η επιλογή ενός πουλιού ως το υπέρτατο «μάτι», που θωρεί από ψηλά σαν αφηγητής - παντογνώστης είναι συχνό θεματικό μοτίβο τού ποιητή στα έργα του. «Πέραν της ονειρικής τεχνικής και της ποιητικής των αισθήσεων, ως λογοτεχνικών τύπων, ο Χαραλαμπίδης, ευρηματικός, καθώς είναι, θα ζητήσει τη συνδρομή των πουλιών, τα οποία αποτελούν ένα άλλο ποιητικό τέχνασμα/εγχείρημα για να μπορέσει να πραγματοποιήσει τη μορφή μετάβαση του στην πόλη. Με βοηθούς (auxiliares)- συμπαραστάτες τα πουλιά ο ποιητής επιτυγχάνει ρωμαλέες εξόδους, έστω και αν

Σε βλέπουμε μονάχα στα όνειρά μας και στην απάτη τού ύπνου-δικού σου και δικού μας
(«Σώμα πηλού»)

αφού,

ο δρόμος είναι μακρινός («Πουλάρια και άλογα»)

προς την Αμμόχωστο» (Χριστοδουλίδου, 2009: 103-104).

«Ο ποιητής αναλαμβάνει, λοιπόν, τον ρόλο τού ποιητή-οδηγού, που αρθρώνει πολιτικό λόγο, του ποιητή που ρίχνει άπλετο φως στα ιστορικά δρώμενα με στόχο να δια φωτίσει, να υπονοήσει, να υποδείξει, να σαρκάσει, να ειρωνευτεί και να διαμαρτυρηθεί, μια και το θέμα τής επανόδου στις πατρογονικές εστίες έχει γίνει μόνιμη απειλή λήθης και το “Δεν ξεχνώ” έχει μείνει εδώ και καιρό μετέωρο.» (Χριστοδουλίδου, 2009: 104).

«Πουλί που δάκρυζε πώς ομορφαίνει
Στ’ απαρηγόρητο που τ’ ανασταίνει.»

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Κεφάλαιο 5^ο

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Ως προς την παιδαγωγική αξιοποίηση της ποιητικής συλλογής του Κυριάκου Χαραλαμπίδη *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*, αξίζει να σημειωθεί ότι μεταλαμπαδεύει σημαντικά μηνύματα και αξίες με έναν ευανάγνωστο, αισιόδοξο και προσιτό τρόπο στα παιδιά. “Προτείνει” εναλλακτικές ερμηνείες, αναγνώσεις και αναπαραστάσεις από μια πραγματικότητα στην οποία επικρατεί το φαντασιακό πρότυπο

Στο επίκεντρο των ποιημάτων τοποθετούνται καθημερινές αναπαραστάσεις με σκοπιμότητα την όξυνση της κριτικής και δημιουργικής σκέψης, διατηρώντας αμείωτο το ενδιαφέρον των αναγνωστών.

Μελετήθηκαν τα στοιχεία τής επικοινωνίας, τα οποία αναφέρονται στα βασικά ερωτήματα «ποιος», «τι», «γιατί». Δίνοντας απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα που προκύπτουν από τον σχολιασμό και τη μελέτη τού περιεχομένου, γίνεται αντιληπτό πως κάποιος απευθύνει ένα μήνυμα σε κάποιον. Αυτό το μήνυμα διαφέρει από ποίημα σε ποίημα και από άτομο σε άτομο.

Συμπερασματικά, μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση αλλά και από την προσέγγιση μιας, απaráμιλλης αξίας. ποιητικής συλλογής, επιβεβαιώνεται ότι η Παιδική Ποίηση συμβάλλει στην καλλιέργεια του συναισθηματικού και αισθητικού κόσμου τού παιδιού.

Ένα παιδί - αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να εξελιχθεί σε ολοκληρωμένο άτομο. Ωστόσο, για να επιτευχθεί αυτό, οφείλουμε εμείς οι μεγάλοι, είτε εκπαιδευτικοί, είτε γονείς να καλλιεργήσουμε τη φιλιαναγνωσία.

Βέβαια, η ιδανικότερη περίπτωση είναι η επιλογή των βιβλίων να πραγματοποιείται από τα ίδια τα παιδιά. Αυτό θα πετύχει, εάν πρωτίστως πεισθεί το παιδί για την αναγκαιότητα του παιδικού βιβλίου και βέβαια της παιδικής ποίησης στη ζωή του. Ωστόσο, για να κατανοήσει το παιδί-αναγνώστης την αναγκαιότητα και σπουδαιότητά του, δεν αρκεί να του υπενθυμίζει το οικείο περιβάλλον του, πως με το να έρχεται σε επαφή με την παιδική ποίηση θα μάθει να γράφει και να διαβάζει, αλλά κυρίως για να ψυχαγωγηθεί μέσω της αναγνωστικής απόλαυσης που είναι και το πρωταρχικό ζητούμενο και να γίνει κοινωνός της ποιητικής τέχνης ενός σημαντικού ποιητή. Άλλωστε, «ο ποιητής προσκαλεί τα παιδιά σε μια συνομιλία με τη δική του παιδική ψυχή» (Γκίβαλου, 2018: 49-50).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενής πηγή

Χαραλαμπίδης, Κ. (2018). *Σαλιγκάρι και φεγγάρι*, Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.

Μελέτες

Γεωργιαφέντης Μ., Κοτζόγλου Γ., Λουκά Μ. & Φιλιππάκη-Warburton Ε. (χ.χ.). *Γραμματική: Ε' & Στ' Δημοτικού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Barbançon J., Bonnaffé R., Bruneau E., Clément H., Domerego R., Fert G., Conte Y., Ratia G., Reeb C. & Vaissière B. (2007). *Σύγχρονη Μελισσοκομία*. (Α. Σαλίμπα & Α. Δημητριάδου, μετ.). Αθήνα: Ψύχαλου

Δελώνης, Α. (1990). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία: 1835-1985 από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ηράκλειτος.

Δεσποτίδης Αντώνης, «Ποίηση» στο Ζήρας, κ.ά (επιμ.) *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Πατάκης, 2007: 1.825-1.827.

Δεσποτίδης Αντώνης, «Λογοτεχνία» στο Ζήρας, κ.ά (επιμ.) *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Πατάκης, 2007: 1.276-1.278)

Ζαχαριάδης, Α. (2019). Παρουσίαση της ποιητικής συλλογής του Κυριάκου Χαραλαμπίδη. Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΚΥΠΕ) (4 Απριλίου 2019). Αθήνα: *Σπίτι της Κύπρου*

Ζήρας, Α., Κουζέλης, Λ., Μερακλής, Μ., Μητσάκης, Κ., Πατάκης, Σ. (2007). *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας: πρόσωπα, έργα, ρεύματα, όροι*. Αθήνα: Πατάκης.

Hunt, P. (2009). *Κατανοώντας τη Λογοτεχνία για Παιδιά*. (Χ. Μητσοπούλου, μτφ.) Αθήνα: Μεταίχιμο.

Ιωαννίδης, Τ. (2020). *Η Γραμματική σε Τραγούδια: Λάχανα και Χάχανα*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Καλύβη Ε., Μαϊστρέλλης Σ., Μιχαήλ Μ. (χ.χ.). *Ιστορία: Από τη Μυθολογία στην Ιστορία*.

Κανατσούλη, Μ. (2018). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της Παιδικής Λογοτεχνίας σχολικής και προσχολικής ηλικίας*. Θεσσαλονίκη: University studio press.

Καρακάση, Κ. Σπυροπούλου, Μ. και Κοτελίδης, Γ. (2015). *Ιστορία και θεωρία των λογοτεχνικών γενών και ειδών*. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα.

Καρακίτσιος, Α. (2008). *Ποίηση για παιδιά και νέους: όψεις, αναθεωρήσεις και προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.

Κατσαδώρας, Γ. (2019). *Αισώπειοι μύθοι: Πρόσληψη και μετάπλαση στη λαϊκή και λόγια παράδοση*. Αθήνα: Gutenberg

Κατσίκη-Γκίβαλου Α. (2018). *Επίμετρο: Σαλιγκάρι και φεγγάρι*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Κατσίκη-Γκίβαλου Ά. (2022). «Ποίηση για παιδιά: Μια άγνωστη πλευρά της ποιητικής δημιουργίας του Κυριάκου Χαραλαμπίδη», *Γλώσσας Ήμερος. Η ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη* (επιμ. Α. Κ. Πετρίδης & Δ. Δημητρίου), Αθήνα, Ηρόδοτος (υπό έκδοση)

Κατσώνης Κ. (2019). «Σαλιγκάρι και φεγγάρι: Ένα βιβλίο για παιδιά από τον Κυριάκο Χαραλαμπίδη.», *Θέματα* 32-33 (Μάιος-Δεκ. 2019) 31-35.

Κόκκοτας Π., Αλεξόπουλος Δ., Μαλαμίτσα Α., Μαντάς Γ., Παλαμάρα Μ., Παναγιωτάκη Π., Πήλιουρας Π. (χ.χ.). *Μελέτη Περιβάλλοντος Δ΄*, Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα: Πατάκη

Κούνιος Α. (2019). Κυριάκου Χαραλαμπίδη *Σαλιγκάρι και Φεγγάρι*, *Αλήθεια*. (20 Μαρτίου 2019) 18.

Κουφαλάκη, (2015). *Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποιητικής έκφρασης*. Σημειώσεις.

Ντελόπουλος, Κ. (1995). *Παιδικά και νεανικά βιβλία του 19^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α).

Παπαδάτος, Γ. (2009). *Παιδικό βιβλίο και Φιλαναγνωσία*. Αθήνα: Πατάκης.

Πούλος, Κ. (2017). *Είμαι η Αφροδίτη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Πυλιώτου Μ. (2019). Κυριάκος Χαραλαμπίδης *Σαλιγκάρι και Φεγγάρι*, *Αλήθεια* (14 Μαρτίου 2019). 19.

Στράτη Π. (2019). «Το Σαλιγκάρι και φεγγάρι του Κυριάκου Χαραλαμπίδη στο ελληνικό σχολείο Σκαντάρλια Βελιγραδίου», *Θέματα* 32-33 (Μάιος-Δεκ. 2019) 36-55.

Τσίκνας Ι. (1997). *Μεθοδική Νεοελληνική Γραμματική*. Αθήνα: TSIKNAS BOOKS SISIFOS ΑΕ διεθνείς εκδόσεις για παιδιά. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος»

Τζιόβας, Δ. (1987). «Η έννοια της λογοτεχνίας και το λυκόφως της αισθητικής αξίας», *Μετά την Αισθητική*. Αθήνα, Γνώση: 15-38.

Χαραλαμπίδης, Κ. (2009). «Γύρω από τη φύση της εικόνας», *Ολισθηρός Ιστός*, Β΄, Αθήνα, Άγρα: 164-170.

Χριστοδουλίδου Λ. (2010). «Αναπαραστάσεις του αλεξανδρινού τόπου στον *Μάγκα* της Πηνελόπης Δέλτα», «Αναπαραστάσεις του αλεξανδρινού τόπου στον *Μάγκα* της Πηνελόπης Δέλτα», *Πάπυροι* 6^ο /7^ο (Φεβρ. Ιούν. 2010), 178-186.

Χριστοδουλίδου, Λ. (2019). *Όψεις του αρχαιοελληνικού μύθου στην ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη*, Αθήνα: Επιφανίου.

Χριστοδουλίδου, Λ. (2009). «Ο 'άνθρωπος-σύνορο' στην ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη» (textes réunis par Constantin Bobas), In Actes du XXe colloque international des néo-hellénistes des Universités francophones (Lille, 24-26 mai 2007) : *D'une frontière à l'autre: mouvements de fuites, mouvements discontinus dans le monde*

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

néo-hellénique, Athènes-Lille, Editions Gavrielidès-Presses Universitaires du Septentrion, 91-109.

ΛΕΞΙΚΑ

Μπαμπινιώτης, Γ. (2005). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Ζαχαριάδης, Α. (2019). Παρουσίαση της ποιητικής συλλογής του Κυριάκου Χαραλαμπίδη. Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΚΥΠΕ), *Σπίτι της Κύπρου* (4 Απριλίου 2019). Αθήνα: ΚΥΠΕ

<https://kaleidoscope.gr/el/blog/-4-2019-b1547.html>

Μέσσιου Ε. (2006) Διπλωματική Εργασία του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας: «Αναβίωση Εγκαταλελειμμένων Πόλεων. Η Περίπτωση της Αμμοχώστου». <https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/13777/P0013777.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Μουτζάλη Α., (2011). Καρναβάλι και λαϊκό γέλιο. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, (113), 20-26. Ανακτήθηκε από: Arcaialogia.gr. Ανακτήθηκε 8 Μαρτίου 2021, από <https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/113-14.pdf>

Παμπούδη, Π. (2019). Κυριάκος Χαραλαμπίδης *Σαλιγκάρι και Φεγγάρι*, Σπίτι της Κύπρου https://kaleidoscope.gr/el/blog/-2-2019--b1546.html?fbclid=IwAR0dNoY6NH0Nv6Blf1pcxA11n7owsCUdDFTAzrxdsZet-J9_Fu-9JksokvE

Χαραλαμπίδης, Κ. (2021). Προτάσεις στρατηγικού χαρακτήρα για την Αμμόχωστο. *Καθημερινή* (21 Ιουνίου 2021). <https://www.kathimerini.com.cy/gr/apopseis/prosopikotites-stin-k/1-protaseis-stratigikoy-xaraktira-gia-tin-ammoxosto>

Χαραλαμπίδης, Κ. (2019). Ο ποιητής Κυριάκος Χαραλαμπίδης στο στούντιο του Active. (18 Ιανουαρίου 2019) https://www.youtube.com/watch?v=ERUIm_Lhv7s&t=1063s

Χλωπτσιούδης, Δ. (2014). «Η ποίηση της γενιάς της κρίσης». Vakxikon.gr. Ανακτήθηκε 8 Μαρτίου 2021, από <http://www.vakxikon.gr/content/view/2150/11458/>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

Στο παράρτημα παρατίθενται τα ποιήματα της ποιητικής συλλογής *Σαλιγκάρι και φεγγάρι* και άλλες συμπληρωματικές αναφορές.

«ΘΑΥΜΑΣΤΙΚΟ»

Είναι ένα μπαστούνι μαγικό
π' όλοι το καλούν θαυμαστικό.
Σαν κατηφορίζει τη γραμμή,
βρίσκει μια τελεία, τη σιωπή.
Γίνεται σταγόνα που' χει στάξει
σε λεπτό και διάφανο μετάξι.

(2017)

«ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ»

Ένα πουλάκι μ' ένα μπαστούνι
και μια κιθάρα μ' ένα λαγό,
ένα ζουζούνι μ' ένα κουδούνι
και μια γοργόνα μ' ένα φανό
ζητούν να μ' εύρουν, ψάχνουν για μένα
σε γη, σε πέλαγα κι ουρανό.

Πόσο μ' αρέσει να τα κοιτάζω,
να τους φωνάζω «Ελάτε εδώ!».
Όμως εκείνα δεν ξέρουν πούθε
βγαίνει η φωνή μου και ποιο δεντρί
κρύβει την όψη μου, μαζί μου παίζει
και αυτό κρυφτούλι, κι όποιος το βρει.

(2017)

«ΑΝΩ ΤΕΛΕΙΑ»

Ανω τελεία,
πολύ κυρία,
χωρίς καπέλο
δεν έχει μέλλον.

Κι αν έχει ελίτσα
στο πρόσωπο της,
μοιάζει σταλίτσα
στον ουρανό της.

Ψηλά στη σκάλα,
μέσα στη σάλα
τι να γυρεύει,
τι μαγειρεύει;

Τρέμω από τρόμο
μην πέσει κάτω,
χάσει το θρόνο
και σπάσει πιάτο.

(2017)

«ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑ»

Μου ‘πε η κυρία Φρύνη,
π’ όλο γράφει κι όλο σβήνει
κι αυτοκίνητο έχει μίνι,
να της γράψω για το μέλι,
μα εμένα τι με μέλει;

Βγαίνει τότε απ’ την κυψέλη
που ήτανε κοντά στ’ αμπέλι
μια εργατική κοπέλα
κι όλο μου φωνάζει «Έλα».

Πάω κι εγώ να δω τι κάνει.
Τα λουλούδια έχει στεφάνι
και τη βλέπω που γυρίζει
και γυρίζει και βουίζει
και το νέκταρ πώς τραβάει,
στο σακούλι της το ρίχνει,
για κερήθρα μου μιλάει,
για βασίλισσα, και δείχνει
το μεγάλο σεβασμό της
προς την άξια αρχηγό της.

Η βασίλισσα είχε άντρα
τον τεμπέλαρο κηφήνα
και τον χώρισε για πάντα
μόλις έκανε κουζίνα
κι έβαλε εκεί τ’ αυγά της
και τα σκέπασε κερί.

Οι φρουροί που ‘ναι σιμά της
τα φυλάγουν με κεντρί.

Το κεντρί αυτό που βλέπεις
έχω μάλιστα κι εγώ.
Σε τσιμπώ για να προσέχεις
από τέτοιο κυνηγό.

Γέλασα με την κοπέλα,
που ζουζούνιζε κι εγέλα.
Χύνει μια σταγόνα μέλι
πά’ στην κεφαλή του κκέλη.
(1981)

«ΤΟ ΤΡΕΛΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ»

Στο Καρναβάλι θα βρεθούμε
όλοι μαζί, γέροι, παιδιά,
και μασκαράδες θα ντυθούμε
με κέφι και καλή καρδιά.

Ο Πιερότος κατεβαίνει
παρέα με μια Μαϊμού
κι η Κολομπίνα τους ζηλεύει
και τους ακολουθεί παντού.

Κάποιος που ντύθηκε σαν Νύχτα
και κάποιος άλλος σαν Βροχή
χορεύουν με τον κύριο Ξύστρα
και με τη Ρίγα τη φτωχή.

Μια Σοκολάτα πάει στην πόλη,
έν’ Αυτοκίνητο γελά
κι ο Ξιφομάχος το καρφώνει
γιατί πολύ τον γαργαλά.

Πιο πέρα ο Κύκλωπας κρατάει
Μια πέτρα από πολυστερίνη,
Τον Οδυσσέα κυνηγάει...
Αυτός, ω Δία, τι θ’ απογίνει;

Ο Ήλιος γέρνει προς τη Δύση

επάνω σ' ένα Ασανσέρ
κι η Ιστορία πάει να κλείνει
το μάτι της σ' ένα φαρσέρ.

Το Γραμματόσημο με χάρη
κολλά ένα Δέντρο στη γωνία.
Τις σερπαντίνες ποιος θα πάρει;
Φωνάζει ο αριθμός Εννιά.

Να σου πετιέται κι ένα Σκιάχτρο,
τρομάζει κάποιον Κυνηγό
που κρύβεται πίσω από Τράκτορ
κι έχει Καρότο για οδηγό.

Ο Σοδοπάνια τους κοιτάζει
ανάποδα και γελαστά,
ενώ ένας Δράκουλας ουρλιάζει
με μιαν ανύπαρκτη ουρά.

Το Τέλος τώρα έχει φτάσει
μασκαρεμένο σαν Αρχή
και φεύγω πριν να με προφτάσει
ο Χάρος με τα κομφετί.

(1981)

«ΤΟΥ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΟΥ
(ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ)»

Νά ένας γάτος,
ντύθηκε σκύλος.
Νά κι ένας σκύλος,
ντύθηκε γάτος
(πολύ γεμάτος).

Στο Καρναβάλι
μπλέκονται όλα:
βάφονται πάλι
και βάζουν κόλλα,
μικροί, μεγάλοι,
στα πρόσωπα τους
ή στο μυαλό τους.

Αν ήμουν γάτος,
θα 'μουν φευγάτος,
να μη γαβγίσω
και λαχταρήσω.

Κι αν ήμουν σκύλος,
κανένας στύλος
δεν θα χαιρόταν
να τον ραντίσω
και θα φοβόταν
μη νιαουρίσω.

(2016)

«ΓΙΑ ΤΟ ΣΕΛΙΝΟ»

Με λεν Ειρήνη Έλληνα
και αγαπώ τα σέλινα.
Έχουν μαγνήσιο, νάτριο και κάλιο κι ασβέστιο
κι άλλα πολλά συστατικά: αληθινό ηφαίστειο!
Χαρίζουν δύναμη πολλή,
έλα στην εξοχή κι εσύ,
φέρε μαζί σου φυσική
τη βιταμίνη Α και C.
Να δεις πως κρυολόγημα
και άσθμα, νεφροπάθεια,
χωρίς πολλή προσπάθεια
τα διώχνουν. Δίνουν νόημα
και στην καρδιά, τη βοηθούν
να ρίχνει και την πίεση
απ' τα πολλά μαθήματα
και τ' άλλα της παθήματα.
Κι αν θες να πας ανάλαφρα κι εσύ
να κοιμηθείς,
φάε λιγάκι σέλινο και θα με θυμηθείς:
αιθέρια έλαια απ' τη μια και σίδηρο
απ' την άλλη
και στις κακές ασθένειες φέρουν
μεγάλη ζάλη.

(2016)

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

«ΜΙΑ ΓΑΤΟΥΛΑ ΜΕ ΑΜΝΗΣΙΑ»

(Στιχουργική απόδοση μιας ιστορίας που έγραψε η Ηρώ)

Μια γατούλα με αμνησία
κυνηγούσε τ' όνομά της
κι όλο ρώταγε: «Ποια είμαι;
Κι από πού; Και πώς με λεν;»

Γύρευε λοιπόν να μάθει
κάτι για τον εαυτό της.
Έτσι φτάνει σε λαγό.
Κι ο λαγός της είπε: «Γάτα,
γάτα είσαι, δεν σου αρκεί;»
(Αλλά μια πληροφορία
δεν βοηθούσε πολύ.)

Πήγε και σε κουκουβάγια,
την πολύξερη σοφή,
για να μάθει ποιο το σπίτι
που η ψιψίνα κατοικεί.
Και της είπε η κουκουβάγια:
«Στο χωριό σου θα το βρεις».

«Παναγιά μου», είπε η γάτα,
«δεν το ξέρω, τι κακό!
Μα ποιο είναι τ' όνομά μου;
Και πως λένε το χωριό;»

Πήγε σε γριά χελώνα
που διακόσια ογδόντα χρόνια
τα 'γραφε όλα στο χαρτί.
Και της είπε τότε αυτή:

«Με ρωτάς για τ' όνομά σου,
Μα... Ερώτηση το λεν!
Μια στιγμή δεν σταματάς
να ρωτάς και να ρωτάς».

Η Ερώτηση όλο λάμψη
γέλασε με ην καρδιά της
που συνάντησε επιτέλους
την αλήθεια στ' όνομά της.

Ήταν «όνομα και πράγμα»,

όπως έλεγε κι η Ηρώ
που είχε χάσει τη γατούλα
και ρωτώντας και ρωτώντας
τηνε βρήκε με καιρό.

(2017)

«ΤΟ ΠΛΗΓΩΜΕΝΟ ΚΑΡΟΤΟ»

Μια φορά κι έναν παππού
είχε μια μικρή αλεπού
που φορούσε και γυαλιά
να θυμίζει τη γιαγιά.

Είχε κι ένα κουνελάκι
που κρατούσε καθρεφτάκι,
έτρωγε κι ένα καρότο
τυλιγμένο με τσιρότο.

Μια φορά και μια γιαγιά
κάτω στην ακρογιαλιά
είχε μια μικρή αλεπού
που ρωτούσε τον παππού:

«Παππούλάκι μου καλό,
πες μου, σε παρακαλώ,
ποιος μου πήρε τα γυαλιά
να τα δώσει στη γιαγιά;»

«Θα σου πει το κουνελάκι
που μου κλείνει το ματάκι
πόσ' απίδια πιάνει ο δράκος
προτού γίνει γεροντάκος».

Κάτι ξέρουν και τα ζώα
που κρατάνε τηλεβόα
και φωνάζουν: «Τα γυαλιά μας,
πριν τελειώσουν τα ψωμιά.

(2013)

«Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΩΜΕΓΑΒΗΤΑΣ»

Θα σας πω μιαν ιστορία για το Ωμέγα το τρανό
που 'χε ωμεγαλομανία και πολλά ωμεγαλεία
σ' έναν τόπο μακρινό.

Αποφάσισε μια μέρα και με τ' ωμεγάφωνό του
να καλέσει κάθε γράμμα,
να το βάλει σ' ένα τάγμα-
μην το πείτε τάχα θάυμα.
Γιατί πόλεμο αρχίζει με οβίδες από Ο
και κανόνια από Κ, πανοπλίες από Π,
ξίφη από Ξ και άλλα που μολύνουνε τη γη.

Ήθελε μ' αυτά, κι από άλλες γλώσσες γράμματα ν' αρπάξει,
να τα κάνει ωμεγαλέτα στη δική του Ωμεγαβήτα,
να τα φάει να γιγαντώσει και τον κόσμο να τραντάξει.
Μα το μάστορή του βρήκε στην τεράστια την Κίνα
που τον έριξε σ' αυλάκι όλο σινική μελάνη
κι έτσι έμαθε πως όποιος κυνηγά ωμεγαλεία
του αξίζει τη σειρά του κι άλλα πράγματα να χάνει.

Σας τα είπα όλα τούτα για να μάθετε κι εσείς
πως το Άλφα που ήταν μόνον ο φτωχός του συγγενής,
κι ήταν τότε τελευταίο στων γραμμάτων τη σειρά,
αν πιστέψουμε στα λόγια του κυρίου Τριβιζιά,
χάρη στην καλή καρδιά του και την τίμια του ψυχή
όλοι ομόφωνα το βάλαν πρώτο πρώτο στην αρχή
και το Ωμέγα τελευταίο για να πάρει ανατροφή.

(2016)

«ΤΟ ΑΛΦΑ ΚΑΙ ΤΟ ΩΜΕΓΑ»

Μια μέρα είπε τ' Ωμέγα,
το μέγα και τρανό:
«Όλους μου τους συντρόφους
σε πόλεμο καλώ,
να κάνουμε το Άλφα
να πάει στο καλό.

Θ' ανέβουμε απ' τα πλάγια
στη μύτη του βουνού
που βρίσκεται το Άλφα

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

και θα του κάνω... ντου.

Να το γκρεμίσω θέλω
από την Αλφαβήτα.
Στέκετ' εκεί στη σκάλα
έλα κοντά και κοιτά.

«Όμως εγώ το Άλφα
μ' ολάνοιχτη καρδιά
θα σε δεχτώ με χάρη
σαν όλα τα παιδιά.

Δεν τρέμω μη με φτάσεις
στο πι και φι και ψι
και χύσεις την ψυχή μου
σε φοβερό ταψί.

Η πράσινη μπαντάνα
που 'χω στην κεφαλή
στ' αλήθεια πρασινίζει
του Χάρου την αυλή».

Τ' Ωμέγα όμως είπε:
«Δεν θέλω να θωρώ
το Άλφα και το Βήτα
μαζί του υπαρχηγό.

Στ' Αλφάβητου τη σκάλα
τα πόδια του τα δυο,
αλί μου κατεβαίνουν
με γρήγορο ρυθμό.

Τρέμω μη με προφτάσει
στο πι και φι και ψι
και την ψυχή μου χύσει
σε φοβερό ταψί!»

«Στα λόγια του Ωμέγα,
καλοί μου, τ' Άλφα εγώ,
δεν δίνω σημασία
κι ανάλαφρα λαλώ:

«Όποιος νεράκι πίνει
απ' τη δικιά μου κρήνη,

στο τέλος, να το ξέρει,
θα με φωνάζει Ειρήνη».
(2016)

«ΑΦΡΟΔΙΤΗ»

Θα σας πω για μια θεά
που πολύ χαμογελά.
Είτε αρχαία είτε νέα,
είναι πάντοτε ωραία.

Τα μεγάλα της μαλλιά
έχουν στόμα και μιλιά,
ξεχωρίζουν με την πρώτη
για τον κάθε Κυπριώτη.

Μη μου πεις πως δεν την ξέρεις
και στο νου σου δεν τη φέρεις.
Σίγουρα θα καταφέρεις
τ' όνομά της να προφέρεις.

Αφροδίτη! Τα γλυκά της
μάτια, κοίτα, σε κοιτάζουν.
Αφροδίτη! Τα μαλλιά της
όλο κύματα που στάζουν.

Κοίτα και το περιστέρι
που 'χει στο δεξί της χέρι.
Χάιδεψε το, η Αφροδίτη
πριν το κάνει αποσπερίτη.

Έτσι γίνονται τα ωραία,
τα λαμπρά και μεγάλα:
στήνουν σ' ουρανό κεραία,
τρυγούν μέλι, στάζουν γάλα.
(2017)

«ΤΟ ΣΚΥΛΑΚΙ ΜΟΥ»

Έχω ένα μικρό σκυλάκι
όμορφο και χαρωπό,
έχει μπλε το 'να ματάκι

και το άλλο καστανό.

Το ‘να πόδι του είναι μαύρο,
τ’ άλλα τρία είναι λευκά,
έχει τρίχες αλογίσσιες,
άσπρα δόντια και χρυσά.

Έχει γένια και μουστάκια,
τα προγούλια μαλακά
και στ’ αυτιά του σκουλαρίκια
που του φόρεσε η μαμά.

Με το φίλο του το γάτο
στο γρασίδι τ’ ουρανού
ζωγραφίζουνε τον ήλιο
με μια μύτη μολυβιού.
(1959)

«ΧΙΟΝΑΝΘΡΩΠΟΣ»

Ο χιονάνθρωπος κρύνει
από το πολύ το χιόνι.
Μπαίνει μέσα στο σπιτάκι
για να ζεσταθεί λιγάκι.

Όμως τίποτα δε μένει -
κόκκινη κλωστή δεμένη.
Αρχινά το παραμύθι,
λιώνει ο πάγος, όλα μύθοι.

Μένει μόνο το καπέλο,
το καρτό του κι η σάρπα,
μένει η σκούπα, «Δεν τη θέλω»,
λέει και κλαιν ελιές τα μάτια.
(2018)

«ΠΕΦΤΕΙ ΤΟΠΙ»

Πέφτει τόπι στην παγίδα
και το έφαγε για γίδα.
Πέφτει κι ένα περιστέρι
και το έφαγε τ’ αστέρι.

Θα 'θελα πολύ να ξέρω
τι καλό να περιμένω.

Αν σου δώσω ένα τραγούδι
θα μου πεις ένα λουλούδι;
Αν ψαρέψω δυο λιθάρια
θα ζηλέψουνε τα ψάρια;

Περιπλέκοντας τις λέξεις
θα σ' αφήσω να διαλέξεις.
(2015)

«ΤΟ ΑΣΤΕΡΑΚΙ»

Ζωηρούτσικο αστεράκι
έπεσε κάτω στη Γη
και το πήρε ένα παιδάκι
το πρωί με την αυγή
και του δένει τα μαλλιά του
πριν το δώσει στη μαμά του
που γυρεύει να το βρει.

«Αστεράκι μου», του λέει,
«ποια σε ζήλεψε αστραπή;»

Κείνο άρχισε να κλαίει
και να τα παρακαλεί
να μη δέσει τα μαλλιά του
και το δώσει στη μαμά του
που θα το 'πιανε απ' τ' αυτί.
(2015)

«ΖΩΗ»

Ο Φτερούγας είναι σκύλος
κι ο Γαβγής είναι πουλί.
Και τους δυο τούς πήρε ο ήλιος
απ' το χέρι μιαν αυγή
και τους πήγε στο παλάτι,
στη φωλιά που κατοικεί.

Μα θαρρείς από γινάτι

και με μια κοινή ορμή
πήρανε το μονοπάτι
να φτερογαβγούν στη γη.
Όχι μόνο ν' ανταλλάζουν
τη φωνή με το φτερό,
μα να σμίγουν, να γιορτάζουν
την αγάπη τους εδώ.

(2018)

«ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ»

Όταν
η Χαρά
στάζει
κόμπο
κόμπο

μάλλον
η Χαρά
όταν
μ' ένα
σπάγκο

δένει
και ξεδένει τον ήλιο
π' όλη νύχτα
κρυμμένος στον δέντρων
τις φυλλωσιές ξαγρυπνά
για ν' ακούσει του γρύλου
το κουπί στ' ανοιχτά

μ' αστροκέντητες
ξάφνω φωνές
νεότερα πετεινά
γέρνουν
(αθώα παιδιά)
προς τη μεριά των αθανάτων
με των φτερών τους τ' αλαφρό ακροπάτημα
ξοπίσω τους αφήνοντας
του αέρα τον αφρό
και μ' ένα
μ' ένα τρέμουλο γλυκό
(πάντα σκιρτώντας τρέμουλο γλυκό)

της Άνοιξης
ραμφίζουνε
τον όρθρο.

(2015)

«ΤΟ ΑΓΓΕΛΑΚΙ»

Το μικρούτσικο αγγελάκι
μες στο δάσος μια φορά
έχασ' ένα του φωτάκι
που 'χε πάρει απ' τη μαμά.

Και φοβόταν το καημένο
να πασχίσει μα το πει
κι ήταν καταλυπημένο
και το έσκιαζε η ντροπή.

Σαν ψαχούλευε για να βρει
λόγια της αποκοτιάς,
το αγνάντεψε η μαύρη
νύχτα του άστρου της Οπλειάς.

Και το ζύγωσε σαν φίλη.
«Μη λυπάσαι, είχα κι εγώ
το φωτάκι», του 'πε κείνη,
«φυλαχτό μου έναν καιρό.
κι άμα το 'χασα, το βρήκα
εδωνά στον ουρανό.
Έχω χίλια, κοίτα, κοίτα,
πάρε αυτά, να σε χαρώ».

Και του γέμισε την τσέπη
του μικρού του σακακιού,
παραβλέποντας τη Σκέπη
της μανούλας του παιδιού

που τους έβλεπε με χάρη
κι ήταν χαμογελαστή
ακουμπώντας στο φεγγάρι
πάνω από την κουπαστή.

(1983)

«ΣΑΛΙΓΚΑΡΙ ΚΑΙ ΦΕΓΓΑΡΙ»

Σαλιγκάρι και φεγγάρι
είναι δυο καλοί κουμπάροι.
Στρώνουν ασημί μετάξι,
πάντα σύμφωνοι στην πράξη.
Ρίχνουν κόκκινο σκοτάδι
κι αραιώνουν το μελάνι.
Ζωγραφίζουν πεταλούδα
που τους λέει κρυφά «Τραγούδα».
(2015)

«ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΗΣ»

Ήθελα να 'μουν αγγειοπλάστης
κι εσύ να ήσουν ζαχαροπλάστης·
στα ράφια να 'βαζα κάθε αγγείο
κι εσύ γλυκίσματα στο ψυγείο.

Εγώ να σου 'δυνα μια-δυο κανάτες
κι εσύ να μου 'δινες σοκολάτες.
Και σου υπόσχομαι να τις προσέχω
από τον κίνδυνο· πάντα θα έχω
μάτια του δράκου, μη και τις πάρει
χέρι γλυκόδοντο και σαλπάρει.
(2016)

«ΜΕΣ ΣΕ ΚΛΟΥΒΑΚΙ»

Μες σε κλουβάκι
ένα πουλάκι
βλέπει παιδάκι
να το κοιτά.

Γίνηκαν τότε
δυο τα πουλάκια
ή δυο παιδάκια
μες σε κλουβιά.

Το ένα τ' άλλο ,
πουλί, παιδάκι,
βάλαν στο μάτι
τη λευτεριά.

Η λύτρωση τους
είναι καμάρι
για το φεγγάρι
και τα βουνά.

(2015)

«ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ»

Βλέπω την πόλη κι έρχεται
και μου μιλά και χαίρεται:
«Τι κάνεις, φίλε; Είσαι καλά;
Μάθε τα νέα του μαχαλά:

Στο σπίτι που καθόσουν
(πριν γεννηθούνε τα παιδιά
που τώρα μας ακούνε),
το Εβδομήντα τέσσερα,
Αυγούστου δεκατέσσερις,
μήκαν οι Τούρκοι κι έσπασαν
την κλειδαριά και γκρέμισαν
το γιασεμί, τα δέντρα μας,
και κλέψαν το χαρταετό
που φύλαγες από μικρός.

Έλα να δεις από κοντά
τι έγινε στο μαχαλά».

«Καλή μου πόλη, δεν μπορώ
να 'ρθω, τ' απαγορεύουνε
χίλια βαρέλια που έστησαν
μπροστά σε χαρακώματα
εκείνοι που κυνήγησαν
την ομορφιά και την ειρή-
νη και της κόψαν τα φτερά».

«Έλα, σου λέω, μη σκιάζεσαι,
ξέρω συντόμια της καρδιάς,
χωράφια της αγάπης σου
για την παλιά μας γειτονιά.

Μόλις σε δούνε θα χαθούν
οι Τούρκοι, όπως στα μαγικά

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

τα παραμύθια που συχνά
διαβάζουνε στην Παιδική
Βιβλιοθήκη τα παιδιά».

(1982)

«ΠΑΝΩ ΑΠ' ΤΗΝ ΠΟΛΗ»

Πουλάκι πέταγε, πουλί πετούσε,
την πόλη έβλεπε και θωρούσε.

Λαλούσε κι έλεγε και τραγουδούσε
όλα που ήξερε και που μπορούσε.

Είναι πια κάτοικος της ιστορίας,
δεν τρέφει σύννεφα μυθοπλασίας.

Ποθεί να τρέξει, να περπατήσει,
φοβάται πέτρα μη και ραγίσει.

Κοιτά να μάθει από τα λάθη
πόλης π' αγάπησε πριν πάθει πάθη.

Κι αν ονειρεύεται αυτήν που βλέπει,
με τα φτερά του την πόλη σκέπει.

Πουλί που δάκρυζε πώς ομορφαίνει
στ' απαρηγόρητο που τ' ανασταίνει.

(2018)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

«Για τη μέλισσα»

Ως έντομο, ζει σε κάστες, αποικίες, όπου κάθε μέλος της έχει μια συγκεκριμένη ειδικότητα. Κάθε είδος έχει τα δικά του μοναδικά μορφολογικά χαρακτηριστικά και τις δικές του υποχρεώσεις. Τα μέλη μιας αποικίας ποικίλουν, ώστε να δημιουργείται μια κοινότητα ικανή να ανταπεξέλθει και να αγωνίζεται για την επιβίωση των μελών και την κάλυψη όλων των αναγκών τους. Οι σημαντικότερες κατηγοριοποιήσεις των μελισσών είναι η βασίλισσα, ο κηφήνας και οι εργάτριες (Κόκκοτας, κ.α., χ.χ: 66-68).

Ειδικότερα, η βασίλισσα αποτελεί την κορυφή στην ιεραρχία των μελισσών. Εκείνη διαφέρει μορφολογικά από τα υπόλοιπα μέλη, γεγονός που καθιστά και την αναγνώρισή της από τον μελισσοκόμο μια εύκολη υπόθεση. Είναι μεγαλύτερη σε μέγεθος από τον κηφήνα και την εργάτρια και τις περισσότερες φορές, το σώμα της καλύπτεται από παχύ τρίχωμα. Ως μέλισσα αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες της μόνη της, ενώ οι δυο βασικές της λειτουργίες είναι η φωτοκία και η ρύθμιση των δραστηριοτήτων στην αποικία. Είναι το μόνο μέλος, που έχει τη δυνατότητα να γεννάει αυγά, γεγονός που αιτιολογεί και την μορφολογία τού σώματός της. Μια βασίλισσα μπορεί να γονιμοποιήσει με περισσότερους από έναν κηφήνες. Είναι το σημαντικότερο μέλος της αποικίας και είναι μοναδικό. Ύστερα από τον θάνατό της, ξεκινά η διαδικασία ανανέωσης και αναζήτησης της νέας βασίλισσας. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η αρχηγία τής αποικίας και η διατήρηση της τάξης είναι γένους θηλυκού (Barbançon, κ.ά., 2007: 57-58).

Επίσης, μια ακόμη σημαντική κατηγορία είναι ο κηφήνας. Ο κηφήνας υπάρχει σε μια αποικία, μόνο όταν υπάρχει αφθονία τροφής. Η γνωστή λειτουργία και ο μοναδικός του ρόλος είναι η γονιμοποίηση της βασίλισσας. Ως είδος, πετά σε χαμηλό υψόμετρο και σε περίπτωση που απομακρυνθεί από την αποικία του, υπάρχει κίνδυνος να μην ξαναγυρίσει, εξαιτίας δυσκολίας προσανατολισμού. Στην περίπτωση αυτή, αναζητά νέα αποικία με άφθονη τροφή, για να γίνει δεκτός. Η συμβίωση με τις εργάτριες και τη βασίλισσα συμβαίνει, κυρίως, κατά την περίοδο της άνοιξης έως το φθινόπωρο, ενώ ο αριθμός των κηφήνων αυξάνεται τον μήνα Ιούνιο, όπου εξελίσσεται η σημερινή, δηλαδή η διαδικασία αναπαραγωγής. Μόλις ολοκληρώσει τα καθήκοντά του, αφού δεν προσφέρει τίποτα άλλο, τα υπόλοιπα μέλη της κάστας επιθυμούν τον διωγμό ή την εξαφάνισή του, με το να μην του προμηθεύουν τροφή, με κίνδυνο να πεθάνει από ασιτία ή με θανατηφόρα τσιμπήματα (Barbançon, κ.ά., 2007: 60-61).

Ήδη από τις δυο προηγούμενες αναφορές, προβλήθηκαν αρκετά από τα βασικά γνωρίσματα της μέλισσας εργάτριας. Οι εργάτριες μέλισσες είναι εκείνες, που ζουν με χρέος να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους για το καλό της αποικίας. Ως είδος, δεν διαθέτει τα μορφολογικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι απαραίτητα για τη διαδικασία της γονιμοποίησης, επομένως, δεν ζευγαρώνουν. Ζουν με απαραίτητη έγνοιά τους την προστασία της βασίλισσάς τους και τη συνέχεια του είδους τους. Σε μια αποικία δεν υπάρχουν εργάτριες, που να προέρχονται κατ' αποκλειστικότητα από τον ίδιο κηφήνα, όπως προαναφέρθηκε, με αποτέλεσμα μια εργάτρια να μπορεί να έχει μια αδελφή, καθώς και μια ετεροθαλή αδελφή. Η μητέρα τους είναι κοινή και είναι η βασίλισσα, αλλά το κάθε αυγό μπορεί να είναι γονιμοποιημένο από διαφορετικό σπέρμα κηφήνα. Βέβαια, κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί, πως οι εργάτριες πραγματοποιούν τις εργασίες τους ανάλογα με την ηλικία τους. Οι νεαρές μέλισσες εργάτριες αναλαμβάνουν τη καθαριότητα των κελιών μιας κυψέλης, κάτι δύσκολο και χρονοβόρο, ενώ, καθώς μεγαλώνει αναλαμβάνει την προστασία της βασίλισσας, καθισμένη στο πλάι της, ή την αποθήκευση των προϊόντων, που παράγονται. Με αυτόν τον τρόπο, διατηρείται η τάξη και η αποτελεσματικότητα κάθε μέλους (Barbançon, κ.ά., 2007: 63-65).

Το καρναβάλι

Το καρναβάλι είναι μια παραδοσιακή γιορτή, αγροτικής προέλευσης, όπου είναι γνωστό για το λαϊκό και αμφίσημο γέλιο, που προκαλεί. Είναι μια γιορτή του σώματος, του συμποσίου και της περίσσειας χαράς, όπου διάφορες πτυχές του ανθρώπινου βίου, κατά τη διάρκειά της, φτάνουν στο ζενίθ τους.

Η λέξη «καρναβάλι» προέρχεται, πιθανότατα, από τη λατινικής προέλευσης φράση «Carne lavare»², που ετυμολογικά σημαίνει άρση της απαγόρευσης της κρεατοφαγίας. Η αντίστοιχη ελληνική λέξη είναι «Αποκριά», που συνδέεται και με μια λαμπρή θρησκευτική εορτή, το Πάσχα. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τη χρονική εκείνη περίοδο προετοιμασίας για τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή, σύμφωνα με την Ορθόδοξη χριστιανική εκκλησία. Η χρονική αυτή περίοδος, είναι και γνωστή ως «Περίοδος Τριωδίου», με διάρκεια τριών εβδομάδων και λήξη, την καθιερωμένη Κυριακή της Αποκριάς (Μουτζάλη, 2011: 7).

Ωστόσο, η συνηθέστερη έννοια της λέξης στη σύγχρονη εποχή δεν παραπέμπει στις διατροφικές συνήθειες αλλά στη γιορτή των μεταμφιεσμένων ανθρώπων. Άνθρωποι ανεξαρτήτου ηλικίας σε όλον τον κόσμο, την ημέρα/περίοδο του καρναβαλιού ξεχειλίζουν στους δρόμους και στα στενά, ντυμένοι με αποκριάτικες ενδυμασίες,

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

τραγουδώντας, χορεύοντας, πίνοντας και διασκεδάζοντας, χωρίς περιορισμούς. Κάθε φάρσα είναι επιτρεπτή και οι τυχόν παρεξηγήσεις αποτελούν όχι αιτία για σύγκρουση αλλά, αντιθέτως, αιτία για γέλιο.

Το καρναβάλι είναι γνωστό, πως έχει μυθολογική βάση στην αρχαία Ελλάδα και ειδικότερα, στα Διονύσια Μυστήρια. Οι Σάτυροι, λάτρεις του αρχαίου Θεού, ντύνονταν με μάσκες και άλλα αξεσουάρ, υποδυόμενοι κάτι άλλο, από αυτό που είναι.

Όπως τότε, έτσι και σήμερα, ο κάθε άνθρωπος υποδύεται αυτό, που θα ήθελε να είναι σε ένα παράλληλο σύμπαν από το πραγματικό. Ο φτωχός υποδύεται τον πλούσιο, ο άντρας τη γυναίκα, ο λυπημένος τον χαρούμενο και η Κοκκινοσκουφίτσα τον κακό λύκο. Τα πάντα αποκτούν διαφορετική ροή και το κάθε όνειρο ζωντανεύει μπροστά στα μάτια των συμμετεχόντων. Πώς θα ήταν μια ζωή χωρίς την ιδέα του μετασχηματισμού; Όπου ο κακός γίνεται ο καλός της ιστορίας, τα ζώα ζωντανεύουν και παίρνουν εκδίκηση και οι ανεκπλήρωτοι έρωτες αποκτούν αίσιο τέλος.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, το εσωτερικό υπόβαθρο των τότε Διονυσίων, και στις μέρες μας αποκριάτικων εκδηλώσεων, συνδυάζεται με μια εσωτερική γαλήνη. Ειδικότερα, πρόκειται για ένα πάρτι, που επουλώνει εσωτερικές πληγές και καλύπτει συναισθηματικά το άτομο, που συμμετέχει. Τα καταπιεσμένα συναισθήματα του μεταμφιεσμένου αναδύονται, εξισορροπώντας τα συναισθήματά του και προκαλώντας του την ηρεμία, που αναζητά. Όλα τα παραπάνω για το καρναβάλι θα τα βάλεις σε Επίμετρο, στο τέλος.

Αναδρομή στην ελληνική μυθολογία:

Οι περιπέτειες του Οδυσσέα: Το ταξίδι του στο νησί των Κυκλώπων

Σύμφωνα με την Ιστορία, ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του αντιμετώπισαν έναν Κύκλωπα με το όνομα Πολύφημος, τον γιο του Ποσειδώνα. Ο Πολύφημος ήταν πανύψηλος με τεράστια δύναμη, χωρίς να σέβεται ή να δίνει λόγο στον Δία ή κάποιον άλλον θεό. Ο Οδυσσέας και οι άντρες του εγκλωβίστηκαν μέσα στη σπηλιά του Πολύφημου, όταν εκείνος επιστρέφοντας, έκλεισε την είσοδο της σπηλιάς με έναν γιγάντιο βράχο. Η διαμονή τους καταλήγει σε παρωδία του νόμου της φιλοξενίας, καθώς ο Πολύφημος άρχισε να τρώει τους επισκέπτες του, αντί να τους προσφέρει φαγητό. Το δώρο φιλοξενίας, που κάνει στον Οδυσσέα είναι να τον φάει τελευταίο (Καλύβη, χ.χ.: 82)

Βέβαια, αυτό δεν έγινε, διότι ο πολυμήχανος είχε το κατάλληλο σχέδιο. Όπως ο Κύκλωπας, έτσι και ο Οδυσσέας χρησιμοποίησε τον κώδικα της φιλοξενίας σαν όπλο εναντίον τού εχθρού. Του προσέφερε με το όνομα «Κανένας», κρασί μαζί με νερό με σκοπό να τον μεθύσει. Όταν εκείνος αποκοιμήθηκε, ο Οδυσσέας και οι άντρες του τον κάρφωσαν στο μοναδικό του μάτι με ένα μυτερό ξύλινο δοκάρι που σμίλεψε γι' αυτόν τον λόγο. Ο τυφλωμένος Πολύφημος άρχισε να φωνάζει λέγοντας, πως ο Κανένας τον τύφλωσε. Ο πολυμήχανος και οι άντρες του κρύφθηκαν κάτω από τα κριάρια και κατάφεραν να ξεφύγουν. Όμως, φεύγοντας ο Οδυσσέας υπέκυψε στην ανθρώπινη φύση του και αποκάλυψε το αληθινό όνομά του. Αυτό, οδήγησε στην επιθυμία του Κύκλωπα να τον τιμωρήσουν οι Θεοί και ο πατέρας του. Το ταξίδι της επιστροφής θα γινόταν αρκετά δύσκολο. Όλα τα παραπάνω για τον Οδυσσέα και τον Πολύφημο θα τα βάλεις σε Επίμετρο, στο τέλος (Καλύβη, χ.χ.: 82-83).

Η υγιεινή διατροφή στη σύγχρονη εποχή

Οι περισσότερες οικογένειες δεν προλαβαίνουν ή δεν αποτελεί βασική τους μέριμνα, το καθημερινό μαγείρεμα. Η εύκολη επιλογή του έτοιμου και γρήγορου φαγητού έχει συχνά ως αποτέλεσμα, να καταναλώνονται ανθυγιεινές και παχυντικές τροφές.

Τα φρούτα, τα λαχανικά, τα όσπρια κ.λπ., ως βάση της τροφικής αλυσίδας θα πρέπει να έχουν εκ νέου την πρωτοκαθεδρία στην καθημερινή επιλογή. Μεγάλοι και μικροί οφείλουν να ενημερωθούν για τα οφέλη και την αξία της κάθε τροφής.

Για να γίνει, όμως, εφικτό το να εδραιωθεί μία υγιής αντίληψη για το θέμα της σωστής και ισορροπημένης διατροφής, ενδέχεται να χρειαστούν αλλαγές σε όλους τους τομείς του ανθρώπινου βίου. Κύριοι φορείς, που έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν και να θεμελιώσουν τέτοιου είδους βάσεις, είναι οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί. Μέσα από δράσεις και συχνές ενημερώσεις και ημερίδες, μούν τις νέες γενιές στο να υιοθετήσουν συνήθειες μιας καθημερινότητας χωρίς τα δεινά μιας ζωής, η οποία χαρακτηρίζεται από κακή ποιότητα διατροφής. Έτσι, πέρα από τις συνήθειες συμβουλές προς τα παιδιά, θα ήταν αναγκαίο και αρκετά αποτελεσματικό, να ωθήσουν τους μικρούς ήρωες να αναζητήσουν μόνοι τους και να υιοθετήσουν πιο υγιεινές διατροφικές επιλογές.

Η θεά Αφροδίτη

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»

Σύμφωνα με τη μυθολογία, η θεά Αφροδίτη είναι η θεά της ομορφιάς, του έρωτα, της ηδονής, της αφθονίας, της αγάπης, της φύσης και της τεκνοποίησης. Γονείς της είναι ο Δίας και η Διώνη. Ως Θεά λέγεται, πως γεννήθηκε στη θάλασσα κοντά στα Κύθηρα, στον αφρό των κυμάτων του πελάγους. Βέβαια, ύστερα, από την επιρροή του ανέμου εκείνη κατευθύνθηκε στις ακτές της Κύπρου, το νησί που βρέχεται από κάθε του γωνία. Από εκεί, οι τρεις Ώρες με τα παράξενα ονόματα, Θαλλώ, Αυξώ και Καρπώ, ανέλαβαν το λαμπερό δώρο των κυμάτων και της έμαθαν τα φαινόμενα του κόσμου. Επίσης, της χάρισαν τη χρυσή της ζώνη, στολίδι θαυμασμού, που είχε τη δυνατότητα να την ταξιδεύει έως τον Ολυμπο, όπου και ανήκε ως θεότητα. Με αυτόν τον τρόπο, ανακηρύχθηκε θεά της ομορφιάς και των στοιχείων του έρωτα (Πούλος, 2017).

Τα σύμβολα της Αφροδίτης είναι το ρόδο, το μήλο, το τριαντάφυλλο και το περιστέρι.

Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου

Η Βίβλος αποτελείται από δύο μέρη, την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη. Ο αναγνώστης πληροφορείται, για τα γεγονότα πριν από τη γέννηση του Θεανθρώπου, αλλά και μετά από αυτήν, τη χαρμόσυνη είδηση. Έτσι, η αρχή της Καινής Διαθήκης ξεκινά με αυτήν την προετοιμασία, ερχομού του Μεσσία από την Μαρία. Πιο συγκεκριμένα, ύστερα, από την κύηση της Ελισάβετ, που προήλθε από τις προσευχές του ζευγαριού στον Κύριο, ο Θεός έστειλε τον Αρχάγγελο Γαβριήλ, για να μεταφέρει άλλη μια χαρμόσυνη είδηση. Επισκέφτηκε την πόλη Ναζαρέτ της Γαλιλαίας από όπου καταγόταν η Μαρία, κόρη του Ιωακείμ και της Άννας. Ως κοπέλα, ήταν μνηστευμένη με έναν άντρα με καταγωγή από τη γενιά του βασιλιά Δαβίδ, τον Ιωσήφ.

Ο αγγελιοφόρος εμφανίστηκε στην Παρθένο με τον χαιρετισμό «Χαίρε» θέλοντας να την προειδοποιήσει πως με την ευλογία του Θεού πρόκειται να γεννήσει το πιο λαμπρό δημιούργημά Του, τον Γιο Του. Την προειδοποίησε πως θα συλλάβει τον Υιό του Θεού, που σύμφωνα με το Σύμβολο της Πίστεως πρόκειται, για τον *Κύριον Ίησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρόθ. πάντων τῶν αἰώνων*.

Η Παρθένος Μαρία μένοντας έκπληκτη ακούγοντας τα λόγια του αγγέλου, απόρησε πώς θα καταφέρει να κυφορήσει τον Θεάνθρωπο. Ο άγγελος Γαβριήλ κάνοντας αναφορά στο Άγιο Πνεύμα μίλησε για τη δύναμη του Θεού και για το προκαθορισμένο θαύμα, το δικό της, καθώς και της ηλικιωμένης ξαδέλφης της, Ελισάβετ.

Η Αμμόχωστος

Η πόλη γενικά, χωρίζεται σε δύο μέρη. Εντός των τειχών είναι το ιστορικό κέντρο που κατοικείται από Τουρκοκύπριους, το μέρος, το οποίο αποτελεί την περικλειστη πόλη και στο οποίο δε δίνεται δικαίωμα πρόσβασης και τέλος, το μέρος τής πόλης, κατοικήσιμο από εποίκους της Τουρκίας. Η Αμμόχωστος είναι χτισμένη στο νοτιοανατολικό άκρο τού νησιού. Αμμόχωστος, ετυμολογικά σημαίνει «πόλη χωμένη στην άμμο». Ως πόλη, είναι γνωστή για τις χρυσές αμμουδιές της, τα πλούσια περιβόλια και τους ανεμόμυλους, από τους οποίους συνήθιζαν να αντλούν νερό οι κάτοικοι. Επίσης, όπως όλο το νησί, έτσι, και η Αμμόχωστος έχει μεσογειακό κλίμα, με ζεστό και ξηρό καλοκαίρι και βροχερούς χειμώνες. Το κλίμα αυτό, έχει επηρεάσει και τα προϊόντα, που παράγονται στο νησί κατά εποχές του χρόνου. Έτσι, η οικονομία φυσικά και συνδέεται με το κλίμα και τη γεωγραφική θέση της. Το ήπιο αυτό κλίμα της Αμμοχώστου συμβάλλει στην καλλιέργεια εσπεριδοειδών στην πόλη. Πορτοκάλια και λεμόνια, πολύς καλής ποιότητας, παράγονταν στο νησί και καλύπταν αρκετά μεγάλο ποσοστό της παγκόσμιας παραγωγής. Επιπλέον, σημαντική παραγωγή θεωρείται εκείνη της πατάτας, των σιτηρών και του καπνού (Μέσσιου, 2006: 23). Στηριγμένοι, λοιπόν, στα παρόντα στοιχεία, αποδεικνύεται, ότι η γεωργία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της οικονομίας και κατέχει, όπως είναι γνωστό από μελέτες, την πρώτη θέση στον τομέα απασχόλησης στην κατεχόμενη πόλη της Αμμοχώστου. Βέβαια, σχετικά με τη σημερινή κατάσταση της Αμμοχώστου, παρουσιάζεται μια στασιμότητα στον τομέα αυτό και πολλών άλλων, γεγονός, που δικαιολογείται, αφότου η πόλη βρίσκεται γενικά, σε παρακμή λόγω των τραγικών εξελίξεων. Σχετικά με την αρχιτεκτονική της, το σωζόμενο και σήμερα φρούριο της Αμμοχώστου είναι γνωστότερο με την ονομασία πύργος του Οθέλου. Σώζονται επίσης, σε καλή κατάσταση, τα ισχυρότατα μεσαιωνικά τείχη της πόλης και εντός αυτών τα ερείπια και πολλά άλλα μνημεία, περιλαμβανομένων πολλών εκκλησιών. Από τα αρχιτεκτονικά κτίρια που σώζονται μέχρι σήμερα θα πρέπει να αναφερθεί ο καθεδρικός γοθτικός ναός του Αγίου Νικολάου που, από τον 16^ο αιώνα και σήμερα, έχει μετατραπεί σε τζαμί. Είναι εύλογο η ιστορία τής Αμμοχώστου να είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιστορία ολόκληρου του νησιού, αφού είναι μια από τις αρχαιότερες πόλεις. Τα λόγια και οι περιγραφές δεν αρκούν για να δηλωθεί η μάχη των συναισθημάτων, όταν περνά κανείς στην «άλλη πλευρά», την πόλη των προγόνων. Πρόκειται για μια περιφραγμένη από συρματοπλέγματα περιοχή, μία περικλειστη πόλη.

«Η παιδική ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Σαλιγκάρι και φεγγάρι: μία ανάγνωση»